# ZAKON O PARNIČNOM POSTUPKU ("Sl. novine FBiH", br. 53/2003, 73/2005, 19/2006 i 98/2015)

ZAKON O PARNIČNOM POSTUPKU ("Sl. novine FBiH", br. 53/2003, 73/2005, 19/2006 i 98/2015)

Dio prvi

OSNOVNE ODREDBE

I - OSNOVNA NAČELA

Član 1

Ovim zakonom se određuju pravila postupka na osnovu kojih općinski sudovi, kantonalni sudovi i Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Vrhovni sud Federacije) raspravljaju i odlučuju u građanskopravnim sporovima ako posebnim zakonom nije drugačije određeno.

Član 2

(1) U parničnom postupku sud odlučuje u granicama zahtjeva koji su stavljeni u postupku.

(2) Sud ne može odbiti da odlučuje o zahtjevu za koji je nadležan.

(3) Sud u postupku primjenjuje materijalno pravo po vlastitoj ocjeni i nije vezan za navode stranaka u pogledu materijalnog prava.

Član 3

(1) Stranke mogu slobodno raspolagati zahtjevima koje su stavile tokom postupka.

(2) Sud neće uvažiti raspolaganja stranaka koja su protivna prinudnim propisima.

Član 4

Sud odlučuje o tužbenom zahtjevu, u pravilu, na osnovu usmene, neposredne i javne rasprave.

Član 5

Svaka stranka ima pravo da se izjasni o prijedlozima i zahtjevima protivne stranke. Samo kad je to ovim zakonom određeno, sud je ovlašten odlučiti o zahtjevu o kojem protivnoj stranci nije bila data mogućnost izjašnjavanja.

Član 6

U parničnom postupku u ravnopravnoj su upotrebi bosanski jezik, hrvatski jezik i srpski jezik, a službena pisma su latinica i ćirilica.

Član 7

(1) Stranke su dužne iznijeti sve činjenice na kojima zasnivaju svoje zahtjeve i izvoditi dokaze kojima se utvrđuju te činjenice.

(2) Sud će razmotriti i utvrditi samo činjenice koje su stranke iznijele i odrediti izvođenje samo onih dokaza koje su stranke predložile, ako zakonom nije drugačije određeno.

(3) Sud je ovlašten utvrditi i činjenice koje stranke nisu iznijele i naložiti izvođenje dokaza koje stranke nisu predložile ako iz rezultata rasprave i dokazivanja proizilazi da stranke idu za tim da raspolažu zahtjevima kojima ne mogu raspolagati (član 3. stav 2.).

Član 8

Koje će činjenice uzeti kao dokazane odlučuje sud na osnovu slobodne ocjene dokaza. Sud će savjesno i brižljivo cijeniti svaki dokaz posebno i sve dokaze zajedno.

Član 9

Stranke su dužne pred sudom govoriti istinu i savjesno se koristiti pravima koja su im priznata ovim zakonom.

Član 10

(1) Stranka ima pravo da sud odluči o njenim zahtjevima i prijedlozima u razumnom roku.

(2) Sud je dužan provesti postupak bez odugovlačenja i sa što manje troškova, te onemogućiti svaku zloupotrebu prava koja strankama pripadaju u postupku.

Član 11

Prvostepeni postupak će se, u pravilu, sastojati od dva ročišta - jednog pripremnog ročišta i jednog ročišta za glavnu raspravu.

Član 12

(1) Kad odluka suda zavisi o rješavanju nekog prethodnog pitanja koje se odnosi na to da li postoji neko pravo ili pravni odnos, a o tom pitanju još nije donio odluku sud ili drugi nadležni organ (prethodno pitanje), sud može sam riješiti to pitanje, ako posebnim propisima nije drugačije određeno.

(2) Odluka suda o prethodnom pitanju ima pravni učinak samo u parnici u kojoj je to pitanje riješeno.

(3) U parničnom postupku sud je u pogledu postojanja krivičnog djela i krivične odgovornosti učinitelja vezan za pravomoćnu presudu krivičnog suda kojom se optuženi oglašava krivim.

Član 13

(1) U prvostepenom postupku i postupku po prijedlogu za ponavljanje postupka, sudi sudija pojedinac.

(2) U prvostepenom postupku, u sporovima male vrijednosti, može postupati i odlučivati stručni saradnik.

(3) Stručni saradnik, u postupcima iz stava (2) ovog člana, može preduzimati sve radnje za koje je ovim Zakonom predviđeno da ih preduzima sudija pojedinac.

(4) U drugostepenom postupku i postupku odlučivanja po reviziji, sudi vijeće od trojice sudija.

Član 14

Ako za pojedine radnje nije zakonom određen oblik u kome se mogu poduzeti, stranke poduzimaju parnične radnje pismeno izvan ročišta ili usmeno na ročištu.

## II - NADLEŽNOST SUDA

### 1. Zajedničke odredbe

Član 15

(1) Poslije prijema tužbe sud ocjenjuje da li je nadležan.

(2) Prilikom ocjenjivanja nadležnosti, sud će uzeti u obzir navode u tužbi i činjenice koje su sudu poznate.

(3) Ako se u toku postupka promijene okolnosti na kojima je zasnovana nadležnost suda, sud koji je bio nadležan u vrijeme podnošenja tužbe ostaje i dalje nadležan i ako bi zbog tih promjena bio nadležan drugi sud.

Član 16

(1) Sud do pravomoćnosti odluke, po službenoj dužnosti, pazi da li rješavanje spora spada u sudsku nadležnost.

(2) Kada sud u toku postupka, do pravomoćnosti odluke, utvrdi da za rješavanje spora nije nadležan sud nego neki drugi organ vlasti oglasit će se nenadležnim, ukinuti provedene radnje u postupku i odbaciti tužbu.

(3) Kada sud u toku postupka utvrdi da za rješavanje spora nije nadležan sud u Bosni i Hercegovini, po službenoj dužnosti proglasit će se nenadležnim, ukinut će provedene radnje u postupku i odbaciti tužbu.

Član 17

Sud do pravomoćnosti odluke, po službenoj dužnosti, pazi na svoju stvarnu nadležnost.

Član 18

(1) Do donošenja odluke o glavnoj stvari sud će rješenjem obustaviti parnični postupak ako utvrdi da bi postupak trebalo provesti po pravilima vanparničnog postupka. Nakon pravomoćnosti rješenja

postupak će se nastaviti po pravilima vanparničnog postupka pred nadležnim sudom.

(2) Radnje koje je proveo parnični sud, kao što su uviđaj, vještačenje, saslušanje svjedoka i drugo, i odluke koje je donio taj sud, nisu bez važnosti zato što su poduzete u parničnom postupku.

Član 19

(1) Sud se može u povodu prigovora tuženog proglasiti mjesno nenadležnim ako je prigovor podnesen najkasnije u odgovoru na tužbu.

(2) Sud se može proglasiti po službenoj dužnosti mjesno nenadležnim samo kad postoji isključiva mjesna nadležnost nekog drugog suda, ali najkasnije do podnošenja odgovora na tužbu.

Član 20

(1) Nakon pravomoćnosti rješenja kojim se oglasio nena- dležnim, sud će bez odlaganja, a najkasnije u roku od tri dana, ustupiti predmet nadležnom sudu.

(2) Sud kome je predmet ustupljen kao nadležnom nastavit će postupak kao da je kod njega bio pokrenut.

(3) Parnične radnje nenadležnog suda, kao što su uviđaj, vještačenje, saslušavanje svjedoka i drugo nisu bez važnosti zato što ih je poduzeo nenadležan sud.

Član 21

(1) Ako sud kome je predmet ustupljen kao nadležnom smatra da je nadležan sud koji mu je predmet ustupio ili neki drugi sud, dostavit će, u roku od tri dana, predmet sudu koji treba riješiti taj sukob nadležnosti, osim ako nađe da mu je predmet ustupljen zbog očite pogreške, a trebalo je da bude ustupljen kojem drugom sudu, u kom će slučaju predmet ustupiti drugom sudu i o tome obavijestiti sud koji mu je predmet ustupio.

(2) Kad je u povodu žalbe protiv odluke prvostepenog suda kojom se taj sud oglasio mjesno nenadležnim odluku donio drugostepeni sud, za tu je odluku vezan u vezi s nadležnošću i sud kome je predmet

ustupljen, ako je drugostepeni sud koji je odluku donio nadležan za rješavanje sukoba nadležnosti između tih sudova.

(3) Odluka drugostepenog suda o stvarnoj nenadležnosti prvostepenog suda vezuje svaki sud kome se kasnije isti predmet ustupi, ako je drugostepeni sud nadležan za rješavanje sukoba nadležnosti između tih sudova.

Član 22

(1) Sukob nadležnosti između općinskih sudova istog kan- tona rješava kantonalni sud.

(2) Sukob nadležnosti između općinskog suda i kantonalnog suda s područja istog kantona rješava Vrhovni sud Federacije.

(3) Sukob nadležnosti između općinskih sudova s područja dva ili više kantona rješava Vrhovni sud Federacije.

(4) Sukob nadležnosti između općinskog suda jednog kan- tona s kantonalnim sudom drugog kantona, kao i sukob nadležnosti kantonalnih sudova rješava Vrhovni sud Federacije.

(5) Sukob nadležnosti Vrhovnog suda Federacije i općin- skog, odnosno kantonalnog suda, rješava Vrhovni sud Federa- cije, u općoj sjednici.

Član 23

(1) Dok se ne riješi sukob nadležnosti, sud kome je predmet ustupljen dužan je poduzimati one radnje u postupku za koje postoji opasnost od odgode.

(2) Protiv rješenja kojim se odlučuje o sukobu nadležnosti nije dopuštena žalba.

Član 24

Svaki sud obavlja radnje u postupku na svom području, ali ako postoji opasnost od odgode, sud će poduzeti izvršenje pojedinačnih radnji i na području drugog suda. O tome će se obavijestiti sud na čijem će se području poduzeti radnja.

2. Nadležnost sudova u sporovima s međunarodnim elementom

Član 25

(1) U pogledu nadležnosti sudova u Federaciji u postupcima u kojima je stranka stranac koji uživa pravo imuniteta u Bosni i Hercegovini, strana država ili međunarodna organizacija, važe pravila međunarodnog prava.

(2) Sud u slučaju sumnje o postojanju i obimu imuniteta može zatražiti obavještenje od ministarstva nadležnog za poslove pravosuđa.

Član 26

(1) Sud u Federaciji nadležan je za suđenje kad je njegova nadležnost u sporu s međunarodnim elementom izričito određena zakonom Bosne i Hercegovine ili Federacije ili međunarodnim ugovorom.

(2) Ako u zakonu ili međunarodnom ugovoru nema izričite odredbe o nadležnosti suda u Federaciji za određenu vrstu sporova, sud u Federaciji nadležan je za suđenje u toj vrsti sporova i kad njegova nadležnost proizilazi iz odredaba ovog zakona o mjesnoj nadležnosti.

3. Stvarna nadležnost

Član 27

U parničnom postupku sudovi sude u granicama svoje stvarne nadležnosti određene ovim ili drugim zakonom Federacije, odnosno zakonom kantona.

4. Mjesna nadležnost

**a) Opća mjesna nadležnost**

Član 28

(1) Ako zakonom nije određena isključiva mjesna nadležnost nekog drugog suda, za suđenje je nadležan sud koji je opće mjesno nadležan za tuženog.

(2) U slučajevima predviđenim u ovom zakonu za suđenje je osim suda opće mjesne nadležnosti nadležan i drugi određeni sud.

Član 29

(1) Za suđenje je opće mjesno nadležan sud na čijem području tuženi ima prebivalište, ako posebnim zakonom nije drugačije određeno.

(2) Ako tuženi nema prebivalište, opće mjesno je nadležan sud na čijem području tuženi ima boravište.

(3) Ako tuženi pored prebivališta ima i boravište u nekom drugom mjestu, a prema okolnostima može se pretpostaviti da će tu boraviti najmanje godinu dana od dana podnošenja tužbe, opće mjesno je nadležan i sud boravišta tuženog.

Član 30

(1) Za suđenje u sporovima protiv Federacije, kantona, grada i općine, opće mjesno je nadležan sud na čijem se području nalazi sjedište njihovog zakonodavnog tijela, odnosno vijeća.

(2) Za suđenje u sporovima protiv ostalih pravnih osoba, opće mjesno je nadležan sud na čijem se području nalazi njihovo sjedište.

Član 31

Za suđenje u sporovima protiv državljanina Federacije i Bosne i Hercegovine koji stalno živi u inostranstvu, opće mjesno je nadležan sud njegovog posljednjeg prebivališta u Federaciji.

**b) Izberiva mjesna nadležnost**

**Nadležnost u sporovima za naknadu štete**

Član 32

(1) Za suđenje u sporovima o vanugovornoj odgovornosti za štetu, osim suda opće mjesne nadležnosti, nadležan je i sud na čijem je području štetna radnja počinjena ili sud na čijem je području štetna posljedica nastupila.

(2) Ako je šteta nastala zbog smrti ili teške tjelesne ozljede, nadležan je, pored suda iz stava 1. ovog člana, i sud na čijem području tužilac ima prebivalište, odnosno boravište.

(3) Odredbe st. 1. i 2. ovog člana primijenjivat će se i u sporovima protiv društva za osiguranje radi naknade štete trećim osobama na osnovu propisa o neposrednoj odgovornosti društava za osiguranje, a odredba stava 1. ovog člana i u sporovima o regresnim zahtjevima po osnovi naknade štete protiv regresnih dužnika.

**Nadležnost u sporovima radi zaštite prava na osnovu pisane garancije proizvođača**

Član 33

Za suđenje u sporovima za zaštitu prava na osnovu pisane garancije protiv proizvođača koji je dao garanciju nadležan je, osim suda opće mjesne nadležnosti za tuženog, i sud opće mjesne nadležnosti za prodavca koji je pri prodaji stvari uručio kupcu pisanu garanciju proizvođača.

**Nadležnost u sporovima radi zaštite prava potrošača**

Član 33a

Za suđenje u sporovima za zaštitu prava potrošača, pored suda opće mjesne nadležnosti, nadležan je i sud na čijem području potrošač ima prebivalište, odnosno boravište.

**Nadležnost u sporovima za zakonsko izdržavanje**

Član 34

Za suđenje u sporovima za zakonsko izdržavanje, ako je tužilac osoba koja traži izdržavanje, nadležan je pored suda opće mjesne nadležnosti i sud na čijem području tužilac ima prebivalište, odnosno boravište.

**Nadležnost u bračnim sporovima**

Član 35

Za suđenje u sporovima radi utvrđivanja postojanja ili nepostojanja braka, poništaja braka ili razvoda braka (bračni sporovi), nadležan je, pored suda opće mjesne nadležnosti i sud na čijem su području bračni drugovi imali posljednje zajedničko prebivalište.

**Nadležnost u sporovima o utvrđivanju ili osporavanju očinstva ili materinstva**

Član 36

U sporovima radi utvrđivanja ili osporavanja očinstva ili materinstva, ako je tužilac dijete, nadležan je pored suda opće mjesne nadležnosti i sud na čijem području tužilac ima prebivalište, odnosno boravište.

**Nadležnost po mjestu u kome se nalazi poslovna jedinica pravne osobe**

Član 37

Za suđenje u sporovima protiv pravne osobe koja ima poslovnu jedinicu izvan sjedišta, ako spor proizilazi iz pravnog odnosa te jedinice, pored suda opće mjesne nadležnosti nadležan je i sud na čijem se području ta poslovna jedinica nalazi.

**Nadležnost u sporovima iz nasljednopravnih odnosa**

Član 38

Dok ostavinski postupak nije pravomoćno završen, za suđenje u sporovima iz nasljednopravnih odnosa, te sporovima o potraživanjima vjerovnika prema ostaviocu, pored suda opće mjesne nadležnosti mjesno je nadležan i sud na čijem se području nalazi sud koji provodi ostavinski postupak.

**Nadležnost po mjestu plaćanja**

Član 39

Za suđenje u sporovima imatelja mjenice ili čeka protiv potpisnika nadležan je, pored suda opće mjesne nadležnosti, i sud mjesta plaćanja.

**Nadležnost u sporovima iz radnih odnosa**

Član 40

Ako je u sporu iz radnog odnosa tužilac zaposlenik, za suđenje je nadležan, pored suda koji je opće mjesno nadležan za tuženog, i sud na čijem se području rad obavlja ili se obavljao, odnosno sud na čijem bi se području rad morao obavljati, te sud na čijem je području zasnovan radni odnos.

**Nadležnost u sporovima zbog smetanja posjeda na pokretnim stvarima**

Član 41

Za sporove zbog smetanja posjeda na pokretnim stvarima nadležan je, pored suda opće mjesne nadležnosti, i sud na čijem se području dogodilo smetanje.

**c) Isključiva mjesna nadležnost**

**Nadležnost u sporovima o nekretninama**

Član 42

(1) Za suđenje u sporovima o pravu vlasništva i o drugim stvarnim pravima na nekretninama, u sporovima zbog smetanja posjeda na nekretnini, te u sporovima iz zakupnih ili najamnih odnosa na nekretnini, ili iz ugovora o korištenju stana ili poslovnih prostorija, isključivo je nadležan sud na čijem se području nalazi nekretnina.

(2) Ako nekretnina leži na području više sudova, nadležan je svaki od tih sudova.

**Nadležnost u sporovima o zrakoplovu i brodu**

Član 43

Kad je za suđenje u sporovima o pravu vlasništva i o drugim stvarnim pravima na zrakoplovima, odnosno brodovima, kao i sporovima iz zakupnih odnosa na zrakoplovu i brodu, nadležni sud u Federaciji, isključivo je mjesno nadležan sud na čijem se području vodi registar u koji je zrakoplov, odnosno brod upisan.

Član 44

Kad je za suđenje u sporovima zbog smetanja posjeda na brodovima, odnosno zrakoplovima iz člana 43. ovog zakona nadležan sud u Federaciji, mjesno je nadležan, pored suda na čijem se području vodi registar u koji je brod, odnosno zrakoplov upisan, i sud na čijem se području dogodilo smetanje.

**Nadležnost za sporove u izvršnom i stečajnom postupku**

Član 45

Za suđenje u sporovima koji nastaju u toku i u povodu sudskog ili administrativnog izvršnog postupka, odnosno u toku i u povodu stečajnog postupka, mjesno je isključivo nadležan sud na čijem se području nalazi sud koji provodi izvršni ili stečajni postupak, odnosno sud na čijem se području provodi administrativno izvršenje.

**d) Supsidijarna nadležnost**

**Nadležnost za suparničare**

Član 46

Ako je jednom tužbom tuženo više osoba u svojstvu materijalnih suparničara (član 362. stav 1. tačka 1.), a za njih ne postoji mjesna nadležnost istog suda, nadležan je sud koji je mjesno nadležan za jednog od tuženih.

**Nadležnost za osobe za koje ne postoji opća mjesna nadležnost u Federaciji**

Član 47

(1) Tužba o imovinskopravnim zahtjevima protiv osobe za koju ne postoji opća mjesna nadležnost u Federaciji, može se podnijeti svakom sudu u Federaciji na čijem se području nalazi kakva imovina te osobe ili predmet koji se tužbom traži.

(2) Ako nadležnost suda u Federaciji postoji zato što je obaveza nastala za vrijeme boravka tuženog u Federaciji, mjesno je nadležan sud na čijem je području obaveza nastala.

(3) U sporovima protiv osoba za koje u Federaciji ne postoji opća mjesna nadležnost, za obaveze koje treba ispuniti u Federaciji, tužba se može podnijeti sudu na čijem području tu obavezu treba ispuniti.

**Nadležnost po mjestu gdje se nalazi zastupništvo strane osobe u Federaciji**

Član 48

U sporovima protiv pravne osobe koja ima sjedište u inostranstvu, u pogledu obaveza koje su zasnovane u Federaciji ili im se u njoj ima udovoljiti, tužba se može podnijeti sudu u Federaciji na čijem se području nalazi njeno stalno zastupništvo za Bosnu i Hercegovinu, odnosno Federaciju ili sjedište organa kome je povjereno da obavlja njene poslove.

**e) Određivanje mjesne nadležnosti od višeg suda**

Član 49

Ako nadležni sud zbog izuzeća sudija ne može postupati, obavijestit će o tome neposredno viši sud, koji će odrediti da u tom predmetu postupa drugi stvarno nadležan sud sa njegovog područja.

Član 50

(1) Kantonalni sud može, na prijedlog stranke ili nadležnog općinskog suda, odrediti da u pojedinom predmetu postupa drugi stvarno nadležan općinski sud s njegovog područja, ako je očito da će se tako lakše provesti postupak ili ako za to postoje drugi opravdani razlozi.

(2) Vrhovni sud Federacije može, na prijedlog stranke ili nadležnog suda, odrediti da u pojedinom predmetu postupa stvarno nadležan sud u drugom kantonu ako je očito da će se tako lakše provesti postupak ili ako za to postoje drugi opravdani razlozi.

Član 51

Ako je za suđenje nadležan sud u Federaciji, ali se prema odredbama ovog zakona ne može utvrditi koji je sud mjesno nadležan, Vrhovni sud Federacije će, na prijedlog stranke, odrediti koji će stvarno nadležan sud biti mjesno nadležan.

**f) Sporazum o mjesnoj nadležnosti**

Član 52

(1) Ako zakonom nije određena isključiva nadležnost nekog suda, stranke se mogu sporazumjeti da im u prvom stepenu sudi sud koji nije mjesno nadležan, uz uslov da je taj sud stvarno nadležan.

(2) Ako je zakonom određeno da su za suđenje u određenom sporu mjesno nadležna dva ili više sudova u Federaciji, stranke se mogu sporazumjeti da im u prvom stepenu sudi jedan od tih sudova ili neki drugi stvarno nadležni sud.

(3) Sporazum iz stava 2. ovog člana važi samo ako je pismeno sastavljen, ako su ga potpisale sve stranke i ako se tiče određenog spora ili više sporova koji svi proistječu iz određenog pravnog odnosa.

(4) Ispravu o sporazumu tužilac mora priložiti uz tužbu.

(5) Ako tužba nije podnesena sudu na koji upućuje sporazum o mjesnoj nadležnosti tuženi može zahtijevati da se predmet ustupi tom sudu.

(6) Zahtjev iz stava 5. ovog člana tuženi može podnijeti najkasnije u odgovoru na tužbu, uz prilaganje isprave o sporazumu.

Dio drugi

TOK POSTUPKA

A. POSTUPAK PRED PRVOSTEPENIM SUDOM

III - TUŽBA

1. Tužba i njen sadržaj

Član 53

(1) Parnični postupak se pokreće tužbom.

(2) Tužba mora sadržavati:

1) određen zahtjev u pogledu glavne stvari i sporednih potraživanja (tužbeni zahtjev),

2) činjenice na kojima tužilac zasniva tužbeni zahtjev,

3) dokaze kojima se utvrđuju te činjenice,

4) naznaku vrijednosti spora,

5) druge podatke koje u skladu sa odredbama člana 334. ovog zakona mora imati svaki podnesak.

(3) Ako je tužilac u tužbi naveo pravni osnov, sud nije vezan uz njega.

2. Tužba za utvrđenje

Član 54

(1) Tužilac može u tužbi tražiti da sud samo utvrdi postojanje, odnosno nepostojanje nekog prava ili pravnog odnosa, povredu prava ličnosti ili istinitost, odnosno neistinitost neke isprave.

(2) Takva se tužba može podići kad je to posebnim propisima predviđeno ili, kad tužilac ima pravni interes da sud utvrdi postojanje, odnosno nepostojanje nekog prava ili pravnog odnosa ili istinitost, odnosno neistinitost neke isprave prije dospjelosti zahtjeva za činidbu iz istog odnosa.

(3) Tužba za utvrđenje može se podnijeti radi utvrđivanja postojanja, odnosno nepostojanja činjenice ako je to predviđeno posebnim zakonom ili drugim propisom.

(4) Tužba za utvrđenje povrede prava ličnosti može se podnijeti, bez obzira na to da li je postavljen zahtjev za naknadu štete ili drugi zahtjev u skladu sa posebnim zakonom.

(5) Ako odluka o sporu zavisi o tome postoji li ili ne postoji neki pravni odnos koji je tokom parnice postao sporan, tužilac može pored postojećeg zahtjeva istaknuti i tužbeni zahtjev da sud utvrdi da takav odnos postoji, odnosno da ne postoji, ako je sud pred kojim parnica teče nadležan za takav zahtjev.

(6) Isticanje zahtjeva prema odredbi stava 5. ovog člana neće se smatrati preinakom tužbe.

3. Isticanje više tužbenih zahtjeva u jednoj tužbi

Član 55

(1) U jednoj tužbi tužilac može istaknuti više zahtjeva protiv istog tuženog kad su svi zahtjevi povezani istom činjeničnom i pravnom osnovom.

(2) Ako zahtjevi nisu povezani istom činjeničnom i pravnom osnovom, oni se mogu istaknuti u jednoj tužbi protiv istog tuženog samo kad je isti sud stvarno nadležan za svaki od tih zahtjeva i kad je za sve zahtjeve određena ista vrsta postupka, a sud ocijeni da isticanje takvih tužbenih zahtjeva u jednoj tužbi doprinosi ekonomičnosti postupka.

(3) Ako sud, u slučaju iz stava 2. ovog člana, ocijeni da isticanje više tužbenih zahtjeva u jednoj tužbi ne doprinosi ekonomičnosti postupka, najkasnije na pripremnom ročištu donijet će rješenje o razdvajanju postupaka.

(4) Tužilac može u jednoj tužbi istaknuti dva ili više tužbenih zahtjeva koji su u međusobnoj vezi i tražiti da sud usvoji slijedeći od tih zahtjeva ako nađe da onaj koji je u tužbi istaknut ispred njega nije osnovan.

(5) Zahtjevi se mogu, prema stavu 4. ovog člana, istaknuti u jednoj tužbi samo ako je sud stvarno nadležan za svaki od istaknutih zahtjeva i ako je za sve zahtjeve određena ista vrsta postupka.

4. Preinaka tužbe

Član 56

(1) Preinaka tužbe jeste promjena istovjetnosti zahtjeva, povećanje postojećeg ili isticanje drugog zahtjeva uz postojeći.

(2) Ako tužilac preinačuje tužbu zbog okolnosti koje su nastale nakon podnošenja tužbe tako da iz iste činjenične osnove zahtijeva drugi predmet ili novčanu sumu, tuženi se takvom preinačenju ne može protiviti.

(3) Tužba nije preinačena ako je tužilac promijenio pravnu osnovu tužbenog zahtjeva, ako je smanjio tužbeni zahtjev ili ako je promijenio, dopunio ili ispravio pojedine navode.

Član 57

(1) Tužilac može preinačiti tužbu najkasnije do zaključenja pripremnog ročišta ili do početka glavne rasprave, ako pripremno ročište nije održano.

(2) Nakon održavanja pripremnog ročišta, a najkasnije do zaključenja glavne rasprave, sud može dopustiti preinaku tužbe samo ako ocijeni da preinaka nije usmjerena na odugovlačenje postupka i ako tuženi pristaje na preinaku.

(3) Smatrat će se da postoji pristanak tuženog na preinaku tužbe ako se on upusti u raspravljanje o glavnoj stvari po preinačenoj tužbi, a nije se prije toga protivio preinaci.

(4) Sud će, u slučaju iz stava 2. ovog člana, dopustiti preinaku tužbe i kad se tuženi protivi preinaci, ako su ispunjeni svi slijedeći uvjeti:

1) tužilac bez svoje krivnje nije mogao tužbu preinačiti ranije;

2) tuženi je u mogućnosti da raspravlja po preinačenoj tužbi bez odlaganja glavne rasprave.

(5) Protiv rješenja kojim se usvaja ili odbija preinaka tužbe nije dopuštena posebna žalba.

Član 58

(1) Tužilac može, do zaključenja glavne rasprave, svoju tužbu preinačiti tako da umjesto prvobitno tuženog tuži drugu osobu.

(2) Za preinaku tužbe prema stavu 1. ovog člana potreban je pristanak osobe koja treba da stupi u parnicu umjesto prvobitnog tuženog. Ako se prvobitni tuženi već upustio u raspravljanje o glavnoj stvari, potreban je i njegov pristanak.

(3) Osoba koja stupa u parnicu umjesto prvobitnog tuženog mora primiti parnicu u onom stanju u kojem se ona nalazi u trenutku kad u nju stupa.

5. Povlačenje tužbe

Član 59

(1) Tužilac može povući tužbu bez pristanka tuženog prije nego što je tužba dostavljena tuženom. Tužba se može povući i nakon dostave tuženom sve do zaključenja glavne rasprave, ako tuženi na to pristane. Ako se tuženi u roku osam dana od dana obavijesti o povlačenju tužbe ne izjasni o tome, smatrat će se da je pristao na povlačenje.

(2) Tužba se, uz izričit pristanak tuženog, može povući i nakon zaključenja glavne rasprave do pravomoćnosti odluke kojom se postupak pred prvostepenim sudom dovršava. U tom slučaju tuženi svoj zahtjev za naknadu troškova postupka mora postaviti najkasnije u svojoj saglasnosti za povlačenje tužbe.

(3) Ako u slučaju iz stava 2. ovog člana dođe do povlačenja tužbe prije nego što je prvostepeni sud donio svoju odluku, odnosno prije nego što je ona u povodu žalbe dostavljena drugostepenom sudu, prvostepeni sud će rješenjem utvrditi da je tužba povučena, odnosno rješenjem utvrditi da je presuda bez pravnog dejstva i utvrditi da je tužba povučena. Tim će rješenjem odlučiti i o zahtjevu tuženog za naknadu troškova postupka.

(4) Ako dođe do povlačenja tužbe pred prvostepenim sudom nakon donošenja prvostepene odluke, dok je postupak u povodu žalbe u

toku pred drugostepenim sudom, prvostepeni sud će odmah obavijestiti drugostepeni sud da je došlo do povlačenja tužbe.

(5) Ako u slučaju iz stava 2. ovog člana dođe do povlačenja tužbe nakon što je predmet dostavljen drugostepenom sudu, drugostepeni sud će, ako prije toga nije odlučio po žalbi, rješenjem utvrditi da je presuda bez pravnog dejstva i da je tužba povučena. Istim rješenjem sud će odlučiti i o zahtjevu tuženog za naknadu troškova postupka.

(6) Podnesak kojim se, u slučaju iz stava 2. ovog člana, povlači tužba, podnosi se putem prvostepenog suda koji može, ako cijeni da je to potrebno, održati ročište sa strankama radi provjere jesu li ispunjeni uvjeti za povlačenje tužbe.

(7) Tužilac može svoju tužbu povući i na ročištu pred drugostepenim sudom.

(8) Povučena tužba smatra se kao da nije ni bila podnesena i može se ponovo podnijeti.

6. Postojanje parnice

Član 60

(1) Parnica počinje teći dostavom tužbe tuženom.

(2) U pogledu zahtjeva koji je stranka postavila tokom postupka, parnica počinje teći od trenutka kad je o tom zahtjevu obaviještena protivna stranka.

(3) Dok parnica teče, ne može se u pogledu istog zahtjeva pokrenuti nova parnica među istim strankama, a ako takva parnica bude pokrenuta, sud će tužbu odbaciti.

(4) Ako među istim strankama već teče druga parnica o istom zahtjevu pred sudom u Bosni i Hercegovini, stranke su o tome dužne obavijestiti sud.

(5) Sud će tokom cijelog postupka po službenoj dužnosti paziti teče li već druga parnica o istom zahtjevu među istim strankama pred sudom u Bosni i Hercegovini.

Član 61

(1) Ako koja od stranaka otuđi stvar ili pravo o kojem teče parnica, to ne sprečava da se parnica među istim strankama dovrši.

(2) Osoba koja je pribavila stvar ili pravo o kojem teče parnica može stupiti u parnicu umjesto tužioca, odnosno tuženog, samo ako na to pristanu obje stranke.

IIIa - POSTUPAK ZA RJEŠAVANJE SPORNOG PRAVNOG PITANJA

Član 61a

(1) Ako u postupku pred prvostepenim sudom u većem broju predmeta postoji potreba da se zauzme stav o spornom pravnom pitanju koje je od značaja za odlučivanje o predmetu postupka pred prvostepenim sudovima, prvostepeni sud će po službenoj dužnosti ili na prijedlog stranke zahtjevom pokrenuti postupak pred Vrhovnim sudom Federacije radi rješavanja spornog pravnog pitanja.

(2) Sud koji je pokrenuo postupak za rješavanje spornog pravnog pitanja dužan je zastati sa postupkom dok se ne okonča postupak pred Vrhovnim sudom Federacije.

Član 61b

(1) Zahtjev iz člana 61a. stav 1. ovog zakona treba sadržavati kratak prikaz utvrđenog stanja stvari u konkretnoj pravnoj stvari, navode stranaka o spornom pravnom pitanju i razloge zbog kojih se sud obraća sa zahtjevom za rješavanje spornog pravnog pitanja. Sud će uz zahtjev priložiti i sopstveno tumačenje spornog pravnog pitanja. Zahtjev se ne dostavlja strankama na izjašnjavanje.

(2) Ako stranka predloži pokretanje postupka za rješavanje spornog pravnog pitanja, a protivna stranka nije bila u mogućnosti izjasniti se o prijedlogu, sud će dostaviti prijedlog drugoj stranci na izjašnjenje u roku osam dana od dana dostavljanja prijedloga.

(3) Prvostepeni sud dužan je uz zahtjev za rješavanje spornog pravnog pitanja dostaviti predmet i Vrhovnom sudu Federacije.

Član 61c

(1) Vrhovni sud Federacije odbacit će nepotpun ili nedozvoljen zahtjev za rješavanje spornog pravnog pitanja.

(2) Zahtjev iz stava 1. ovog člana je nedozvoljen ako je o takvom zahtjevu Vrhovni sud Federacije već donio odluku.

Član 61d

(1) Vrhovni sud Federacije rješava sporno pravno pitanje po pravilima postupka za usvajanje pravnih stavova.

(2) Vrhovni sud Federacije odbit će riješiti sporno pravno pitanje ako ono nije od značaja za odlučivanje u većem broju predmeta u postupku pred prvostepenim sudom.

(3) Vrhovni sud Federacije dužan je riješiti sporno pravno pitanje u roku 60 dana od dana prijema zahtjeva.

Član 61e

(1) U odluci povodom zahtjeva za rješavanje spornog pravnog pitanja Vrhovni sud Federacije iznosi razloge kojima obrazlaže zauzeto pravno shvatanje.

(2) Odluka iz stava 1. ovog člana dostavlja se sudu koji je pokrenuo postupak i objavljuje na internet stranici Vrhovnog suda Federacije ili na drugi pogodan način.

Član 61f

Ako je Vrhovni sud Federacije riješio sporno pravno pitanje, stranke u postupku u kome se postavlja isto sporno pravno pitanje nemaju pravo tražiti njegovo rješavanje u parnici koja je u toku.

IV - PRIPREMANJE GLAVNE RASPRAVE

1. Opće odredbe

Član 62

(1) Sud odmah nakon prijema tužbe počinje pripreme za glavnu raspravu.

(2) Te pripreme obuhvataju prethodno ispitivanje tužbe, dostavu tužbe na obavezni odgovor, održavanje pripremnog ročišta i zakazivanje glavne rasprave.

Član 63

U toku pripremanja glavne rasprave stranke mogu upućivati podneske u kojima će navesti činjenice na kojima zasnivaju svoje

zahtjeve, te predložiti dokaze kojima se utvrđuju te činjenice.

Član 64

(1) Sud u toku pripremanja glavne rasprave donosi odluke o upravljanju postupkom u skladu s odredbama ovog zakona.

(2) Protiv rješenja iz stava 1. ovog člana nije dopuštena posebna žalba.

Član 65

Sud može u toku pripremanja glavne rasprave donijeti presudu na osnovu priznanja, presudu na osnovu odricanja i presudu zbog propuštanja, te primiti na zapisnik nagodbu stranaka.

2. Prethodno ispitivanje i dostava tužbe

Član 66

Kad utvrdi da je tužba nerazumljiva ili da ne sadrži elemente propisane odredbom člana 53. ovog zakona (nepotpuna tužba), ili da postoje nedostaci koji se tiču sposobnosti tužioca ili tuženog da budu stranke u parnici, ili nedostaci u pogledu zakonskog zastupanja stranke, ili nedostaci koji se odnose na ovlaštenje zastupnika da pokrene parnicu kad je takvo ovlaštenje potrebno, sud će radi otklanjanja tih nedostataka poduzeti potrebne radnje predviđene odredbama čl. 295. i 336. ovog zakona.

Član 67

(1) Nakon prethodnog ispitivanja tužbe sud donosi rješenje kojim se tužba odbacuje ako utvrdi:

1) da rješavanje o tužbenom zahtjevu ne spada u sudsku nadležnost;

2) da je tužba podnesena neblagovremeno, ako je posebnim propisima određen rok za podnošenje tužbe;

3) da o istom zahtjevu već teče parnica;

4) da je stvar pravomoćno presuđena;

5) da je o predmetu spora sklopljena sudska nagodba;

6) da se tužilac pred sudom odrekao tužbenog zahtjeva;

7) da ne postoji pravni interes tužioca za podnošenje tužbe za utvrđenje; ili

8) da tužilac u roku koji je sud odredio nije otklonio nedostatke iz člana 66. ovog zakona.

(2) Sud donosi rješenje kojim se sud oglašava nenadležnim i predmet ustupa drugom sudu, ako utvrdi:

1) da nije mjesno nadležan da rješava o tužbenom zahtjevu; ili

2) da nije stvarno nadležan da rješava o tužbenom zahtjevu.

Član 68

Ako smatra da nema dovoljno činjenica za donošenje odluke o pitanju koje se postavilo u toku prethodnog ispitivanja tužbe, sud će o tom pitanju odluku donijeti naknadno, čim bude raspolagao sa dovoljno činjenica.

Član 69

Tužba sa prilozima se dostavlja tuženom na odgovor u roku od 30 dana od dana prijema ispravne i potpune tužbe u sudu.

3. Odgovor na tužbu

**a) Odgovor na tužbu i njegov sadržaj**

Član 70

(1) Nakon prijema tužbe sa prilozima, tuženi je dužan najkasnije u roku od 30 dana dostaviti sudu pismeni odgovor na tužbu.

(2) Prilikom dostavljanja tužbe tuženom, sud će poučiti tuženog o obavezi iz stava 1. ovog člana, o tome šta treba da sadrži odgovor na tužbu i obavijestiti ga o posljedicama nedostavljanja odgovora na tužbu u određenom roku.

Član 71

(1) U odgovoru na tužbu, tuženi će istaći moguće procesne prigovore i izjasniti se da li priznaje ili osporava postavljeni tužbeni zahtjev, te navesti i druge podatke koje u skladu s odredbama člana 334. ovog zakona mora imati svaki  podnesak.

(2) Ako tuženi osporava tužbeni zahtjev, odgovor na tužbu mora sadržavati i razloge iz kojih se tužbeni zahtjev osporava, činjenice na

kojima tuženi zasniva svoje navode i dokaze kojima se utvrđuju te činjenice.

Član 72

Kad je u ovom zakonu predviđeno da stranka može staviti određen prigovor ili prijedlog ili poduzeti kakvu drugu parničnu radnju dok se tuženi ne upusti u raspravljanje o glavnoj stvari, takav prigovor odnosno prijedlog može se staviti dok sud ne primi odgovor na tužbu.

Član 73

(1) Kad utvrdi da je odgovor na tužbu nerazumljiv ili nepotpun, sud će radi otklanjanja tih nedostataka postupiti u skladu s odredbom člana 336. ovog zakona.

(2) Ukoliko odgovor na tužbu bude odbačen ili povučen u skladu sa članom 336. stav 3. ovog zakona, smatrat će se da tuženi nije odgovorio na tužbu.

**b) Protivtužba i odgovor na protivtužbu**

Član 74

(1) Tuženi može u odgovoru na tužbu, a najkasnije na pripremnom ročištu, podnijeti protivtužbu, ako je zahtjev protivtužbe u vezi s tužbenim zahtjevom, ili ako se ti zahtjevi mogu prebiti, ili ako se protivtužbom traži utvrđenje nekog prava ili pravnog odnosa o čijem postojanju ili nepostojanju zavisi u cijelosti ili djelimično odluka o tužbenom zahtjevu.

(2) Nakon održavanja pripremnog ročišta, protivtužba se može podnijeti samo ako tuženi na to pristane i ako sud ocijeni da podnošenje protivtužbe nije usmjereno na odugovlačenje postupka.

(3) Protivtužba se ne može podnijeti ako je za zahtjev iz protivtužbe stvarno nadležan viši sud.

(4) Odredbe ovog zakona o tužbi i odgovoru na tužbu na odgovarajući način se primjenjuju i na protivtužbu i odgovor na protivtužbu, ako ovim zakonom nije drugačije određeno.

4. Pripremno ročište

**a) Opće odredbe**

Član 75

(1) Nakon prijema odgovora na tužbu, odnosno odgovora na protivtužbu, sud će zakazati pripremno ročište.

(2) Ako tuženi nije dostavio odgovor na tužbu, a tužilac u tužbi nije tražio donošenje presude zbog propuštanja, sud će zakazati pripremno ročište nakon proteka roka za podnošenje odgovora na tužbu.

(3) Datum održavanja pripremnog ročišta sud će, u pravilu, odrediti uz prethodnu konsultaciju sa strankama.

(4) Pripremno ročište održat će se, u pravilu, najkasnije u roku od 30 dana od dana prijema u sudu pismenog odgovora na tužbu, odnosno od dana proteka roka za podnošenje odgovora na tužbu, ili, ako je tuženi podnio protivtužbu, u roku od 30 dana od dana prijema odgovora na protivtužbu.

Član 76

Održavanje pripremnog ročišta je obavezno, osim u slučajevima u kojima sud, nakon ispitivanja tužbe i odgovora na tužbu, utvrdi da među strankama nema spornih činjenica ili da zbog jednostavnosti spora održavanje pripremnog ročišta nije potrebno.

Član 77

U pozivu za pripremno ročište sud će obavijestiti stranke o posljedicama izostanka s pripremnog ročišta, kao i o tome da su dužne najkasnije na pripremnom ročištu iznijeti sve činjenice na kojima zasnivaju svoje zahtjeve i predložiti sve dokaze koje žele izvesti u toku postupka, te na pripremno ročište donijeti sve isprave i predmete koje žele upotrijebiti kao dokaz.

Član 78

(1) Pripremno ročište počinje tako što tužilac ukratko izlaže tužbu, a zatim tuženi ukratko izlaže odgovor na tužbu.

(2) Kad je potrebno, sud će zatražiti od stranaka razjašnjenje u vezi s njihovim navodima ili prijedlozima.

Član 78a

Ako stranka ili njen zakonski zastupnik nije u stanju jasno i određeno izjasniti se o predmetu raspravljanja, a nema punomoćnika, sud će upozoriti na potrebu da uzme punomoćnika.

Član 79

(1) Nakon izlaganja tužbe i odgovora na tužbu, raspravljat će se o pitanjima koja se odnose na smetnje za daljni tok postupka. O tim se pitanjima mogu na pripremnom ročištu izvoditi dokazi kad je to potrebno.

(2) Sud će, po prigovoru stranke ili po službenoj dužnosti, postupiti u skladu sa odredbama člana 67. ovog zakona, ako odredbama ovog zakona nije drugačije određeno.

(3) Ako sud ne usvoji prigovor da postoji koja od smetnji za vođenje postupka, odluku o prigovoru donijet će zajedno s odlukom o glavnoj stvari.

(4) Protiv odluke iz stava 3. ovog člana nije dopuštena posebna žalba.

Član 80

U daljem toku pripremnog ročišta, raspravljat će se o prijedlozima stranaka i činjeničnim navodima kojima stranke obrazlažu svoje prijedloge.

Član 81

(1) Sud će prema rezultatima raspravljanja na pripremnom ročištu odlučiti o čemu će se raspravljati i koji će se dokazi izvesti na glavnoj raspravi.

(2) Prijedloge koje ne smatra bitnim za donošenje odluke sud će odbiti i u rješenju naznačiti razlog odbijanja.

(3) Protiv rješenja iz stava 2. ovog člana nije dopuštena posebna žalba.

(4) Sud nije u daljnjem toku parnice vezan za svoja prijašnja rješenja iz ovog člana.

Član 82

(1) Ako sud, na prijedlog stranke, odredi izvođenje dokaza vještačenjem, uvijek će odrediti rok u kojem vještak treba pripremiti i dostaviti svoj nalaz i mišljenje.

(2) Pri određivanju ovog roka sud će voditi računa o tome da pismeni nalaz i mišljenje mora dostaviti strankama najkasnije osam dana prije održavanja ročišta za glavnu raspravu.

Član 83

(1) Ako pred istim sudom teče više parnica između istih osoba ili u kojima je ista osoba protivnik raznih tužilaca ili raznih tuženih, sud može, na prijedlog stranaka ili po službenoj dužnosti, rješenjem spojiti sve te parnice radi zajedničkog raspravljanja, ako bi se time ubrzalo raspravljanje ili smanjili troškovi. Za sve spojene parnice sud će donijeti zajedničku presudu.

(2) Sud može, na prijedlog stranaka ili po službenoj dužnosti, odrediti da se odvojeno raspravlja o pojedinim zahtjevima iz iste tužbe, te će nakon završetka odvojenog raspravljanja donijeti posebne odluke o tim zahtjevima.

(3) Rješenja iz st. 1. i 2. ovog člana mogu se, u pravilu, donijeti najkasnije na pripremnom ročištu ili do početka glavne rasprave, ako pripremno ročište nije održano.

(4) Protiv rješenja iz st. 1 i 2. ovog člana nije dopuštena posebna žalba.

Član 84

(1) Ako na pripremno ročište ne dođe tužilac, a bio je uredno obaviješten, smatrat će se da je tužba povučena, osim ako tuženi ne zahtijeva da se ročište održi.

(2) Ako na pripremno ročište ne dođe uredno obaviješten tuženi, ročište će se održati bez njegovog prisustva.

Član 85

Na pripremnom ročištu sud ima u pogledu upravljanja postupkom sva ovlaštenja koja ima i na glavnoj raspravi.

**b) Medijacija i sudska nagodba**

Član 86

(1) Najkasnije na pripremnom ročištu, sud može, ukoliko ocijeni da je to svrsishodno s obzirom na prirodu spora i druge okolnosti, predložiti strankama da spor riješe u postupku medijacije, kako je predviđeno posebnim zakonom.

(2) Takav prijedlog mogu staviti i stranke sporazumno do zaključenja glavne rasprave.

Član 87

(1) Stranke mogu zaključiti nagodbu o predmetu spora u toku cijelog postupka do njegovog pravomoćnog okončanja (sudska nagodba).

(2) Ako je sudska nagodba zaključena nakon donošenja prvostepene presude, prvostepeni sud donijet će rješenje kojim će utvrditi da je prvostepena presuda bez dejstva.

Član 88

(1) Sud će, na način koji ne ugrožava njegovu nepristrasnost, na pripremnom ročištu, kao i u toku cijelog postupka, nastojati da stranke zaključe sudsku nagodbu.

(2) U cilju doprinošenja nagodbi sud može, kada ocijeni da je to osnovano, strankama predložiti kako da se nagode, vodeći računa o željama stranaka, prirodi spora, odnosima među strankama i drugim okolnostima.

Član 89

(1) Sudska nagodba se može odnositi na cijeli tužbeni zahtjev ili na jedan njegov dio.

(2) Pred sudom se ne može zaključiti nagodba u pogledu zahtjeva kojima stranke ne mogu raspolagati (član 3. stav 2.).

(3) Kada sud donese rješenje kojim ne dopušta nagodbu stranaka, zastat će s postupkom dok to rješenje ne postane pravomoćno.

Član 90

(1) Sporazum stranaka o nagodbi unosi se u zapisnik.

(2) Nagodba je zaključena kad stranke potpišu zapisnik.

(3) Nagodba sadrži i sporazum o troškovima. Ako stranke ne postignu sporazum o troškovima, mogu se dogovoriti da odluku o troškovima donese sud.

(4) Sud će strankama izdati ovjeren prepis zapisnika u koji je unesena nagodba.

Član 91

Sudska nagodba ima snagu izvršnog naslova.

Član 92

(1) Sudska nagodba može se pobijati samo tužbom.

(2) Sudska nagodba se može pobijati ako je zaključena u zabludi ili pod uticajem prinude ili prevare.

(3) Tužba iz stava 1. ovog člana se može podnijeti u roku od tri mjeseca od dana saznanja za razloge pobijanja, a najkasnije u roku od pet godina od dana zaključenja sudske nagodbe.

(4) Ako sudska nagodba bude poništena, postupak se nastavlja kao da sudska nagodba nije ni bila zaključena.

Član 93

Sud će u toku cijelog postupka po službenoj dužnosti paziti da li se vodi parnica o predmetu o kojem je ranije bila zaključena sudska nagodba i ako utvrdi da se parnica vodi o predmetu o kojem je zaključena sudska nagodba, odbacit će tužbu.

**c) Zakazivanje ročišta za glavnu raspravu**

Član 94

(1) Na pripremnom ročištu sud će rješenjem odrediti:

1) dan i sat održavanja glavne rasprave;

2) pitanja o kojima će se raspravljati na glavnoj raspravi;

3) dokaze koji će se izvesti na glavnoj raspravi;

4) osobe koje će biti pozvane na glavnu raspravu.

(2) Glavna rasprava će se, u pravilu, održati najkasnije u roku od 30 dana od dana održavanja pripremnog ročišta.

(3) Sud može odrediti da se glavna rasprava održi odmah nakon pripremnog ročišta.

(4) Ako se procjenjuje da će glavna rasprava trajati duže od jednog dana, ročište će biti zakazano za onoliko dana uzastopno koliko je neophodno da se rasprava održi u kontinuitetu.

Član 95

Sa sadržajem rješenja iz stava 1. člana 94. ovog zakona upoznat će se prisutna stranka, te joj se neće dostavljati rješenje, niti poziv za glavnu raspravu. Sud će obavijestiti prisutnu stranku i o posljedicama izostanka sa ročišta za glavnu raspravu.

Član 96

(1) Sud će na ročište za glavnu raspravu pozvati stranke koje nisu bile prisutne na pripremnom ročištu, kao i svjedoke i vještake koje je na pripremnom ročištu odlučio pozvati.

(2) U pozivu za glavnu raspravu, sud će obavijestiti pozvane o posljedicama izostanka sa ročišta.

(3) Stranci koja nije bila prisutna na pripremnom ročištu uz poziv za glavnu raspravu dostavlja se ovjeren prepis rješenja iz stava 1. člana 94. ovog zakona.

V - GLAVNA RASPRAVA

1. Tok glavne rasprave

Član 97

(1) Sudija otvara glavnu raspravu i objavljuje predmet raspravljanja.

(2) Nakon toga, sudija utvrđuje jesu li došle sve pozvane osobe, pa ako nisu, provjerava jesu li odsutne osobe uredno pozvane i imaju li opravdan razlog za izostanak.

(3) Ako tužilac bez opravdanog razloga ne dođe na ročište za glavnu raspravu, a bio je uredno pozvan, smatrat će se da je povukao tužbu, osim ako se tuženi na tom ročištu upusti u raspravljanje.

(4) Ako na ročište za glavnu raspravu bez opravdanog razloga ne dođe tuženi, a bio je uredno pozvan, rasprava će se održati bez njegovog prisustva.

Član 98

(1) Sud će prvo, po prigovoru stranke ili po službenoj dužnosti, utvrditi postoje li procesne smetnje za dalje postupanje i postupiti u skladu s odredbama člana 67. ovog zakona, ako odredbama ovog zakona nije drugačije predviđeno.

(2) Ako sud ne usvoji prigovor iz stava 1. ovog člana, bez obzira da li je o njemu raspravljano odvojeno od glavne stvari ili zajedno s njom, odluku o prigovoru donijet će zajedno s odlukom o glavnoj stvari.

(3) Protiv rješenja kojim se odbijaju prigovori stranaka iz stava 1. ovog člana nije dopuštena posebna žalba.

Član 99

(1) Glavna rasprava se odvija slijedećim redom:

1) Tužilac ukratko izlaže sva bitna pitanja iz tužbe, uključujući izvođenje dokaza čitanjem isprava;

2) Tuženi ukratko izlaže odgovor na tužbu, uključujući izvođenje dokaza čitanjem isprava i daje odgovor na bitne navode tužioca iz tačke 1. ovog stava;

3) Ako je stavljen prijedlog za izvođenje dokaza saslušanjem stranaka, saslušavaju se stranke, i to prvo tužilac, a zatim tuženi;

4) Saslušavaju se svjedoci, i to prvo svjedoci tužioca, a zatim svjedoci tuženog;

5) Izvode se ostali dokazi, uključujući i vještačenje;

6) Nakon izvođenja svih dokaza, obje stranke, počevši od tužioca, imaju pravo da se obrate sudu završnim izlaganjem, kojim se rezimiraju pravni i činjenični aspekti predmeta;

7) Sud može dopustiti tužiocu da se ukratko izjasni na završno izlaganje tuženog;

8) Ako je tužiocu dopušteno da se izjasni na završno izlaganje tuženog, i tuženi će imati pravo da se ukratko izjasni na konačne navode tužioca.

(2) Izuzetno, sud može odrediti redoslijed odvijanja glavne rasprave drugačiji od redoslijeda predviđenog u stavu 1. ovog člana.

Član 100

(1) Sud će voditi računa da se glavna rasprava odvija na pravilan način, bez nepotrebnih odlaganja, te da se raspravlja samo o pitanjima bitnim za donošenje odluke.

(2) Sudija se u toku glavne rasprave brine o održavanju reda u sudnici i o dostojanstvu suda.

(3) Sud će kazniti osobe koje narušavaju red u sudnici ili vrijeđaju dostojanstvo suda i drugih sudionika u postupku u skladu sa odredbama ovog zakona o nepoštivanju suda.

Član 101

Postupak na glavnoj raspravi odvija se usmeno, a dokazi se izvode neposredno pred sudom, ukoliko nije drugačije predviđeno ovim zakonom.

Član 102

(1) Svaka stranka treba u svojim izlaganjima iznijeti sve činjenice potrebne za obrazloženje svojih prijedloga, ponuditi dokaze potrebne za utvrđivanje svojih navoda, te se izjasniti o navodima i ponuđenim dokazima protivne stranke.

(2) Stranke mogu tokom glavne rasprave iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze samo ako učine vjerovatnim da ih bez svoje krivice nisu bili u mogućnosti iznijeti odnosno predložiti na pripremnom ročištu.

Član 103

Stranke mogu iznijeti i svoja pravna shvaćanja koja se odnose na predmet spora.

Član 104

(1) Prilikom izvođenja dokaza saslušanjem stranaka, stranku prvo ispituje njen punomoćnik, a nakon toga suprotna stranka.

(2) Ako stranka koja se saslušava nema punomoćnika, najprije je ispituje sud.

Član 105

Stranke ispituju svjedoke i vještake. Sudija prvo daje riječ stranci koja je predložila svjedoka ili vještaka, zatim suprotnoj strani, a zatim, ukoliko je potrebno, ponovo stranci koja ih je predložila.

Član 106

Sudija može postavljati pitanja strankama, svjedocima ili vještacima u svakoj fazi saslušanja.

Član 107

(1) Sud će odbiti provođenje procesnih radnji koje nisu bitne za postupak.

(2) Sud neće dopustiti postavljanje pitanja u kojima je sadržano kako na njih treba odgovoriti.

(3) Sud neće dopustiti pitanja koja su nebitna za predmet i pitanja na koja je već dovoljno odgovoreno.

(4) Na zahtjev stranke, u zapisnik će se unijeti pitanja koja sud nije dopustio.

(5) Sud neće dopustiti vrijeđanje i uznemiravanje stranaka, svjedoka i vještaka za vrijeme ispitivanja.

Član 108

(1) Saslušani svjedoci i vještaci ostaju u sudnici, ako im sud to naloži.

(2) Ako stranka to zahtijeva, a svjedok je još uvijek prisutan, sud može odlučiti da svjedoka koji je već saslušan na istom ročištu za glavnu raspravu još jednom pozove na ponovno saslušanje.

Član 109

(1) Sud nije vezan za svoje rješenje koje se odnosi na rukovođenje raspravom.

(2) Protiv rješenja koja se odnose na rukovođenje raspravom nije dopuštena posebna žalba.

Član 110

Nakon što budu okončane sve faze glavne rasprave i predmet bude spreman za presuđenje, sud će proglasiti da je glavna rasprava zaključena.

2. Odgoda, odlaganje i nastavak ročišta

Član 111

(1) Sud može odgoditi zakazano ročište za glavnu raspravu prije njegovog održavanja, ako utvrdi da nisu ispunjene zakonske pretpostavke za njegovo održavanje ili da dokazi čije je izvođenje određeno neće biti pribavljeni do ročišta (odgoda ročišta).

(2) Sud je dužan, najkasnije osam dana prije održavanja ročišta, provjeriti da li su ispunjeni uslovi iz stava 1. ovog člana.

(3) Kad odgodi ročište, sud će o vremenu održavanja novog ročišta odmah obavijestiti sve pozvane.

Član 112

(1) Sud može, na prijedlog stranke, odložiti započeto ročište (odlaganje ročišta) samo iz slijedećih razloga:

1) ako bez krivnje stranke koja predlaže odlaganje ročišta na ročištu nije moguće izvesti neki od dokaza čije je izvođenje određeno, a koji je važan za pravilno donošenje odluke;

2) ako obje stranke predlažu odlaganje radi pokušaja mirnog rješenja spora ili zaključenja sudske nagodbe.

(2) Stranka može samo jednom tražiti odlaganje ročišta iz istog razloga.

(3) Kad se ročište odloži, sud će prisutnima odmah saopćiti mjesto i vrijeme novog ročišta. Sud nije dužan o mjestu i vremenu novog ročišta obavijestiti stranku koja nije bila prisutna na odloženom ročištu, a bila je uredno obaviještena, osim ako su na tom ročištu iznesene nove činjenice.

(4) Sud može po službenoj dužnosti odgoditi zakazano ročište samo u slučajevima predviđenim ovim zakonom.

Član 113

Ako na ročištu nije moguće izvesti neki od dokaza čije je izvođenje određeno, sud može odlučiti da se rasprava nastavi, s tim da se naknadno, na novom ročištu, izvede samo taj dokaz, i iznesu navodi u vezi s njim.

Član 114

(1) Na novom ročištu zakazanom nakon odlaganja rasprave, radnje koje su već provedene ponovo se provode samo ako se ročište drži pred novim sudijom ili ako sud smatra da je to neophodno za pravilno donošenje presude.

(2) Ako se ročište drži pred novim sudijom sud može, uz saglasnost stranaka, odlučiti da se ponovo ne saslušavaju svjedoci i vještaci i da se ne obavlja novi uviđaj, već da se pročitaju zapisnici o izvođenju tih dokaza.

Član 115

(1) Ročište za glavnu raspravu se ne može odgoditi niti odložiti na neodređeno vrijeme.

(2) Ročište za glavnu raspravu ne može se odgoditi ili odložiti duže od 30 dana, osim u slučaju iz člana 129. ovog zakona.

(3) Prilikom odgode, odnosno odlaganja ročišta sud će datum održavanja novog ročišta, u pravilu, odrediti uz prethodnu konsultaciju sa strankama.

(4) Kada odgodi ili odloži ročište, sud je dužan poduzeti sve radnje koje mu stoje na raspolaganju kako bi se do slijedećeg ročišta otklonili uzroci koji su doveli do odgode odnosno odlaganja, te kako bi se na tom ročištu rasprava mogla zaključiti.

(5) Protiv rješenja suda kojim se odgađa ili odlaže ročište ili rješenja kojim se odbijaju prijedlozi stranaka za odgodu, odnosno odlaganje ročišta, nije dopuštena posebna žalba.

Član 116

Ako se započeto ročište ne može okončati u toku istog dana sud će odrediti nastavak ročišta za slijedeći radni dan (nastavak ročišta).

Član 117

Odredbe čl. 111., 112., 115. i 116. ovog zakona, na odgovarajući se način primijenjuju na pripremno ročište.

3. Javnost glavne rasprave

Član 118

(1) Glavna rasprava je javna.

(2) Raspravi mogu prisustvovati samo punoljetne osobe.

(3) Osobe koje su prisutne raspravi ne smiju nositi oružje ili opasno oruđe.

(4) Odredba stava 3. ovog člana ne odnosi se na pripadnike policije, ako je nošenje oružja neophodno za vršenje njihove dužnosti.

Član 119

(1) Sud može isključiti javnost za cijelu glavnu raspravu ili jedan njen dio ako to zahtijevaju interesi čuvanja službene, poslovne ili osobne tajne, zaštita interesa maloljetnika, interesi javnog reda ili razlozi morala.

(2) Sud može isključiti javnost i kada se mjerama za održavanje reda predviđenim u ovom zakonu ne bi moglo osigurati nesmetano održavanje rasprave.

Član 120

(1) Isključenje javnosti ne odnosi se na stranke, njihove zakonske zastupnike, punomoćnike i umješače i ombudsmene Federacije.

(2) Sud može dopustiti da glavnoj raspravi na kojoj je javnost isključena budu prisutne pojedine službene osobe, kao i naučni i javni radnici, ako je to od interesa za njihovu službu, odnosno naučnu ili javnu djelatnost.

(3) Sud će upozoriti osobe koje budu prisutne raspravi na kojoj je javnost isključena da su dužne kao tajnu čuvati ono što su na raspravi saznale, a što nije već poznato javnosti, i upozoriti ih na posljedice odavanja tajne.

Član 121

(1) O isključenju javnosti odlučuje sud rješenjem koje mora biti obrazloženo i javno objavljeno.

(2) Protiv rješenja o isključenju javnosti nije dopuštena posebna žalba.

Član 122

Odredbe o javnosti na glavnoj raspravi na odgovarajući će se način primjenjivati i na pripremnom ročištu, na ročištu izvan glavne rasprave pred sudom, te na ročištu pred zamoljenim sudom.

## VI - DOKAZI I IZVOĐENJE DOKAZA

### 1.Opće odredbe

Član 123

(1) Svaka stranka dužna je dokazati činjenice na kojima zasniva svoj zahtjev.

(2) Sud će slobodnom ocjenom dokaza utvrditi činjenice na osnovu kojih će donijeti odluku.

Član 124

(1) Sud će naložiti strankama da izvedu i one dokaze koji su bitni za donošenje odluke, a koje stranke nisu predložile, ako utvrdi da stranke idu za tim da raspolažu zahtjevima kojima ne mogu raspolagati u smislu člana 3. stav 2. ovog zakona.

(2) Ako stranka ne postupi po nalogu suda, sud je ovlašten po službenoj dužnosti pribaviti i izvesti te dokaze.

Član 125

(1) Ne treba dokazivati činjenice koje je stranka priznala pred sudom tokom parnice.

(2) Ako stranka porekne činjenice koje je priznala, sud će ocijeniti da li će te činjenice smatrati priznatim ili osporenim.

(3) Činjenice čije postojanje zakon pretpostavlja ne treba dokazivati, ali se može dokazivati da te činjenice ne postoje, ako zakonom nije što drugo određeno.

(4) Ne treba dokazivati činjenice koje su općepoznate.

Član 126

Ako sud na osnovu ocjene izvedenih dokaza ne može sa sigurnošću utvrditi neku činjenicu, o postojanju te činjenice zaključit će primjenom pravila o teretu dokazivanja.

Član 127

Ako se utvrdi da stranci pripada pravo na naknadu štete, na novčani iznos ili na zamjenjive stvari, ali se tačna visina iznosa odnosno količina stvari ne može utvrditi ili bi se mogla utvrditi samo s nesrazmjernim teškoćama, sud će o tome odlučiti prema svojoj ocjeni.

Član 128

(1) Dokazi se izvode na glavnoj raspravi.

(2) Na prijedlog stranke, podnesen najkasnije na priprem- nom ročištu, sud može odlučiti da se određeni dokazi izvedu pred drugim sudom (zamoljeni sud). U tom slučaju zapisnici o izvedenim dokazima pročitat će se na glavnoj raspravi.

(3) Kad sud donese odluku iz stava 2. ovog člana, u zamolnici za izvođenje dokaza ukratko će opisati predmet spora, izložiti stanje parnice i odrediti koji će se dokazi izvesti, uz naznaku o kojim okolnostima treba osobito voditi računa.

(4) O ročištu za izvođenje dokaza pred zamoljenim sudom obavijestit će se stranke.

(5) Sudija zamoljenog suda ima pri izvođenju dokaza sva ovlaštenja koja ima sudija kad se dokazi izvode na glavnoj raspravi.

(6) Protiv rješenja suda kojim se određuje izvođenje dokaza pred zamoljenim sudom nije dopuštena posebna žalba.

Član 129

(1) Ako se zbog izuzetnih okolnosti neki dokaz ne može izvesti u rokovima predviđenim ovim zakonom, sud rješenjem može odrediti duži rok za izvođenje dokaza.

(2) Kad određeni rok protekne, rasprava će se provesti bez obzira na to što određeni dokaz nije izveden.

Član 129a

(1) Ako sudu nije poznato pravo koje važi u stranoj državi, zatražit će obavještenje od organa uprave nadležnog za poslove pravosuđa.

(2) Sud može i od stranke zatražiti da podnese javnu ispravu izdatu od nadležnog inozemnog organa, kojom se potvrđuje koje pravo važi

u stranoj državi.

2. Uviđaj

Član 130

(1) Uviđaj se poduzima kad je za utvrđivanje neke činjenice ili za razjašnjenje neke okolnosti potrebno neposredno opažanje suda.

(2) Uviđaj se može obavljati i uz sudjelovanje vještaka.

Član 131

Ako u postupku treba razgledati stvar koja se nalazi kod jedne od stranaka, kod treće osobe, kod organa vlasti ili kod pravne osobe kojoj je povjereno vršenje javnog ovlaštenja, na odgovarajući će se način primijeniti odredbe čl. 134. do 136. ovog zakona o pribavljanju isprava od ovih organa ili pravnih osoba.

3. Isprave

Član 132

(1) Isprava koju je u propisanom obliku izdao organ vlasti u granicama svoje nadležnosti, te isprava koju je u takvom obliku izdala pravna ili fizičko osoba u vršenju javnog ovlaštenja koje joj je povjereno zakonom ili propisom zasnovanim na zakonu (javna isprava), dokazuje istinitost onoga što se u njoj potvrđuje ili određuje.

(2) Istu dokaznu snagu imaju i druge isprave koje su posebnim propisima u pogledu dokazne snage izjednačene s javnim ispravama.

(3) Dopušteno je dokazivati da su u javnoj ispravi neistinito utvrđene činjenice ili da je isprava nepravilno sastavljena.

(4) Ako se posumnja u autentičnost isprave, stranka može tražiti da sud traži da se o tome izjasni organ, odnosno pravna osoba od kojega bi ona trebalo da potječe.

Član 133

Ako međunarodnim ugovorom nije što drugo određeno, inostrane javne isprave koje su propisno ovjerene imaju, uz uslov uzajamnosti, istu dokaznu snagu kao i domaće javne isprave.

Član 134

(1) Stranka je dužna sama podnijeti ispravu na koju se poziva za dokaz svojih navoda.

(2) Uz ispravu sastavljenu na stranom jeziku podnosi se i ovjereni prijevod.

(3) Ako se isprava nalazi kod organa vlasti ili pravne osobe kojoj je povjereno vršenje javnog ovlaštenja, a sama stranka ne može isposlovati da se isprava preda ili pokaže, sud će po prijedlogu stranke narediti tom organu, odnosno osobi, da ispravu dostave sudu.

Član 135

(1) Kad se jedna stranka poziva na ispravu i tvrdi da se ona nalazi kod druge stranke, sud može tu stranku pozvati da podnese ispravu, ostavljajući joj za to određeni rok.

(2) Stranka ne može uskratiti podnošenje isprave ako se ona sama u parnici pozvala na tu ispravu za dokaz svojih navoda, ili ako je riječ o ispravi koju je po zakonu dužna predati ili pokazati, ili ako se isprava s obzirom na njen sadržaj smatra zajedničkom za obje strane.

(3) U pogledu prava stranke da uskrati podnošenje drugih isprava na odgovarajući će se način primjenjivati odredbe čl. 139. i 140. ovog zakona.

(4) Kad stranka koja je pozvana da podnese ispravu poriče da se isprava kod nje nalazi, mogu se radi utvrđivanja te činjenice izvoditi dokazi.

(5) Sud će, s obzirom na sve okolnosti, cijeniti od kakvog je značaja što stranka koja drži ispravu neće postupiti po rješenju suda kojim joj se nalaže da podnese ispravu ili poriče da se isprava kod nje nalazi.

(6) Protiv odluke suda iz stava 1. ovog člana nije dopuštena posebna žalba.

Član 136

(1) Sud može, na prijedlog stranke, narediti trećoj osobi da podnese ispravu samo kad je ona po zakonu dužna pokazati je ili je podnijeti ili kad je riječ o ispravi koja je po svojem sadržaju zajednička za tu osobu i stranku koja se poziva na ispravu.

(2) Prije nego što donese odluku kojom trećoj osobi naređuje da podnese ispravu, sud će pozvati treću osobu da se o tome izjasni.

(3) Kad treća osoba poriče svoju dužnost da podnese ispravu koja se kod nje nalazi, sud će riješiti je li treća osoba dužna podnijeti ispravu.

(4) Kad treća osoba poriče da se isprava nalazi kod nje, mogu se radi utvrđivanja te činjenice izvoditi dokazi.

(5) Pravomoćno rješenje o dužnosti treće osobe da podnese ispravu može se izvršiti prema pravilima izvršnog postupka. Sud će ovo rješenje po službenoj dužnosti dostaviti nadležnom izvršnom sudu radi prinudnog izvršenja.

(6) Treća osoba ima pravo na naknadu opravdanih troškova koje je imala u vezi s podnošenjem isprava. Odredbe člana 146. ovog zakona na odgovarajući će se način primjenjivati i u tom slučaju.

4. Svjedoci

Član 137

(1) Svaka osoba koja se poziva kao svjedok dužna je odazvati se pozivu, a ako ovim zakonom nije drugačije određeno, dužna je i svjedočiti.

(2) Kao svjedoci mogu se saslušati samo osobe koje su sposobne dati obavijesti o činjenicama koje se dokazuju.

(3) Stranka koja predlaže da se određena osoba sasluša kao svjedok mora prije toga naznačiti o čemu ona treba svjedočiti i navesti njeno ime i prezime i boravište.

Član 138

Ne može se saslušati kao svjedok osoba koja bi svojim iskazom povrijedila dužnost čuvanja službene ili vojne tajne, dok je nadležan organ ne oslobodi te dužnosti.

Član 139

(1) Svjedok može uskratiti svjedočenje:

1) o onome što mu je stranka kao svom punomoćniku povjerila;

2) o onome o čemu se stranka ili druga osoba svjedoku kao vjerskom ispovjedniku ispovjedala;

3) o činjenicama koje je svjedok saznao kao advokat, ljekar ili u obavljanju nekog drugog poziva ili neke druge djelatnosti, ako postoji obaveza da se kao tajna čuva ono što se saznalo u obavljanju tog poziva ili djelatnosti.

(2) Sud će upozoriti te osobe da u slučajevima navedenim u stavu 1. ovog člana mogu uskratiti davanje iskaza.

Član 140

(1) Svjedok može uskratiti odgovor na pojedina pitanja ako bi svojim odgovorom na ta pitanja izložio opasnosti od krivičnog gonjenja sebe ili svoje srodnike po krvi u pravoj liniji do bilo kojeg stepena, a u pobočnoj liniji do trećeg stepena zaključno, svoga bračnog druga ili srodnike po tazbini do drugog stepena zaključno i onda kad je brak prestao, osobu s kojom živi u vanbračnoj zajednici ili njene srodnike do drugog stepena zaključno, te svog staraoca ili staranika, usvojitelja ili usvojenika.

(2) Sud će upozoriti svjedoka da može uskratiti davanje odgovora na postavljeno pitanje.

Član 141

(1) Opravdanost razloga za uskraćivanje svjedočenja ili odgovora na pojedina pitanja ocjenjuje sud pred kojim svjedok treba svjedočiti, nakon što se o tome izjasne stranke.

(2) Protiv rješenja iz stava 1. ovog člana stranke nemaju pravo na posebnu žalbu.

(3) Svjedok može rješenje iz stava 1. ovog člana pobijati u žalbi protiv rješenja o novčanoj kazni ili o zatvoru zbog toga što je uskratio svjedočenje ili odgovor na pojedino pitanje.

Član 142

(1) Svjedoci se pozivaju dostavom pismenog poziva u kojem se navodi ime i prezime i ime jednog roditelja pozvanog, vrijeme i mjesto dolaska, predmet u vezi s kojim se poziva i naznaka da se poziva kao svjedok. U pozivu će se svjedok upozoriti na posljedice neopravdanog izostanka predviđene odredbama člana 410. ovog zakona i na pravo na naknadu troškova iz člana 146. ovog zakona.

(2) Svjedoci koji se zbog starosti, bolesti ili teških tjelesnih mana ne mogu odazvati pozivu mogu se saslušati i u svom stanu, odnosno u prostorijama u kojima borave.

Član 143

(1) Svjedoci se saslušavaju pojedinačno i bez prisustva svjedoka koji će se kasnije saslušavati. Svjedok je dužan odgovore davati usmeno.

(2) Svjedok će se najprije opomenuti da je dužan govoriti istinu i da ne smije ništa prešutjeti, a nakon toga će se upozoriti na posljedice davanja lažnog iskaza.

(3) Zatim će se svjedok pitati za ime i prezime, ime jednog roditelja, boravište, mjesto i datum rođenja, godine života i njegov odnos sa strankama.

Član 144

(1) Poslije općih pitanja, svjedoka ispituje stranka koja ga je predložila, a nakon toga suprotna stranka.

(2) Sud uvijek može postavljati pitanja svjedoku.

(3) Svjedok će se uvijek pitati od kuda mu je poznato ono o čemu svjedoči.

Član 145

(1) Svjedok koji ne zna jezik na kome se vodi postupak saslušat će se preko tumača.

(2) Ako je svjedok gluh, postavljat će mu se pitanja pismeno, a ako je nijem pozvat će se da pismeno odgovara. Ako se saslušanje ne može obaviti na taj način, pozvat će se kao tumač osoba koja se sa svjedokom može sporazumjeti.

(3) Sud će tumača upozoriti na dužnost vjernog prenošenja pitanja koja se svjedoku postavljaju i izjava koje svjedok bude davao.

Član 146

(1) Svjedok ima pravo na naknadu putnih troškova i troškova za prehranu i prenoćište, te na naknadu izmakle zarade, nastalih usljed njegove obaveze da svjedoči.

(2) Svjedok mora zahtijevati naknadu odmah nakon saslušanja, inače gubi pravo na nju. Sud je dužan na to upozoriti svjedoka.

(3) U rješenju kojim se odmjeravaju troškovi svjedoka, sud će odrediti da se određeni iznos isplati iz položenog predujma, a ako predujam nije položen, naredit će stranci da određeni iznos plati svjedoku u roku od osam dana. Žalba protiv tog rješenja ne zadržava izvršenje rješenja.

5. Vještaci

Član 147

Sud može, na prijedlog stranke, odrediti izvođenje dokaza vještačenjem kada je radi utvrđenja ili razjašnjenja određene činjenice potrebno stručno znanje kojim sud ne raspolaže.

Član 148

(1) Stranka koja predlaže vještačenje dužna je u prijedlogu naznačiti predmet i obim vještačenja, te predložiti osobu koja će obaviti vještačenje.

(2) Protivna stranka će se izjasniti o predloženom vještaku, kao i o predmetu i obimu vještačenja.

(3) Ako stranke ne postignu sporazum o osobi koja treba biti određena za vještaka i predmetu i obimu vještačenja, odluku o tome će donijeti sud.

Član 149

(1) Vještačenje obavlja jedan vještak.

(2) Sud može na prijedlog stranke odrediti više vještaka za različite vrste vještačenja.

(3) Vještaci se određuju prvenstveno iz reda imenovanih sudskih vještaka za određenu vrstu vještačenja.

(4) Složenija vještačenja povjerit će se prvenstveno stručnim ustanovama kao što su bolnice, hemijski laboratoriji, fakulteti i slično.

(5) Ako postoje ustanove za određene vrste vještačenja, kao što su vještačenje lažnog novca, rukopisa, daktiloskopsko vještačenje i

slično, takva vještačenja povjerit će se u prvom redu tim ustanovama.

Član 150

Izvođenje dokaza vještačenjem određuje sud rješenjem koje sadrži:

1) ime i prezime i zanimanje vještaka,

2) predmet spora,

3) obim i predmet vještačenja,

4) rok za podnošenje pismenog nalaza i mišljenja.

Član 151

(1) Vještak se uvijek poziva na ročište za glavnu raspravu.

(2) Prepis rješenja iz člana 150. ovog zakona dostavlja se vještaku zajedno sa pozivom na ročište za glavnu raspravu.

(3) U pozivu će sud upozoriti vještaka da svoje mišljenje mora iznijeti savjesno i u skladu s pravilima nauke i vještine i obavijestiti ga o posljedicama nedostavljanja nalaza i mišljenja u ostavljenom roku, odnosno neopravdanog izostanka sa ročišta i pravu na nagradu i naknadu troškova.

Član 152

(1) Vještaci su dužni odazvati se pozivu suda i iznijeti svoj nalaz i mišljenje.

(2) Sud će vještaka na njegov zahtjev osloboditi dužnosti vještačenja iz razloga iz kojih svjedok može uskratiti svjedočenje ili odgovor na pojedino pitanje.

(3) Sud može vještaka na njegov zahtjev osloboditi dužnosti vještačenja i iz drugih opravdanih razloga. Oslobođenje od dužnosti vještačenja može tražiti i ovlašteni zaposlenik organa ili pravne osobe u kojoj vještak radi.

Član 153

(1) Vještak će biti izuzet iz istih razloga iz kojih može biti izuzet sudija, ali se izuzetno za vještaka može uzeti i osoba koja je ranije bila saslušana kao svjedok.

(2) Stranka je dužna podnijeti zahtjev za izuzeće vještaka čim sazna da postoji razlog za izuzeće, a najkasnije prije početka izvođenja dokaza vještačenjem.

(3) U zahtjevu za izuzeće vještaka stranka je dužna navesti okolnosti na kojima temelji svoj zahtjev za izuzeće.

(4) O zahtjevu za izuzeće odlučuje sud.

(5) Protiv rješenja kojim se usvaja ili odbija zahtjev za izuzeće nije dopuštena posebna žalba.

(6) Ako je stranka saznala za razlog za izuzeće poslije obavljenog vještačenja i prigovara vještačenju iz tog razloga, sud će postupiti kao da je zahtjev za izuzeće stavljen prije obavljenog vještačenja.

Član 154

(1) Vještak svoj pismeni nalaz i mišljenje uvijek dostavlja sudu prije rasprave, ukoliko sud ne odredi drugačije.

(2) Vještak mora uvijek obrazložiti svoje mišljenje.

Član 155

(1) Ako vještak ne dostavi nalaz i mišljenje u ostavljenom roku, sud će, nakon proteka roka koji strankama ostavi da se o tome pismeno izjasne, odrediti drugog vještaka.

(2) Ako vještak dostavi nalaz ili mišljenje koji su nejasni, nepotpuni ili protivrječni sami sebi ili izvedenim okolnostima, sud će pozvati vještaka da ih dopuni, odnosno ispravi, i odrediti rok za ponovno dostavljanje nalaza i mišljenja.

(3) Ukoliko vještak ni po pozivu suda ne dostavi potpun i razumljiv nalaz i mišljenje, sud će, uz prethodno izjašnjenje stranaka, odrediti drugog vještaka.

Član 156

Sud dostavlja strankama pismeni nalaz i mišljenje vještaka najkasnije osam dana prije ročišta za glavnu raspravu.

Član 157

(1) Ročište za glavnu raspravu će se održati i ako vještak ne pristupi na glavnu raspravu.

(2) Izuzetno od stava 1. ovog člana, sud može na prijedlog stranke odložiti raspravu i zakazati novo ročište na koje će ponovo pozvati vještaka, ako utvrdi da je njegovo prisustvo na raspravi neophodno radi razjašnjenja ili dopune nalaza i mišljenja.

Član 158

Sud će vještaku dopustiti da razmatra spise, kao i da postavlja pitanja strankama i drugim vještacima u vezi predmeta vještačenja.

Član 159

Protiv rješenja suda iz čl. 148., 150., 152. i 155. ovog zakona, nije dopuštena žalba.

Član 160

Vještak ima pravo na naknadu putnih troškova, troškova za prehranu i prenoćište i troškova vještačenja, te pravo na razumnu nagradu za obavljeno vještačenje.

Član 161

Ako odredbama ovog zakona nije drugačije određeno, na izvođenje dokaza vještačenjem na odgovarajući način se primijenjuju odredbe o saslušanju svjedoka.

Član 162

Odredbe člana 148. stav 1., člana 149. stav 3., člana 151. st. 1. i 3., i čl. 152., 153. i 159. ovog zakona na odgovarajući se način primjenjuju i na tumače.

6. Saslušanje stranaka

Član 163

Na prijedlog stranke, sud će odrediti izvođenje dokaza saslušanjem stranaka.

Član 164

(1) Sud će odlučiti da se sasluša samo jedna stranka, ako druga stranka uskrati davanje iskaza ili se ne odazove pozivu suda.

(2) Sud može odlučiti da se sasluša samo jedna stranka ako se uvjeri da drugoj stranci, odnosno osobi koja se ima saslušati za tu stranku

nisu poznate sporne činjenice ili ako saslušanje te stranke nije moguće.

(3) Ako u toku postupka stranka umre ili ponovno saslušanje stranke nije moguće ili je otežano iz drugih razloga, sud će pročitati zapisnik sa iskazom te stranke.

Član 165

(1) Za stranku koja nema parničnu sposobnost saslušat će se njen zakonski zastupnik. Sud može odlučiti da se umjesto ili pored zakonskog zastupnika, sasluša sama stranka, ako je njeno saslušanje moguće.

(2) Za pravnu osobu saslušat će se osoba koja je zakonom ili pravilima pravne osobe određena da je zastupa.

Član 166

(1) Poziv na ročište dostavit će se punomoćniku stranke, koji je dužan o tome stranku obavijestiti, odnosno, ako stranka nema punomoćnika, stranci ili osobi koja će se za stranku saslušati.

(2) U pozivu će se naznačiti da će se na ročištu izvoditi dokaz saslušanjem stranaka i da će stranka koja dođe na ročište biti saslušana u odsutnosti druge stranke.

Član 167

Ne mogu se primijeniti nikakve prisilne mjere prema stranci koja se nije odazvala pozivu suda radi saslušanja niti se stranka može prisiliti na davanje iskaza.

Član 168

Odredbe o izvođenju dokaza saslušanjem svjedoka primje- njivat će se i pri izvođenju dokaza saslušanjem stranaka, ako za saslušanje stranaka nije što drugo propisano.

7. Osiguranje dokaza

Član 169

(1) Ako postoji opravdana bojazan da se dokaz neće moći izvesti ili da će njegovo kasnije izvođenje biti otežano, može se tokom, a i prije pokretanja parnice predložiti da se taj dokaz izvede.

(2) Osiguranje dokaza može se tražiti i tokom postupka po prijedlogu za ponavljanje postupka.

Član 170

(1) Ako je prijedlog za osiguranje dokaza stavljen tokom parničnog postupka, za postupanje je nadležan sud pred kojim je postupak u toku.

(2) Kad se traži osiguranje dokaza prije pokretanja postupka, te u izuzetnim slučajevima, ako je postupak već u toku, nadležan je niži sud prvog stepena na čijem se području nalaze stvari koje treba razgledati odnosno sud na čijem području boravi osoba koju treba saslušati.

Član 171

U podnesku kojim se traži osiguranje dokaza predlagač je dužan navesti činjenice koje se imaju dokazati, dokaze koje treba izvesti i razloge iz kojih smatra da se kasnije dokaz neće moći izvesti ili da će njegovo izvođenje biti otežano. U podnesku treba navesti ime i prezime protivnika, osim ako iz okolnosti proistječe da on nije poznat.

Član 172

(1) Podnesak u kojem je stavljen prijedlog za osiguranje dokaza sud će dostaviti protivniku, ako je poznat, ostavljajući mu odgovarajući rok za odgovor.

(2) Izuzetno, ako postoji opasnost za osiguranje dokaza, sud će o prijedlogu odlučiti i bez prethodnog izjašnjenja protivnika.

(3) U rješenju kojim se usvaja prijedlog sud će odrediti ročište za izvođenje dokaza, navesti će činjenice o kojima će se izvoditi dokazi, te dokaze koji će se izvesti.

(4) Ako protivniku nije prije bio dostavljen podnesak u kojem je stavljen prijedlog za osiguranje dokaza, on će mu se dostaviti zajedno s rješenjem suda kojim se usvaja prijedlog za osiguranje dokaza.

(5) Protivniku koji je nepoznat ili je nepoznato njegovo boravište sud može radi sudjelovanja na ročištu za izvođenje dokaza, postaviti

privremenog zastupnika (član 296.). O tom postavljanju nije potrebno izdati oglas.

(6) Sud može u izuzetnim slučajevima odrediti da izvođenje dokaza započne i prije nego što se rješenje kojim se usvaja prijedlog za osiguranje dokaza dostavi protivniku.

(7) Protiv rješenja suda kojim se usvaja prijedlog za osiguranje dokaza, te protiv rješenja kojim se odlučuje da izvođenje dokaza započne prije nego što se rješenje dostavi protivniku, nije dopuštena žalba.

Član 173

(1) Ako su dokazi izvedeni prije nego što je postupak pokrenut, zapisnik o izvođenju dokaza čuvat će se kod suda pred kojim su dokazi izvedeni.

(2) Ako je postupak u toku, a osiguranje dokaza nije izveo sud koji vodi postupak, zapisnik će se dostaviti tome sudu.

VII - SUDSKE ODLUKE

1. Zajedničke odredbe

Član 174

Sud donosi odluke na ročištu ili van ročišta.

Član 175

(1) Sud donosi odluke u obliku presude ili rješenja.

(2) O tužbenom zahtjevu sud odlučuje presudom, a u postupku zbog smetanja posjeda rješenjem.

(3) O svim drugim pitanjima sud odlučuje rješenjem.

(4) Odluka o troškovima u presudi smatra se rješenjem.

2. Presuda

**a) Opće odredbe**

Član 176

(1) Presudom sud odlučuje o zahtjevu koji se tiče glavne stvari i sporednih potraživanja.

(2) Ako postoji više zahtjeva, sud će o svim tim zahtjevima odlučiti jednom presudom.

Član 177

(1) Sud može naložiti tuženom da obavi određenu činidbu samo ako je ona dospjela do zaključenja glavne rasprave.

(2) Ako sud usvoji zahtjev za izdržavanje, može obavezati tuženog i na činidbe koje nisu dospjele.

(3) Presuda kojom se tuženi obvezuje da preda ili preuzme stvari date u najam ili zakup može se donijeti i prije prestanka tih odnosa.

Član 178

Ako je tužilac u tužbi tražio da mu se dosudi određena stvar, a istovremeno je u tužbi ili do zaključenja glavne rasprave izjavio da je voljan umjesto stvari primiti određeni novčani iznos, sud će, ako usvoji tužbeni zahtjev, izreći u presudi da se tuženi može osloboditi davanja stvari, ako plati taj novčani iznos.

Član 179

(1) Kad se stranci u presudi nalaže izvršenje kakve činidbe, odredit će se i rok u kojem je tu činidbu dužna izvršiti.

(2) Ako posebnim propisima nije drugačije određeno, rok za izvršenje činidbe je 30 dana, ali za činidbe koje se ne sastoje u novčanom davanju sud može odrediti duži rok. U mjeničnim i čekovnim sporovima taj je rok 15 dana.

(3) Rok za izvršenje činidbe počinje teći prvog dana nakon donošenja presude, odnosno, ako se presuda dostavlja u skladu s odredbama ovog zakona o dostavi, prvog dana nakon dostave prepisa presude stranci kojoj je naloženo izvršenje.

**b) Presuda na osnovu priznanja**

Član 180

(1) Ako tuženi do zaključenja glavne rasprave prizna tužbeni zahtjev, sud će bez daljnjeg raspravljanja donijeti presudu kojom usvaja tužbeni zahtjev (presuda na osnovu priznanja).

(2) Sud neće donijeti presudu na osnovu priznanja i kad je udovoljeno potrebnim uvjetima, ako nađe da je riječ o zahtjevu kojim stranke ne mogu raspolagati (član 3. stav 2.).

(3) Donošenje presude na osnovu priznanja odgodit će se ako je potrebno da se o okolnostima iz stava 2. ovog člana, prije toga pribave obavijesti.

(4) Priznanje tužbenog zahtjeva, na ročištu ili u pismenom podnesku, tuženi može i bez pristanka tužioca opozvati do donošenja presude.

**c) Presuda na osnovu odricanja**

Član 181

(1) Ako se tužilac do zaključenja glavne rasprave odrekne tužbenog zahtjeva, sud će bez daljnjeg raspravljanja donijeti presudu kojom odbija tužbeni zahtjev (presuda na osnovu odricanja).

(2) Za odricanje od tužbenog zahtjeva nije potreban pristanak tuženog.

(3) Tužilac može do donošenja presude, na ročištu ili u pisanom podnesku, opozvati odricanje od tužbenog zahtjeva bez pristanka tuženog.

**d) Presuda zbog propuštanja**

Član 182

(1) Kad tuženi, kome je uredno dostavljena tužba u kojoj je tužilac predložio donošenje presude zbog propuštanja, ne dostavi pismeni odgovor na tužbu u zakonskom roku, sud će donijeti presudu kojom se usvaja tužbeni zahtjev (presuda zbog propuštanja), osim ako je tužbeni zahtjev očigledno neosnovan.

(2) Tužbeni zahtjev je očigledno neosnovan:

1) ako je tužbeni zahtjev očigledno protivan činjenicama navedenim u tužbi;

2) ako su činjenice na kojima se temelji tužbeni zahtjev u očiglednoj protivnosti s dokazima koje je sam tužilac predložio ili s činjenicama koje su općepoznate.

(3) Ako je zahtjev očigledno neosnovan, sud će donijeti presudu kojom se odbija tužbeni zahtjev.

(4) Presuda zbog propuštanja neće se donijeti o zahtjevu ili dijelu zahtjeva kojim stranke ne mogu raspolagati.

Član 183

(brisano)

**e) Donošenje, pismena izrada i dostava presude**

Član 184

(1) Sud će donijeti presudu i izraditi pismeni otpravak najkasnije u roku od 30 dana od dana zaključenja glavne rasprave.

(2) Ukoliko sudija prekorači rok iz stava 1. ovog člana, dužan je u pismenoj formi izvijestiti predsjednika suda o razlozima prekoračenja.

Član 185

(1) Nakon zaključenja glavne rasprave, sud će prisutne stranke obavijestiti o datumu donošenja presude. Ako jedna od stranaka nije prisustvovala glavnoj raspravi, sud će je pismeno obavijestiti o datumu donošenja presude.

(2) Stranke, odnosno njihovi zastupnici ili punomoćnici, su dužni sami preuzeti presudu u zgradi suda, te im sud neće dostavljati presudu u skladu s odredbama ovog zakona o dostavi.

(3) Ako su stranke bile uredno obaviještene o datumu donošenja presude, rok za žalbu protiv presude počinje teći prvog narednog dana nakon donošenja presude.

Član 186

(1) U izuzetnim okolnostima, sud može na zahtjev stranke odlučiti da se dostava presude izvrši na način predviđen odredbama ovog zakona o dostavi.

(2) Stranci koja nije bila uredno obaviještena o datumu donošenja presude, sud će u svakom slučaju dostaviti presudu u skladu s odredbama ovog zakona o dostavi.

Član 187

Presuda zbog propuštanja i presuda drugostepenog suda donesena bez rasprave, dostavlja se strankama u skladu sa odredbama ovog zakona o dostavi.

Član 188

U slučaju iz člana 184. stav 2. ovog zakona, sud će čim bude saznao da će doći do odgode datuma donošenja presude o tome obavijestiti stranke, nakon čega će strankama presudu dostaviti prema odredbama ovog zakona o dostavi.

Član 189

U slučajevima iz čl. 186., 187. i 188. ovog zakona, rok za podnošenje pravnog lijeka počinje teći prvog narednog dana nakon dostave prepisa presude.

Član 190

Izvornik presude potpisuje sudija.

Član 191

(1) Pismeno izrađena presuda mora imati uvod, izreku, obrazloženje i uputstvo o pravu na izjavljivanje pravnog lijeka protiv presude.

(2) Uvod presude sadrži: naziv suda, ime i prezime sudije, ime i prezime i prebivalište, odnosno boravište stranaka, njihovih zastupnika i punomoćnika, kratku oznaku predmeta spora i njegovu vrijednost, dan zaključenja glavne rasprave, naznaku stranaka, njihovih zastupnika i punomoćnika koji su toj raspravi bili prisutni, te dan kad je presuda donesena.

(3) Izreka presude sadrži odluku o usvajanju ili odbijanju pojedinih zahtjeva koji se tiču glavne stvari i sporednih traženja, te odluku o postojanju ili nepostojanju potraživanja istaknutog radi prebijanja.

(4) U obrazloženju sud će izložiti: zahtjeve stranaka, činjenice koje su stranke iznijele i dokaze koje su izveli, koje je od tih činjenica sud utvrđivao, zašto i kako ih je utvrdio, a ako ih je utvrdio dokazivanjem, koji su dokazi izvedeni, te kako ih je ocijenio. Sud će posebno navesti koje je odredbe materijalnog prava primijenio odlučujući o zahtjevima stranaka, a izjasnit će se, ako je to potrebno, i o stavovima stranaka o pravnoj osnovi spora, te o njihovim

prijedlozima i prigovorima o kojima nije dao svoje razloge u odlukama koje je već donio tokom postupka.

(5) U obrazloženju presude zbog propuštanja, presude na osnovu priznanja ili presude na osnovu odricanja, iznijet će se samo razlozi koji opravdavaju donošenje takvih presuda.

**f) Dopunska presuda**

Član 192

(1) Ako je sud propustio da odluči o dijelu zahtjeva ili o svim zahtjevima o kojima se mora odlučiti presudom, a koji su već raspravljeni, stranka može u roku od 30 dana od prijema presude predložiti parničnom sudu da se presuda dopuni.

(2) Neblagovremeni ili neosnovani prijedlog za dopunu presude odbacit će odnosno odbiti sud bez održavanja ročišta.

(3) Ako stranka ne predloži donošenje dopunske presude u roku iz stava 1. ovog člana, smatrat će se da je tužba u tom dijelu povučena.

Član 193

Kad sud nađe da je prijedlog za dopunu presude osnovan, bez ponovnog otvaranja glavne rasprave donijet će, u roku od osam dana, presudu o zahtjevu koji nije riješen (dopunska presuda).

Član 194

(1) Ako je uz prijedlog za dopunu presude podnesena i žalba protiv presude, prvostepeni sud će zastati s dostavom te žalbe drugostepenom sudu dok se ne donese odluka o prijedlogu za dopunu presude i dok ne protekne rok za žalbu protiv te odluke.

(2) Ako protiv odluke o dopuni presude bude podnesena žalba, ta žalba zajedno sa žalbom protiv prvobitne presude dostavit će se drugostepenom sudu.

(3) Ako se prvostepena presuda pobija žalbom samo zato što prvostepeni sud nije presudom odlučio o svim zahtjevima stranaka koji su predmet parnice, žalba će se smatrati prijedlogom stranke da se donese dopunska presuda.

**g) Ispravljanje presude**

Član 195

(1) Pogreške u imenima i brojevima, i druge očite pogreške u pisanju i računanju, nedostatke u obliku i nesaglasnost prepisa presude s izvornikom ispravit će sud u svako doba.

(2) Ispravljanje će se obaviti posebnim rješenjem i unijeti na kraju izvornika, a strankama će se dostaviti prepis rješenja.

(3) Ako između izvornika i prepisa presude postoji nesaglas- nost u pogledu neke odluke sadržane u izreci presude, strankama će se dostaviti ispravljeni prepis presude s naznakom da se tim prepisom presude zamjenjuje prijašnji prepis presude. U takvom slučaju rok za izjavljivanje pravnog lijeka u pogledu ispravljenog dijela presude teče od dana dostave ispravljenog prepisa presude.

(4) O ispravljanju presude sud može odlučiti bez saslušanja stranaka.

**h) Pravomoćnost presude**

Član 196

(1) Presuda koja se više ne može pobijati žalbom postaje pravomoćna.

(2) Sud tokom cijelog postupka po službenoj dužnosti pazi je li stvar pravomoćno presuđena, i ako utvrdi da je parnica pokrenuta o zahtjevu o kojemu je već pravomoćno odlučeno, odbacit će tužbu.

(3) Ako je u presudi odlučeno o potraživanju koje je tuženi istakao prigovorom radi prebijanja, odluka o postojanju ili nepostojanju toga potraživanja postaje pravomoćna.

Član 197

(1) Sud je vezan za svoju presudu čim je donesena.

(2) Presuda prema strankama ima učinak od dana donošenja, a u slučajevima u kojima strankama prema odredbama ovog zakona presudu dostavlja sud - od dana kada im je dostavljena.

3. Rješenje

Član 198

(1) Sva rješenja koja se donose na ročištu objavljuje sudija.

(2) Rješenje koje je na ročištu objavljeno dostavit će se strankama u ovjerenom prepisu samo ako je protiv toga rješenja dopuštena posebna žalba, ili ako se na temelju rješenja može odmah tražiti izvršenje, ili ako to zahtijeva upravljanje parnicom.

(3) Sud je vezan za svoja rješenja ako se ona ne odnose na upravljanje parnicom ili ako ovim zakonom nije što drugo određeno.

(4) Kad se rješenje ne dostavlja pismeno, ono prema strankama ima učinak čim je objavljeno.

Član 199

Rješenja koja sud donosi izvan ročišta saopćavaju se strankama dostavom ovjerenog prepisa rješenja.

Član 200

(1) Rješenje mora biti obrazloženo ako se njime odbija prijedlog stranke ili ako se njime rješava o prijedlozima stranaka koji su među sobom u opreci, a može biti obrazloženo i u drugim slučajevima kad je to potrebno.

(2) Pismeni sastav rješenja treba sadržavati uvijek uvod i izreku, a obrazloženje samo ako prema stavu 1. ovog člana rješenje mora biti obrazloženo.

Član 201

Rješenja o kaznama izrečenim prema odredbama ovog zakona izvršavaju se po službenoj dužnosti.

Član 202

(1) Odredbe člana 179., čl. 190. do 195. i člana 197. stav 2. ovog zakona na odgovarajući način će se primjenjivati i na rješenja.

(2) Odredbe čl. 184. do 186. i čl. 188. i 189. ovog zakona na odgovarajući način će se primjenjivati i na rješenja iz člana 198. stav 2. ovog zakona.

B. POSTUPAK PO PRAVNIM LIJEKOVIMA

VIII - REDOVNI PRAVNI LIJEKOVI

1. Žalba protiv presude

**a) Pravo na žalbu**

Član 203

(1) Protiv presude donesene u prvom stepenu stranke mogu podnijeti žalbu u roku od 30 dana od dana donošenja presude, odnosno, ako se presuda dostavlja u skladu s odredbama ovog zakona o dostavi, 30 dana nakon dostave prepisa presude, ako u ovom zakonu nije određen drugi rok. U mjeničnim i čekovnim sporovima taj rok je 15 dana.

(2) Blagovremeno podnesena žalba sprečava da presuda postane pravomoćna u dijelu koji se pobija žalbom.

(3) O žalbi protiv presude odlučuje drugostepeni sud.

Član 204

(1) Stranka se može odreći prava na žalbu od trenutka prijema presude.

(2) Do donošenja odluke drugostepenog suda stranka može odustati od već podnesene žalbe.

(3) Odricanje ili odustanak od žalbe ne može se opozvati.

**b) Sadržaj žalbe**

Član 205

Žalba mora sadržati:

1) označenje presude protiv koje se izjavljuje žalba;

2) izjavu da se presuda pobija u cjelini ili u određenom dijelu;

3) razlog žalbe;

4) potpis podnositelja žalbe.

Član 206

(1) Ako žalba ne sadrži podatke iz člana 205. ovog zakona (nepotpuna žalba), prvostepeni sud će rješenjem protiv kojeg nije dopuštena žalba pozvati žalitelja da u roku od osam dana dopuni ili ispravi žalbu.

(2) Ako žalitelj u roku iz stava 1. ovog člana ne postupi po traženju suda, sud će rješenjem odbaciti žalbu kao nepotpunu.

Član 207

(1) U žalbi se ne mogu iznositi nove činjenice i predlagati novi dokazi, osim ako žalitelj pruži dokaze da ih bez svoje krivnje nije mogao iznijeti odnosno predložiti do zaključenja glavne rasprave.

(2) Pozivajući se na nove činjenice, žalitelj je dužan navesti dokaze kojima bi se te činjenice utvrdile, a predlažući nove dokaze, dužan je navesti činjenice koje tim dokazima treba utvrditi.

(3) Prigovor zastare i prigovor radi prebijanja koji nisu izneseni pred prvostepenim sudom ne mogu se iznositi u žalbi.

(4) Ako su zbog iznošenja novih činjenica i predlaganja novih dokaza uzrokovani troškovi u postupku u povodu žalbe, te će troškove neovisno o ishodu spora podmirivati ona stranka koja je iznijela nove činjenice, odnosno predložila nove dokaze.

**c) Razlozi zbog kojih se presuda može pobijati**

Član 208

(1) Presuda se može pobijati:

1) zbog povrede odredaba parničnog postupka;

2) zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja;

3) zbog pogrešne primjene materijalnog prava.

(2) Presuda zbog propuštanja ne može se pobijati zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja.

(3) Presuda na osnovu priznanja i presuda na osnovu odricanja mogu se pobijati zbog povrede odredaba parničnog postupka ili zbog toga što je izjava o priznanju, odnosno o odricanju data u zabludi ili pod uticajem prisile ili prevare.

(4) Kada se presuda na osnovu priznanja i presuda na osnovu odricanja pobija zbog toga što je izjava o priznanju ili odricanju data u bitnoj zabludi ili pod uticajem prisile ili prevare, stranka može u žalbi iznijeti i nove činjenice, te predložiti nove dokaze koji se tiču tih mana u volji.

Član 209

(1) Povreda odredaba parničnog postupka postoji ako sud u toku postupka nije primijenio ili je nepravilno primijenio koju odredbu ovog zakona, a to je bilo od uticaja na donošenje zakonite i pravilne presude.

(2) Povreda odredaba parničnog postupka uvijek je od uticaja na donošenje zakonite i pravilne presude u sljedećim slučajevima:

1) ako je u donošenju presude učestvovao sudija koji je po zakonu morao biti isključen ili izuzet (član 357. ZPP);

2) ako je odlučeno o zahtjevu koji nije u sudskoj nadležnosti (član 16. ZPP);

3) ako je sud odlučio o tužbenom zahtjevu za koji je stvarno nadležan viši sud;

4) ako je protivno odredbama ovog zakona sud zasnovao svoju odluku na nedozvoljenim raspolaganjima stranaka (član 3. stav 3. ZPP);

5) ako je sud donio presudu bez glavne rasprave;

6) ako je protivno odredbama ovog zakona sud donio presudu na osnovu priznanja, presudu na osnovu odricanja i presudu zbog propuštanja;

7) ako je protivno odredbama ovog zakona sud odbio zahtjev stranke da se u postupku služi svojim jezikom i pismom i da prati tok postupka na svom jeziku;

8) ako je u postupku kao tužilac ili tuženi učestvovalo lice koje ne može biti stranka u postupku, ili ako stranku koja je pravno lice nije zastupalo ovlašteno lice, ili ako parnično nesposobnu stranku nije zastupao zakonski zastupnik, ili ako zakonski zastupnik, odnosno punomoćnik stranke nije imao potrebno ovlaštenje za vođenje parnice ili pojedine radnje u postupku, ako vođenje parnice, odnosno obavljanje pojedinih radnji u postupku nije bilo naknadno odobreno;

9) ako je odlučeno o zahtjevu o kojem već teče parnica ili kojeg se tužilac odrekao ili o kojem je već prije pravomoćno presuđeno ili o kojem je već zaključena sudska nagodba ili nagodba koja po posebnim propisima ima svojstvo sudske nagodbe;

10) ako je protivno zakonu bila isključena javnost na glavnoj raspravi;

11) ako je presudom prekoračen tužbeni zahtjev;

12) ako je odlučeno o nepravovremeno podnesenoj tužbi, a zbog toga je tužbu trebalo odbaciti (član 67. stav 1. tačka 2.);

13) ako prije podnošenja tužbe nije proveden zakonom predviđen postupak mirnog ili drugačijeg ostvarivanja prava, a zbog toga je tužbu trebalo odbaciti.

(3) Zbog povreda odredaba parničnog postupka iz stava 2. tačka 7. ovog člana, žalbu može izjaviti samo stranka koje se ti nedostaci tiču.

Član 210

(1) Pogrešno ili nepotpuno utvrđeno činjenično stanje postoji kad je sud neku odlučnu činjenicu pogrešno utvrdio, odnosno kad je nije utvrdio.

(2) Nepotpuno utvrđeno činjenično stanje postoji i kad na to upućuju nove činjenice ili novi dokazi.

Član 211

Pogrešna primjena materijalnog prava postoji kad sud nije primijenio odredbu materijalnog prava koju je trebao primijeniti ili kad takvu odredbu nije pravilno primijenio.

**d) Postupak po žalbi**

Član 212

Žalba se podnosi sudu koji je izrekao prvostepenu presudu u dovoljnom broju primjeraka za sud i protivnu stranku.

Član 213

(1) Neblagovremenu, nepotpunu ili nedopuštenu žalbu, odbacit će rješenjem prvostepeni sud bez održavanja ročišta.

(2) Žalba je neblagovremena ako je podnesena nakon proteka zakonskog roka za njeno podnošenje.

(3) Žalba je nedopuštena ako je žalbu podnijela osoba koja nije ovlaštena za podnošenje žalbe, ili osoba koje se odrekla prava na

žalbu ili je odustala od izjavljene žalbe, ili ako osoba koja je podnijela žalbu nema pravnog interesa za podnošenje žalbe.

Član 213a

U slučaju da podnosilac žalbe odustane od izjavljene žalbe, prvostepeni sud će rješenjem utvrditi odustanak od žalbe.

Član 214

(1) Primjerak blagovremene, potpune i dopuštene žalbe dostavit će prvostepeni sud protivnoj stranci odmah, a najkasnije u roku od osam dana od dana prijema žalbe. Protivna stranka može u roku od osam dana od prijema žalbe podnijeti tome sudu odgovor na žalbu.

(2) Primjerak odgovora na žalbu dostavit će prvostepeni sud žalitelju odmah, a najkasnije u roku od osam dana od prijema odgovora na žalbu.

(3) Neblagovremeno podnesen odgovor na žalbu neće se uzeti u razmatranje.

(4) Podnesci primljeni nakon prijema odgovora na žalbu ili nakon proteka roka za odgovor na žalbu neće se uzimati u razmatranje, osim ukoliko sud od stranke izričito zatraži dodatno izjašnjenje.

Član 215

(1) Nakon prijema odgovora na žalbu ili nakon proteka roka za odgovor na žalbu, prvostepeni sud će žalbu i odgovor na žalbu, ako je podnesen, sa svim spisima dostaviti drugostepenom sudu najkasnije u roku od osam dana.

(2) Ako žalitelj tvrdi da su u prvostepenom postupku povrijeđene odredbe parničnog postupka, sudija prvostepenog suda dat će objašnjenje u povodu navoda žalbe koji se tiču tih povreda, a prema potrebi će provjeriti istinitost tih navoda u žalbi.

(3) Primjerak objašnjenja u povodu navoda žalbe sudija prvostepenog suda dostavit će strankama koje mogu dati svoje izjašnjenje u roku osam dana.

Član 216

(1) Kad spisi po žalbi stignu drugostepenom sudu, određuje se sudija izvjestitelj.

(2) Sudija izvjestitelj može, prema potrebi, od prvostepenog suda pribaviti izvještaj o povredama odredaba parničnog postupka i zatražiti da se radi utvrđivanja tih povreda provedu provjere.

(3) U slučaju iz stava 2. ovog člana na odgovarajući način će se primjenjivati odredbe člana 215. stav 3. ovog zakona.

Član 217

(1) Drugostepeni sud odlučuje o žalbi u sjednici vijeća ili na osnovu održane rasprave.

(2) Drugostepeni sud će zakazati raspravu kada ocijeni da je radi pravilnog utvrđivanja činjeničnog stanja potrebno pred drugostepenim sudom utvrditi nove činjenice ili izvesti nove dokaze ili ponovo izvesti već izvedene dokaze, kao i kada ocijeni da je zbog povrede odredaba parničnog postupka u prvostepenom postupku potrebno održati raspravu pred drugostepenim sudom.

(3) Ako drugostepeni sud ocijeni da bi prvostepenu presudu trebalo ponovo ukinuti nakon što je ona već jednom ukinuta povodom žalbe, dužan je zakazati raspravu, osim ako se radi o presudi na osnovu priznanja, presudi na osnovu odricanja i presudi zbog propuštanja.

(4) Drugostepeni sud održat će sjednicu vijeća, odnosno raspravu, u roku od 45 dana nakon što od prvostepenog suda primi spise po žalbi.

(5) Drugostepeni sud će donijeti odluku u roku od 30 dana od dana održavanja sjednice vijeća na kojoj je odlučeno o žalbi, odnosno, ako je održana rasprava, u roku od 30 dana od dana zaključenja rasprave.

Član 218

(1) Na raspravu se pozivaju stranke odnosno njihovi zakonski zastupnici ili punomoćnici, a i oni svjedoci i vještaci za koje sud odluči da se saslušaju.

(2) Ako sa rasprave izostane žalitelj, rasprava se neće održati, a odluka će se donijeti na osnovu navoda žalbe i odgovora na žalbu.

(3) Ako sa rasprave izostane stranka koja nije žalitelj, sud će raspravljati o žalbi i donijeti odluku.

(4) U pozivu za raspravu stranka će biti upozorena na posljedice nedolaska na raspravu.

Član 219

(1) Rasprava pred drugostepenim sudom počinje kratkim izlaganjem izvjestitelja o stanju predmeta, bez iznošenja njegovog mišljenja o osnovanosti žalbe.

(2) Nakon toga pročitat će se presuda ili dio presude na koji se odnosi žalba, a prema potrebi i zapisnik o glavnoj raspravi pred prvostepenim sudom. Zatim će žalitelj obrazložiti svoju žalbu, a protivna stranka odgovor na žalbu.

Član 220

Ako u čl. 217. do 219. ovog zakona nije što drugo određeno, odredbe ovog zakona o glavnoj raspravi pred prvostepenim sudom na odgovarajući način se primijenjuju i na raspravu pred drugostepenim sudom.

**e) Granice ispitivanja prvostepene presude**

Član 221

Drugostepeni sud ispituje prvostepenu presudu u onom dijelu u kojem se pobija žalbom, u granicama razloga navedenih u žalbi, pazeći po službenoj dužnosti na primjenu materijalnog prava i povrede odredaba parničnog postupka iz člana 209. stav 2. tač. 2), 3), 8), 9), 12) i 13) ovog zakona koje se odnose na stranačku sposobnost i zastupanje.

**f) Odluke drugostepenog suda o žalbi**

Član 222

(1) Odluke drugostepenog suda donose se nakon vijećanja glasanjem.

(2) U prostoriji u kojoj se vijeća i glasa mogu biti prisutni samo članovi vijeća i zapisničar. Kad treba donijeti odluku o jednostavnijim pitanjima, vijeće može odluku donijeti i u samom zasjedanju.

Član 223

(1) Predsjednik vijeća rukovodi vijećanjem i glasanjem i glasa posljednji. On se brine da se sva pitanja svestrano i potpuno razmotre.

(2) Za svaku odluku vijeća potrebna je većina glasova.

(3) Članovi vijeća ne mogu odbiti da glasaju o pitanjima koja postavi predsjednik vijeća.

(4) Član vijeća koji je pri glasanju o kojem ranijem pitanju ostao u manjini ne može se suzdržati od glasanja o pitanju o kojem se ima kasnije odlučiti.

(5) Ako se u vezi pojedinih pitanja o kojima se odlučuje glasovi podijele na više različitih mišljenja, tako da nijedno od njih nema većinu, razdvojit će se pitanja i glasanje će se ponavljati sve dok se ne postigne većina. Ako se u pogledu visine novčanog iznosa ili količine glasovi podijele na više od dva mišljenja, ponovo će se raspravljati o razlozima za svako mišljenje. Ako se i nakon toga ne može postići većina, glasovi dati za najveći novčani iznos ili količinu dodat će se glasovima datim za najbliži manji novčani iznos ili količinu dok se ne postigne većina.

Član 224

(1) Drugostepeni sud može u sjednici vijeća ili na osnovu održane rasprave:

1) odbaciti žalbu kao neblagovremenu, nepotpunu ili nedopuštenu;

2) odbiti žalbu kao neosnovanu i potvrditi prvostepenu presudu;

3) ukinuti prvostepenu presudu i uputiti predmet prvostepenom sudu na ponovno suđenje;

4) ukinuti prvostepenu presudu i odbaciti tužbu, ili

5) preinačiti prvostepenu presudu.

(2) Prvostepena presuda se povodom žalbe može ukinuti i predmet vratiti prvostepenom sudu na ponovno odlučivanje samo jednom, osim ako se radi o presudi na osnovu priznanja, presudi na osnovu odricanja i presudi zbog propuštanja.

Član 224a

Sud će rješenjem utvrditi da je prvostepena presuda bez dejstva i da je žalilac odustao od žalbe, ako su stranke zaključile sudsku nagodbu u toku postupka po žalbi.

Član 225

(1) Neblagovremenu, nepotpunu ili nedopuštenu žalbu odbacit će drugostepeni sud rješenjem, ako to nije učinio prvostepeni sud.

(2) Drugostepeni sud će rješenjem utvrditi da je podnosilac žalbe odustao od podnesene žalbe ako je to propustio učiniti prvostepeni sud.

(3) Ako je podnosilac žalbe odustao od žalbe u postupku pred drugostepenim sudom, sud će rješenjem utvrditi odustanak od žalbe.

Član 226

Drugostepeni sud će presudom odbiti žalbu kao neosnovanu i potvrditi prvostepenu presudu kad ustanovi da ne postoje razlozi zbog kojih se presuda pobija, a ni razlozi na koje pazi po službenoj dužnosti.

Član 227

(1) Drugostepeni sud će u sjednici vijeća ili na osnovu održane rasprave rješenjem ukinuti prvostepenu presudu i predmet vratiti istom prvostepenom sudu radi održavanja nove glavne rasprave ko utvrdi da postoji jedan od sljedećih razloga iznesenih u žalbi:

1) ako je protivno odredbama ovog zakona sud donio presudu na osnovu priznanja ili presudu na osnovu odricanja ili presudu na osnovu propuštanja;

2) ako kojoj stranci nezakonitim postupanjem, a posebno propuštanjem dostave nije data mogućnost da raspravlja pred sudom, a to je postupanje bilo od uticaja na donošenje zakonite i pravilne presude;

3) ako je sud donio presudu bez glavne rasprave;

4) ako je presudu donio sudija koji je po zakonu morao biti isključen ili izuzet;

5) ako je protivno odredbama ovog zakona sud odbio zahtjev stranke da se u postupku služi svojim jezikom i pismom i prati tok postupka na svom jeziku.

(2) Ako drugostepeni sud utvrdi da je u prvostepenom postupku odlučeno o zahtjevu koji nije u sudskoj nadležnosti ili o zahtjevu po tužbi koja je podnijeta poslije zakonom propisanog roka ili ako prije podnošenja tužbe nije proveden zakonom predviđeni postupak mirnog ili drugačijeg ostvarivanja prava, a zbog toga je tužbu trebalo odbaciti, ili o kojem već teče parnica ili o kojem je već prije pravomoćno presuđeno ili kojeg se tužilac odrekao ili o kojem je već zaključena sudska nagodba, ukinut će prvostepenu presudu i odbaciti tužbu.

(3) Ako drugostepeni sud utvrdi da je u prvostepenom postupku kao tužilac ili tuženi učestvovala osoba koja ne može biti stranka u postupku ili ako stranku u postupku koja je pravno lice nije zastupala ovlaštena osoba ili ako parnično nesposobnu stranku nije zastupao zakonski zastupnik, ili ako zakonski zastupnik, odnosno punomoćnik stranke nije imao potrebna ovlaštenja za vođenje parnice, odnosno obavljanje pojedinih radnji u postupku, ako vođenje parnice, odnosno obavljanje pojedinih radnji u postupku nije bilo naknadno odobreno, s obzirom na prirodu povrede ukinut će prvostepenu presudu i vratiti predmet nadležnom prvostepenom sudu ili će ukinuti prvostepenu presudu i odbaciti tužbu.

(4) Ako drugostepeni sud utvrdi da je prvostepenu presudu donio stvarno nenadležan sud, ukinut će prvostepenu presudu i predmet ustupiti stvarno nadležnom sudu.

(5) Kad drugostepeni sud ukine presudu prvostepenog suda i predmet vrati istom sudu na ponovno suđenje, može narediti da se nova glavna rasprava ili pripremno ročište održi pred drugim sudijom.

(6) U obrazloženju rješenja kojim se prvostepena presuda ukida treba navesti koje su odredbe parničnog postupka povređene i u čemu se povrede sastoje.

Član 227a

(1) Drugostepeni sud će rješenjem ukinuti presudu prvostepenog suda i predmet vratiti na ponovno suđenje ako utvrdi da je prvostepenom presudom prekoračen tužbeni zahtjev na način da je odlučeno o nečemu drugom a ne o onome što je traženo.

(2) Ako utvrdi da je prvostepenom presudom prekoračen tužbeni zahtjev na način da je dosuđeno više od onoga što je traženo, drugostepeni sud će rješenjem ukinuti presudu prvostepenog suda u dijelu u kojem je prekoračen tužbeni zahtjev.

Član 228

Prvostepeni sud je dužan, odmah po prijemu rješenja drugostepenog suda, odrediti pripremno ročište ili ročište za glavnu raspravu, koje će se održati najkasnije u roku od 30 dana od dana prijema rješenja drugostepenog suda, te izvesti sve parnične radnje i raspraviti sva sporna pitanja na koja je upozorio drugostepeni sud u svom rješenju.

Član 229

Drugostepeni sud će, u sjednici vijeća ili na osnovu održane rasprave, presudom preinačiti prvostepenu presudu, ako utvrdi da postoji jedan od slijedećih razloga iznesenih u žalbi:

1) ako je utvrdio da postoji povreda odredaba parničnog postupka, osim u slučajevima iz člana 227. ovog zakona;

2) ako je u sjednici vijeća drugačijom ocjenom isprava i posredno izvedenih dokaza već izvedenih pred prvostepenim sudom utvrdio drugačije činjenično stanje nego što je ono u prvostepenoj presudi;

3) ako je nakon održane rasprave, na osnovu novih dokaza ili ponovnog izvođenja već izvedenih dokaza, utvrdio drugačije činjenično stanje nego što je ono u prvostepenoj presudi;

4) ako smatra da je činjenično stanje u prvostepenoj presudi pravilno utvrđeno, ali da je prvostepeni sud pogrešno primijenio materijalno pravo;

5) ako je prvostepeni sud iz činjenica koje je utvrdio izveo nepravilan zaključak o postojanju drugih činjenica na kojima je zasnovana presuda.

Član 230

Drugostepeni sud ne može preinačiti presudu na štetu stranke koja se žalila, ako je samo ona podnijela žalbu.

Član 231

U obrazloženju presude, odnosno rješenja, drugostepeni sud će ocijeniti žalbene navode koji su od odlučnog značaja.

Član 232

Drugostepeni sud vratit će sve spise prvostepenom sudu sa dovoljnim brojem ovjerenih prepisa svoje odluke radi predaje tom sudu, strankama i drugim zainteresiranim osobama. Prvostepeni sud dužan je odmah dostaviti odluke drugostepenog suda, a najkasnije u roku osam dana računajući od dana prijema spisa.

Član 232a

(1) Ako je drugostepeni sud propustio odlučiti u pogledu svih dijelova presude koji se pobijaju žalbom ili ako je propustio donijeti sve odluke koje je odbacujući, odnosno odbijajući ili uvažavajući žalbu trebalo donijeti ili ako je propustio odlučiti u pogledu jedne ili više žalbi, žalilac može u roku 30 dana od dostave drugostepene odluke predložiti drugostepenom sudu da svoju odluku dopuni.

(2) Prijedlog za donošenje drugostepene dopunske odluke ne može se podnijeti zbog toga što drugostepeni sud nije odlučio o svim razlozima zbog kojih je žalba izjavljena ili na koje je bio dužan paziti po službenoj dužnosti.

(3) Prijedlog iz stava 1. ovog člana podnosi se prvostepenom sudu, koji ga je dužan bez odgode zajedno sa spisom proslijediti drugostepenom sudu.

(4) Na postupak u povodu prijedloga iz stava 1. ovog člana na odgovarajući način se primjenjuju odredbe čl. od 192. do 194. ovog zakona.

2. Žalba protiv rješenja

Član 233

(1) Protiv rješenja prvostepenog suda dopuštena je žalba, ako u ovom zakonu nije određeno da žalba nije dopuštena.

(2) Ako ovaj zakon izričito određuje da posebna žalba nije dopuštena, rješenje prvostepenog suda može se pobijati samo u žalbi protiv konačne odluke.

Član 234

(1) Blagovremeno podnesena žalba zadržava izvršenje rješenja, ako ovim zakonom nije drugačije propisano.

(2) Rješenje protiv kojeg nije dopuštena posebna žalba može se odmah izvršiti.

Član 235

Rješavajući o žalbi drugostepeni sud može:

1) odbaciti žalbu kao neblagovremenu, nepotpunu ili nedopuštenu;

2) odbiti žalbu kao neosnovanu i potvrditi rješenje prvostepenog suda;

3) uvažiti žalbu i rješenje preinačiti ili ukinuti, te prema potrebi predmet vratiti na ponovni postupak.

Član 236

U postupku po žalbi protiv rješenja na odgovarajući će se način primjenjivati odredbe ovog zakona koje važe za žalbu protiv presude, osim odredaba o održavanju rasprave pred drugostepenim sudom.

IX - VANREDNI PRAVNI LIJEKOVI

1.Revizija

Član 237

(1) Stranke mogu izjaviti reviziju protiv pravomoćne presude donesene u drugom stepenu u roku 30 dana od dana dostave prijepisa presude.

(2) Revizija nije dozvoljena ako vrijednost pobijanog dijela pravomoćne presude ne prelazi 30.000,00 konvertibilnih maraka a u privrednim sporovima 50.000,00 konvertibilnih maraka.

(3) Izuzetno, Vrhovni sud Federacije može dopustiti reviziju u svim predmetima ako ocijeni da bi odlučivanje po reviziji bilo od značaja za primjenu prava u drugim slučajevima.

(4) U slučajevima u kojima revizija nije dozvoljena prema odredbi stava 2. ovog člana, stranke mogu podnijeti reviziju protiv drugostepene presude ako odluka o sporu zavisi od rješenja nekog materijalno-pravnog ili procesno-pravnog pitanja važnog za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni, a naročito u slučaju:

1) ako o tom pitanju revizijski sud još uvijek nije zauzeo shvatanje odlučujući u pojedinim predmetima na sjednici odjeljenja, a riječ je o pitanju u kojem postoji različita praksa drugostepenih sudova;

2) ako je o tom pitanju revizijski sud već zauzeo shvatanje, ali je odluka drugostepenog suda zasnovana na shvatanju koje nije podudarno sa tim shvatanjem;

3) ako je o tom pitanju revizijski sud već zauzeo shvatanje i presuda se drugostepenog suda zasniva na tom shvatanju, ali bi naročito uvažavajući razloge iznesene tokom prethodnog prvostepenog i žalbenog postupka, zbog promjene u pravnom sistemu uvjetovane novim zakonodavstvom ili međunarodnim sporazumima, te odlukom Ustavnog suda BiH, Evropskog suda za ljudska prava trebalo preispitati sudsku praksu.

(5) U reviziji iz stava 3. ovog člana stranka treba određeno naznačiti pravno pitanje zbog kojeg ju je podnijela uz određeno navođenje propisa i drugih važećih izvora prava koji se na njega odnose, te izložiti razloge zbog kojih smatra da je ono važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni.

Član 238

O reviziji odlučuje Vrhovni sud Federacije.

Član 239

Podnesena revizija ne zadržava izvršenje pravomoćne presude protiv koje je izjavljena.

Član 240

(1) Revizija se može izjaviti:

1) zbog povrede odredaba parničnog postupka iz člana 209. ovog zakona koja je učinjena u postupku pred drugostepenim sudom;

2) zbog pogrešne primjene materijalnog prava;

3) zbog prekoračenja tužbenog zahtjeva, ako je ta povreda učinjena u postupku pred drugostepenim sudom.

(2) Revizija se ne može izjaviti zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja.

Član 241

(1) Revizijski sud ispituje pobijanu presudu samo u onom dijelu u kojem se ona pobija revizijom, u granicama razloga navedenih u reviziji, pazeći po službenoj dužnosti na primjenu materijalnog prava.

(2) U povodu revizije iz člana 237. stav 3. ovog zakona, revizijski sud ispituje pobijanu presudu samo u dijelu u kojem se pobija revizijom i samo zbog pitanja koje je važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni zbog kojeg je podnesena i koje je u njoj određeno naznačeno kao takvo, uz pozivanje na propise i druge izvore prava koji se na to pitanje odnose.

Član 242

Stranke mogu u reviziji iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze samo ako se oni odnose na povrede odredaba parničnog postupka koje su učinjene u postupku pred drugostepenim sudom.

Član 243

Revizija se podnosi sudu koji je izrekao prvostepenu presudu, u dovoljnom broju primjeraka za sud i protivnu stranku.

Član 244

(1) Neblagovremenu ili nepotpunu reviziju, odbacit će rješenjem prvostepeni sud, bez održavanja ročišta.

(2) U slučaju da je podnosilac revizije odustao od podnesene revizije prvostepeni sud će rješenjem utvrditi odustanak od revizije.

Član 245

(1) Primjerak blagovremene i potpune revizije prvostepeni sud će dostaviti protivnoj stranci.

(2) U roku od osam dana od dana dostave revizije protivna stranka može podnijeti sudu odgovor na reviziju.

(3) Nakon prijema odgovora na reviziju ili nakon proteka roka za odgovor, prvostepeni sud dostavit će reviziju i odgovor na reviziju, ako je podnesen, sa svim spisima, revizijskom sudu.

(4) Primjerak revizije i odgovora na reviziju dostavlja se i drugostepenom sudu.

Član 246

O reviziji revizijski sud odlučuje bez rasprave.

Član 247

(1) Nedozvoljenu reviziju odbacit će revizijski sud rješenjem, kao i nepravovremenu ili nepotpunu reviziju, ako to, u granicama svojih ovlaštenja, nije učinio prvostepeni sud.

(2) Revizija je nedozvoljena ako nije izjavljena putem punomoćnika iz člana 301b. ovog zakona, ako ju je izjavila osoba koja nije ovlaštena na podnošenje revizije, ili osoba koja je odustala od revizije, ili ako osoba koja je izjavila reviziju nema pravni interes za podnošenje revizije, ili ako je revizija izjavljena protiv presude protiv koje se po zakonu ne može podnijeti.

(3) Revizijski sud će rješenjem utvrditi da je podnosilac revizije odustao od podnesene revizije ako je to propustio učiniti prvostepeni sud.

(4) Reviziju iz člana 237. stav 3. ovog zakona sud će rješenjem odbaciti kao nedozvoljenu i ako u reviziji ne bude određeno naznačeno pravno pitanje zbog kojeg se podnosi uz određeno navođenje propisa i drugih važećih izvora prava koji se na njega odnose, kao i zato što u njoj nisu određeno izloženi razlozi zbog kojih podnosilac smatra da je to pitanje važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni.

(5) Revizijski sud će reviziju iz člana 237. stav 3. ovog zakona odbaciti i ako ocijeni da pravno pitanje zbog kojeg je ona izjavljena nije važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni.

(6) U obrazloženju rješenja iz st. 4. i 5. ovog člana treba se samo pozvati na odredbe navedenih stavova koje predviđaju odbacivanje takve revizije zbog tamo navedenih razloga. Ako ocijeni da bi to bilo svrsishodno, sud može odlučiti i da se posebno obrazlože razlozi zbog kojih je donijeto takvo rješenje.

(7) Ako sud, u slučaju iz stava 5. ovog člana, nađe da samo neko od više istaknutih pravnih pitanja nije važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni, revizija će se odbaciti samo u pogledu tog pitanja.

Član 248

Revizijski sud će presudom odbiti reviziju kao neosnovanu, ako utvrdi da ne postoje razlozi zbog kojih je revizija izjavljena kao ni razlog na koji pazi po službenoj dužnosti.

Član 249

(1) Ako utvrdi da postoji povreda odredaba parničnog postupka zbog koje se revizija može izjaviti, osim povreda određenih u st. 2. i 3. ovog člana, revizijski sud će, s obzirom na prirodu povrede, presudom preinačiti presudu drugostepenog suda ili rješenjem ukinuti u cijelosti ili djelimično presudu drugostepenog i prvostepenog suda ili samo presudu drugostepenog suda i predmet vratiti na ponovno suđenje istom ili drugom sudiji prvostepenog suda, odnosno istom ili drugom vijeću drugostepenog suda, odnosno drugom nadležnom sudu.

(2) Ako je u postupku pred prvostepenim ili drugostepenim sudom odlučeno o zahtjevu koji nije u sudskoj nadležnosti ili po tužbi koja je podnijeta poslije zakonom propisanog roka ili ako prije podnošenja tužbe nije proveden zakonom predviđeni postupak mirnog ili drugačijeg ostvarivanja prava, a zbog toga je tužbu trebalo odbaciti ili o kojem je već prije pravomoćno presuđeno ili kojeg se tužilac odrekao ili o kojem je već zaključena sudska nagodba, revizijski sud će ukinuti rješenjem donesene odluke i odbaciti tužbu.

(3) Ako je u postupku pred prvostepenim ili drugostepenim sudom kao tužilac ili tuženi učestvovala osoba koja ne može biti stranka u postupku ili ako stranku u postupku koje je pravno lice nije zastupala

ovlaštena osoba ili ako parnično nesposobnu stranku nije zastupao zakonski zastupnik ili ako zakonski zastupnik, odnosno punomoćnik stranke nije imao potrebna ovlaštenja za vođenje parnice ili za pojedine radnje u postupku, ako vođenje parnice, odnosno obavljanje pojedinih radnji u postupku nije bilo naknadno odobreno, revizijski sud će, s obzirom na prirodu povrede, postupiti prema odredbama st. 1. ili 2. ovog člana.

Član 250

(1) Ako revizijski sud utvrdi da je materijalno pravo po- grešno primijenjeno, presudom će usvojiti reviziju i preinačiti pobijanu presudu.

(2) Ako revizijski sud ustanovi da je zbog pogrešne primjene materijalnog prava ili zbog povrede pravila postupka činjenično stanje nepotpuno utvrđeno i da zbog toga nema uvjeta za preinaku pobijane presude, rješenjem će usvojiti reviziju, ukinuti u cijelosti ili djelimično presudu drugostepenog suda i predmet vratiti na ponovno suđenje istom ili drugom vijeću drugostepenog suda.

Član 251

(1) Ako utvrdi da je drugostepenom, odnosno i prvostepenom presudom prekoračen tužbeni zahtjev na način da je odlučeno o nečemu drugom a ne o onome što je traženo, revizijski sud će rješenjem ukinuti samo presudu drugostepenog suda ili i presudu prvostepenog suda i predmet vratiti drugostepenom, odnosno prvostepenom sudu na ponovno suđenje.

(2) Ako utvrdi da je drugostepenom presudom, odnosno i prvostepenom presudom prekoračen tužbeni zahtjev na način da je dosuđeno više od onoga što je traženo, revizijski sud će rješenjem ukinuti presudu drugostepenog suda, odnosno i presudu prvostepenog suda u dijelu kojim je prekoračen tužbeni zahtjev.

Član 252

Odluka revizijskog suda dostavlja se prvostepenom sudu putem drugostepenog suda sa dovoljnim brojem ovjerenih prijepisa svoje odluke za sud, stranke i druge zainteresirane osobe, a prvostepeni sud

je dužan odluku dostaviti strankama u roku osam dana od dana prijema.

Član 253

Ako u čl. 237. do 252. ovog zakona nije što drugo određeno, u postupku povodom revizije na odgovarajući će se način primjenjivati odredbe ovog zakona o žalbi protiv presude, osim odredaba o održavanju rasprave pred drugostepenim sudom.

Član 254

(1) Stranke mogu izjaviti reviziju i protiv rješenja drugo- stepenog suda kojim je postupak pravomoćno završen.

(2) Revizija protiv rješenja iz stava 1. ovog člana nije dopuštena u sporovima u kojima ne bi bila dopuštena revizija protiv pravomoćne presude.

(3) Revizija je uvijek dopuštena protiv rješenja drugo- stepenog suda kojim se podnesena žalba odbacuje, odnosno kojim se potvrđuje rješenje prvostepenog suda o odbacivanju revizije.

(4) U postupku u povodu revizije protiv rješenja na odgova- rajući način će se primjenjivati odredbe ovog zakona o reviziji protiv presude.

2. Ponavljanje postupka

Član 255

Postupak koji je odlukom suda pravomoćno završen može se na prijedlog stranke ponoviti:

1) ako je pri donošenju odluke sudjelovao sudija koji je po zakonu morao biti isključen;

2) ako kojoj stranci nezakonitim postupanjem nije bila data mogućnost da raspravlja pred sudom;

3) ako je u postupku kao tužilac ili tuženi sudjelovala osoba koja ne može biti stranka u postupku, ili ako stranku koja je pravna osoba nije zastupala ovlaštena osoba, ili ako parnično nesposobnu stranku nije zastupao zakonski zastupnik, ili ako zakonski zastupnik odnosno punomoćnik stranke nije imao potrebna ovlaštenja za vođenje

parnice, ili za pojedine radnje u postupku, ako vođenje parnice, odnosno obavljanje pojedinih radnji u postupku nije bilo naknadno odobreno;

4) ako se odluka suda zasniva na lažnom iskazu svjedoka ili vještaka ili na ispravi koja je krivotvorena ili u kojoj je ovjeren neistinit sadržaj;

5) ako je do odluke suda došlo zbog krivičnog djela sudije, zakonskog zastupnika ili punomoćnika stranke, protivne stranke ili koje treće osobe;

6) ako stranka stekne mogućnost da upotrijebi pravomoćnu odluku suda koja je ranije između istih stranaka donijeta o istom zahtjevu;

7) ako se odluka suda zasniva na drugoj odluci suda ili na odluci nekog drugog organa, a ta odluka bude pravomoćno preinačena, ukinuta, odnosno poništena;

8) ako je naknadno pred nadležnim organom na drugačiji način, pravomoćno, odnosno konačno riješeno prethodno pitanje (član 12.) na kojem je sudska odluka zasnovana;

9) ako stranka sazna za nove činjenice ili nađe ili stekne mogućnost da upotrijebi nove dokaze na osnovu kojih je za stranku mogla biti donesena povoljnija odluka da su te činjenice ili dokazi bili upotrijebljeni u prijašnjem postupku.

Član 256

(1) Iz razloga navedenih u članu 255. tač. 1. do 3. ovog zakona, ne može se zahtijevati ponavljanje postupka ako je taj razlog bio bez uspjeha iznesen u prijašnjem postupku.

(2) Zbog okolnosti navedenih u članu 255. tač. 1, 6, 7, 8 i 9. ovog zakona, ponavljanje postupka može se dopustiti samo ako stranka bez svoje krivnje nije mogla te okolnosti iznijeti prije nego što je prijašnji postupak završen pravomoćnom sudskom odlukom.

Član 257

(1) Prijedlog za ponavljanje postupka podnosi se u roku od 30 dana, i to:

1) u slučaju iz člana 255. tačka 1. ovog zakona od dana kad je stranka saznala za taj razlog;

2) u slučaju iz člana 255. tačka 2. ovog zakona od dana kad je odluka dostavljena stranci;

3) u slučaju iz člana 255. tačka 3. ovog zakona, ako je u postupku kao tužilac ili tuženi sudjelovala osoba koja ne može biti stranka u postupku - od dana kad je odluka dostavljena toj osobi; ako stranku koja je pravna osoba nije zastupala ovlaštena osoba ili ako parnično nesposobnu stranku nije zastupao zakonski zastupnik - od dana kad je odluka dostavljena stranci odnosno njenom zakonskom zastupniku, ako zakonski zastupnik odnosno punomoćnik stranke nije imao potrebno ovlaštenje za vođenje parnice ili za pojedine radnje u postupku - od dana kad je stranka saznala za taj razlog;

4) u slučajevima iz člana 255. tač. 4. i 5. ovog zakona - od dana kad je stranka saznala za pravomoćnu presudu u krivičnom postupku, a ako se krivični postupak ne može provesti, onda od dana kad je saznala za obustavu tog postupka ili za okolnosti zbog kojih se postupak ne može pokrenuti;

5) u slučajevima iz člana 255. tač. 6., 7., 8. i 9. ovog zakona od dana kada je stranka mogla iznijeti sudu nove činjenice, odnosno nova dokazna sredstva.

(2) Ako bi rok određen u stavu 1. ovog člana počeo teći prije nego što je odluka postala pravomoćna, taj će se rok računati od pravomoćnosti odluke ako protiv nje nije bio izjavljen pravni lijek, odnosno od dostave pravomoćne odluke višeg suda izrečene u posljednjem stepenu.

(3) Nakon što protekne rok od pet godina od dana kad je odluka postala pravomoćna, prijedlog za ponavljanje postupka ne može se podnijeti, osim ako se ponavljanje traži iz razloga navedenih u članu 255. tač. 2. i 3. ovog zakona.

Član 258

O prijedlogu za ponavljanje postupka odlučuje drugostepeni sud, i to sudija pojedinac koji nije sudjelovao u donošenju drugostepene

odluke u prijašnjem postupku.

Član 259

(1) Prijedlog za ponavljanje postupka podnosi se uvijek sudu koji je donio odluku u prvom stepenu.

(2) U prijedlogu se posebno moraju navesti zakonska osnova po kojoj se traži ponavljanje, okolnosti iz kojih proizilazi da je prijedlog podnesen u zakonskom roku i dokazi kojima se potkrepljuju navodi predlagača, te učiniti vjerovatnim da bi u ponovljenom postupku mogla za predlagača biti donesena povoljnija odluka.

Član 260

(1) Neblagovremene, nepotpune ili nedopuštene prijedloge za ponavljanje postupka odbacit će rješenjem prvostepeni sud bez održavanja ročišta.

(2) Ako prvostepeni sud ne odbaci prijedlog, dostavit će primjerak prijedloga protivnoj stranci koja ima pravo da u roku od 15 dana odgovori na prijedlog.

Član 261

Nakon prijema odgovora na prijedlog ili nakon proteka roka za davanje odgovora, prvostepeni sud će prijedlog i odgovor na prijedlog, ako je podnesen, sa svim spisima dostaviti drugostepenom sudu najkasnije u roku od osam dana.

Član 261a

Nepravovremen, nepotpun ili nedozvoljen prijedlog za ponavljanje postupka odbacit će rješenjem sudija pojedinac drugostepenog suda, ako to u granicama svojih ovlaštenja nije učinio prvostepeni sud.

Član 262

(1) Drugostepeni sud odlučuje o prijedlogu za ponavljanje postupka u pravilu bez održavanja rasprave.

(2) Ako sud ocijeni da je održavanje rasprave neophodno, postupit će u skladu s odredbama čl. 218. do 220. ovog zakona.

Član 263

(1) Nakon što drugostepeni sud donese odluku o prijedlogu, sudu prvog stepena vraća sve spise s dovoljnim brojem ovjerenih prepisa svoje odluke.

(2) U rješenju kojim se dopušta ponavljanje postupka izreći će se da se ukida odluka donesena u prijašnjem postupku.

(3) Protiv rješenja drugostepenog suda kojim se usvaja prijedlog za ponavljanje postupka žalba nije dopuštena.

(4) Žalba protiv rješenja drugostepenog suda kojim se odbija prijedlog za ponavljanje postupka podnosi se istom sudu, koji o žalbi odlučuje u vijeću trojice sudija, koji nisu učestvovali u donošenju odluke u ranijem postupku.

Član 264

(1) U ponovnom postupku pred prvostepenim sudom ne može postupati sudija koji je odlučivao u prijašnjem postupku.

(2) Prvostepeni sud će odrediti pripremno ročište odmah po prijemu rješenja drugostepenog suda, a najkasnije u roku od osam dana.

Član 264a

(1) Kada Evropski sud za ljudska prava utvrdi povredu kojeg ljudskog prava ili osnovne slobode zagarantovane Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i dodatnih Protokola uz Konvenciju, koje je ratifikovala Bosna i Hercegovina, stranka može u roku 90 dana od konačnosti presude Evropskog suda za ljudska prava podnijeti zahtjev sudu u Bosni i Hercegovini, koji je sudio u prvom stepenu u postupku u kojem je donesena odluka kojom je povrijeđeno ljudsko pravo ili osnovna sloboda, za izmjenu odluke kojom je to pravo ili osnovna sloboda povrijeđeno.

(2) Postupak iz stava 1. ovog člana provodi se uz odgovarajuću primjenu odredaba o ponavljanju postupka.

(3) U ponovljenom postupku sudovi su dužni poštovati pravne stavove izražene u konačnoj presudi Evropskog suda za ljudska prava, kojom je utvrđena povreda osnovnog ljudskog prava i slobode.

3. Odnos između prijedloga za ponavljanje postupka i revizije

Član 265

(1) Ako u roku za izjavljivanje revizije stranka podnese prijedlog za ponavljanje postupka samo iz razloga iz kojih se može izjaviti i revizija, smatrat će se da je stranka izjavila reviziju.

(2) Ako stranka izjavi reviziju iz razloga što je u prvostepenom ili drugostepenom postupku odlučeno o zahtjevu o kojem je već prije pravomoćno presuđeno ili koga se tužilac već odrekao ili o kojem je sklopljena sudska nagodba, i istovremeno ili nakon toga podnese prijedlog za ponavljanje postupka iz bilo kojeg razloga iz člana 255. ovog zakona, sud će prekinuti postupak u povodu prijedloga za ponavljanje postupka do završetka postupka po reviziji.

(3) Ako stranka izjavi reviziju iz bilo kojeg razloga, osim iz razloga navedenih u stavu 2. ovog člana, i istovremeno ili nakon toga podnese prijedlog za ponavljanje postupka iz razloga iz člana 255. stav 1. tač. 4. i 5. ovog zakona, koji su potkrijepljeni pravomoćnom presudom donesenom u krivičnom postupku, sud će prekinuti postupak po reviziji do završetka postupka u povodu prijedloga za ponavljanje postupka.

(4) U svim ostalim slučajevima u kojima stranka izjavi reviziju i istovremeno ili nakon toga podnese prijedlog za ponavljanje postupka, sud će odlučiti koji će postupak nastaviti, a koji prekinuti, uzimajući u obzir sve okolnosti, a osobito razloge zbog kojih su oba pravna lijeka podnesena i dokaze, koje su stranke predložile.

Član 266

(1) Odredbe člana 265. st. 1. i 3. ovog zakona, primijenit će se i kad je stranka najprije podnijela prijedlog za ponavljanje postupka, a nakon toga izjavila reviziju.

(2) U svim ostalim slučajevima u kojima stranka podnese prijedlog za ponavljanje postupka i nakon toga izjavi reviziju, sud će, u pravilu, prekinuti postupak po reviziji do završetka postupka u povodu prijedloga za ponavljanje postupka, osim ako ustanovi da postoje ozbiljni razlozi da postupi drugačije.

Član 267

(1) Rješenje iz člana 265. ovog zakona donosi prvostepeni sud ako prijedlog za ponavljanje postupka stigne prvostepenom sudu prije nego što je predmet u povodu revizije upućen revizijskom sudu. Ako prijedlog za ponavljanje postupka stigne pošto je predmet u povodu revizije upućen revizijskom sudu, rješenje iz člana 265. ovog zakona, donosi revizijski sud.

(2) Rješenje iz člana 266. ovog zakona donosi prvostepeni sud, osim ako je predmet, u vrijeme kad revizija stigne prvostepenim sudu, u povodu prijedloga za ponavljanje postupka upućen višem sudu radi donošenja odluke, u kojem slučaju rješenje donosi viši sud.

(3) Protiv rješenja suda iz st. 1. i 2. ovog člana nije dopuštena žalba.

Dio treći

X - SUDSKE MJERE OSIGURANJA

Član 268

(1) Za odlučivanje o prijedlogu za osiguranje, uključujući i osiguranje na imovini protivnika osiguranja koja se nalazi izvan Federacije odnosno Bosne i Hercegovine, koji je podnesen prije pokretanja parničnog postupka kao i u toku tog postupka nadležan je sud koji postupa po tužbenom zahtjevu. Odluku o mjeri osiguranja donosi sud koji postupa u prvom stepenu, a neposredno viši sud kada je prijedlog za njeno donošenje podnesen nakon dostave predmeta tome sudu radi odlučivanja o pravnom lijeku.

(2) Nakon pravomoćnosti odluke o tužbenom zahtjevu, o prijedlogu za osiguranje odlučuje sud koji bi bio nadležan za odlučivanje o tužbenom zahtjevu u prvom stepenu.

Član 269

(1) Mjera osiguranja može se odrediti:

1) ako predlagač osiguranja učini vjerovatnim postojanje potraživanja ili prava, i

2) ako postoji opasnost da bi bez takve mjere protivnik osiguranja mogao spriječiti ili znatno otežati ostvarenje potraživanja, posebno time što će svoju imovinu otuđiti, prikriti, opteretiti ili na drugi način

njom raspolagati odnosno promijeniti postojeće stanje stvari ili na neki drugi način štetno uticati na prava predlagača osiguranja.

(2) Ako drugačije nije zakonom određeno, sud će odrediti mjeru osiguranja samo pod uslovom da predlagač osiguranja, a na prijedlog protivnika osiguranja, u roku koji odredi sud, prema odredbama zakona o izvršnom postupku, da jemstvo za štetu koja bi protivniku osiguranja mogla nastati određivanjem i provođenjem mjere osiguranja. Ako predlagač osiguranja ne da jemstvo u određenom roku, sud će odbiti prijedlog za određivanje mjere osiguranja. Na njegov zahtjev, sud može osloboditi predlagača osiguranja od obaveze davanja jemstva ako sud utvrdi da on nije u finansijskoj mogućnosti da jemstvo da.

(3) Bosna i Hercegovina, njeni entiteti, Brčko Distrikt BiH, kantoni, grad i općine su izuzeti od obaveze iz stava 2. ovog člana.

Član 270

Jemstvo iz člana 269. ovog zakona se vraća u roku od osam dana od dana prestanka važenja mjere osiguranja. Ukoliko u međuvremenu protivnik osiguranja podnese tužbu za naknadu štete, nadležni sud za postupanje u tom predmetu će odlučiti o važenju određenog jemstva.

Član 271

(1) Radi osiguranja novčanog potraživanja mogu se odrediti slijedeće mjere:

1) zabrana protivniku osiguranja da otuđi, sakrije, optereti ili raspolaže određenom imovinom u vrijednosti koja je dovoljna za osiguranje potraživanja predlagača osiguranja. Ova zabrana će se zabilježiti u odgovarajućim javnim registrima;

2) čuvanje imovine na koju se odnosi zabrana iz tačke 1. ovog stava i to pologanjem u depozit suda ako je to moguće ili predajom u posjed trećoj osobi;

3) zabrana dužniku protivnika osiguranja da isplati protivniku osiguranja potraživanje ili da mu preda stvar, kao i zabrana protivniku osiguranja da primi stvar, da naplati potraživanje i da

njime raspolaže. Ova zabrana se može izreći i svakoj drugoj osobi od koje protivnik osiguranja može zahtijevati isplatu ili predaju stvari;

4) predbilježba založnog prava na nekretnini protivnika osiguranja ili na pravu uknjiženom na nekretnini do vrijednosti dosuđenog glavnog potraživanja sa kamatama i troškovima.

(2) Mjera iz stava 1. tačka 4. ovog člana može se odrediti samo ukoliko o potraživanju povjerioca već postoji odluka suda koja nije postala izvršna.

(3) Rješenja o određivanju mjera osiguranja iz stava 1. ovog člana, dostavljaju se protivniku osiguranja, dužniku protivnika osiguranja, ako je potrebno, i odgovarajućim javnim registrima. Mjera osiguranja smatra se provedenom dostavom protivniku osiguranja ili dužniku protivnika osiguranja, ako mu se dostavlja, ili odgovarajućem javnom registru, ovisno o tome koji je od ova tri datuma prijema raniji po vremenu.

(4) Na području gdje ne postoje zemljišne knjige, mjere osiguranja iz ovog člana će se provesti primjenom odgovarajućih pravila izvršnog postupka.

Član 272

(1) Radi osiguranja potraživanja koje je upravljeno na određenu stvar ili njen dio mogu se odrediti slijedeće mjere osiguranja:

1) zabrana protivniku osiguranja otuđenja, sakrivanja, opte- rećenja ili raspolaganja imovinom na koju je upravljeno potraživanje. Ako se imovina nalazi u Bosni i Hercego- vini, ova zabrana će se zabilježiti u odgovarajućim javnim registrima;

2) čuvanje imovine na koju se odnosi zabrana iz tačke 1. ovog stava i to pologanjem u depozit suda, ako je to moguće, ili predajom u posjed trećoj osobi;

3) zabrana protivniku osiguranja da poduzima radnje koje mogu nanijeti štetu imovini na koju je upravljeno potraživanje ili nalog protivniku osiguranja da obavi određene radnje potrebne da bi se sačuvala imovina ili da bi se održalo postojeće stanje stvari;

4) ovlaštenje predlagaču osiguranja da poduzme određene aktivnosti.

(2) Odredbe st. 3. i 4. člana 271. ovog zakona primijenjuju se i u slučaju osiguranja potraživanja upravljenih na određenu stvar ili jedan njen dio.

(3) Mjere osiguranja iz ovog člana ne smiju u cijelosti obuhvatiti zahtjev koji se njima obezbjeđuje.

Član 273

(1) Radi osiguranja drugih prava ili održavanja postojećeg stanja, mogu se izreći slijedeće mjere osiguranja:

1) zabrana protivniku osiguranja da poduzima određene aktivnosti ili nalog da poduzme određene aktivnosti u cilju održavanja postojećeg stanja ili sprečavanja nastan- ka štete suprotnoj stranci;

2) ovlaštenje predlagaču osiguranja da poduzme određene aktivnosti;

3) povjeravanje određene imovine protivnika osiguranja trećoj osobi na čuvanje i staranje;

4) odlaganje postupka izvršenja po prijedlogu trećih osoba, pod uslovima predviđenim zakonom kojim se uređuje izvršni postupak; i

5) druge mjere koje sud odredi kao neophodne za osiguranje tužbenog zahtjeva predlagača osiguranja.

(2) Odredba člana 271. stav 3. na odgovarajući način se primjenjuje i na mjere osiguranja iz stava 1. ovog člana.

Član 274

(1) Protivnik osiguranja koji postupi suprotno odluci suda o zabrani da otuđi, sakrije, optereti ili raspolaže imovinom odgovoran je po pravilima građanskog prava. Nakon zabilježbe zabrane, sve dok takva zabrana traje, nije moguć upis u registar bilo kakvih promjena prava nastalih na osnovu dobrovoljnog raspolaganja protivnika osiguranja.

(2) Otuđenje ili opterećenje suprotno nalogu suda o zabrani da otuđi, sakrije, optereti ili raspolaže imovinom nema pravni učinak prema predlagaču, osim ako ima mjesta primjeni pravila o zaštiti savjesnog sticaoca.

(3) Odredbe st. 1. i 2. ovog člana, na odgovarajući način se primijenjuju i u slučaju postupanja osoba suprotno odluci suda o određivanju drugih mjera osiguranja.

(4) Mjerom osiguranja ne stiče se založno pravo, osim u slučaju opravdanja predbilježbe založnog prava iz tačke 4. stava 1. člana 271. ovog zakona.

Član 275

Sud može, s obzirom na okolnosti slučaja, odrediti više mjera osiguranja, ako je to potrebno.

Član 276

(1) Mjera osiguranja može se predložiti prije pokretanja i tokom sudskog postupka te nakon završetka tog postupka, sve dok izvršenje ne bude provedeno.

(2) Prijedlog se podnosi u pismenoj formi. Ako je vezan za parnični postupak koji je u toku, prijedlog se može iznijeti i usmeno na ročištu.

(3) U prijedlogu za određivanje mjere osiguranja predlagač osiguranja mora istaći zahtjev u kojem će označiti potraživanje čije osiguranje traži, odrediti kakvu mjeru traži, sredstva i predmet mjera osiguranja. U prijedlogu se moraju navesti činjenice na kojima se zasniva tužbeni zahtjev, te predložiti dokazi kojima se ti navodi potkrepljuju. Predlagač osiguranja dužan je dokaze, ako je to moguće, priložiti uz prijedlog.

(4) Na usmeno podneseni prijedlog za određivanje mjera osiguranja na odgovarajući način se primijenjuju odredbe stava 3. ovog člana.

Član 277

(1) Osim u slučajevima određenim ovim zakonom, mjera osiguranja ne može se odrediti ako protivnik osiguranja nije imao mogućnost da se o prijedlogu za njeno određivanje izjasni.

(2) Prijedlog za određivanje mjere osiguranja sud zajedno sa prilozima dostavlja protivniku osiguranja uz obavijest da protivnik osiguranja može podnijeti pismeni odgovor na prijedlog za određivanje mjere osiguranja u roku od osam dana.

Član 278

(1) Na prijedlog predlagača osiguranja, istaknut sa prijedlogom za određivanje mjere osiguranja, sud može odrediti privremenu mjeru osiguranja bez prethodnog obavještavanja i saslušanja protivnika osiguranja ako predlagač osiguranja učini vjerovatnim da je mjera osiguranja osnovana i hitna i da bi se drugačijim postupanjem izgubila svrha mjere osiguranja.

(2) Sud dostavlja odluku iz stava 1. ovog člana protivniku osiguranja odmah. Protivnik osiguranja u roku od tri dana u svom odgovoru može osporiti razloge za određivanje privremene mjere osiguranja, nakon čega sud mora zakazati ročište u naredna tri dana. Odgovor protivnika osiguranja mora biti obrazložen.

(3) Nakon održanog ročišta iz stava 2. ovog člana, sud će posebnim rješenjem ukinuti rješenje o određivanju privremene mjere ili zamijeniti to rješenje novim rješenjem o određivanju mjere osiguranja, u skladu sa članom 279. ovog zakona. Protiv novog rješenja o određivanju mjere osiguranja dopuštena je žalba u skladu s članom 282. ovog zakona.

Član 279

(1) U rješenju o određivanju mjere osiguranja sud će odrediti vrstu mjere, sredstva kojima će se ona prinudno ostvariti i predmet mjere osiguranja, uz odgovarajuću primjenu pravila sudskog izvršnog postupka. Sud će po službenoj dužnosti dostaviti rješenje o određivanju mjere osiguranja nadležnom izvršnom sudu radi njenog prinudnog provođenja i odgova- rajućim javnim registrima radi upisa.

(2) Ako je radi ostvarenja naloga ili zabrane koji su izrečeni u rješenju o određivanju mjere osiguranja potrebno izmijeniti sredstva ili predmete osiguranja predlagač osiguranja može predložiti tu izmjenu u istom postupku, na osnovu već izrečenih naloga ili zabrana.

(3) Rješenje o određivanju mjere osiguranja ima učinak rješenja o izvršenju iz Zakona o izvršnom postupku. Mjera osiguranja

obavezuje stranke u postupku, kao i osobe koje su u vezi s njima, nakon što prime obavijest o izdavanju mjere osiguranja.

(4) Rješenja iz st. 1. i 2. ovog člana, moraju biti obrazložena.

(5) U slučaju određivanja mjere osiguranja po službenoj dužnosti, sud će na odgovarajući način primijeniti odredbe ovog člana.

Član 280

(1) Kada je mjera osiguranja određena prije podnošenja tužbe, odlukom o određivanju mjere osiguranja odredit će se rok ne duži od 30 dana u kojem predlagač osiguranja mora podnijeti tužbu.

(2) Predlagač osiguranja podnosi sudu dokaz da je pokrenuo postupak u skladu sa stavom 1. ovog člana.

Član 281

(1) Izrečena mjera osiguranja ostaje na snazi do naredne odluke suda o mjeri osiguranja.

(2) Ukoliko tužbeni zahtjev nije usvojen prvostepenom presudom, nadležni sud može mjeru osiguranja ostaviti na snazi dok odluka o tužbenom zahtjevu ne postane pravosnažna.

(3) Izrečena mjera osiguranja ostaje na snazi najduže do isteka roka od 30 dana po nastupanju uslova za prinudno izvršenje.

(4) Mjeru osiguranja upisanu u javne knjige sud briše po službenoj dužnosti.

Član 282

(1) Protiv prvostepenog rješenja o mjeri osiguranja može se izjaviti žalba u roku od osam dana od dana dostavljanja rješenja.

(2) Žalba se dostavlja protivniku osiguranja koji može u roku od tri dana od njenog prijema podnijeti sudu odgovor na žalbu.

(3) O žalbi odlučuje drugostepeni sud u roku 15 dana od dana prijema spisa.

(4) Žalba ne odlaže izvršenje rješenja iz stava 1. ovog člana.

(5) Žalba protiv rješenja o određivanju mjere osiguranja koje je u prvom stepenu izdao kantonalni sud ili Vrhovni sud Federacije, nije dopuštena.

(6) Žalba protiv rješenja o privremenoj mjeri osiguranja nije dopuštena.

Član 283

(1) Ako su izrečene mjere određene članom 271. stav 1. tač. 1. i 2. i članom 272. stav 1. tač. 1. i 2. ovog zakona, sud će na prijedlog protivnika osiguranja ili čuvara odrediti prodaju pokretnih stvari koje su podložne brzom kvarenju ili ako postoji opasnost od znatnog pada cijene tih stvari.

(2) Prodaja stvari iz stava 1. ovog člana, obavit će se po pravilima o izvršenju na pokretnim stvarima.

(3) Ako je određena mjera osiguranja iz člana 271. stav 1. tačka 3. ovog zakona, sud može, na prijedlog predlagača osiguranja ili protivnika osiguranja, odrediti da se na predlagača osiguranja prenese pravo na ispunjenje potraživanja, u slučaju u kojem postoji opasnost da se to potraživanje, zbog zakašnjenja u njegovu ostvarenju, neće moći realizovati ili da će se izgubiti pravo na regres prema trećim osobama.

(4) Iznos koji se dobije prodajom pokretnih stvari ili naplatom potraživanja čuvat će se u sudskom depozitu dok se ne obustavi mjera osiguranja ili dok predlagač osiguranja ne predloži izvršenje, a najduže 30 dana pošto potraživanje postane izvršno. Druge koristi dobivene ostvarenjem potraživanja položit će se u sudski depozit ako je to moguće, ili će se na koji drugi način odrediti njihovo čuvanje do obustave mjere osiguranja, odnosno dok predlagač osiguranja ne predloži izvršenje, ali najduže 30 dana pošto potraživanje postane izvršno.

Član 284

(1) Predlagač osiguranja može u prijedlogu za određivanje mjere osiguranja ili naknadno izjaviti da se, umjesto mjere osiguranja, zadovoljava davanjem određenog jemstva od strane protivnika osiguranja.

(2) Davanje jemstva umjesto mjere osiguranja može se odrediti i na prijedlog protivnika osiguranja ukoliko se sa tim prijedlogom saglasi

predlagač osiguranja.

Član 285

(1) Ako predlagač osiguranja u roku određenom rješenjem o određivanju mjere osiguranja ne podnese dokaz iz člana 280. ovog zakona, sud će rješenjem staviti van snage izrečenu mjeru osiguranja, ukinuti provedene radnje i obustaviti postupak.

(2) Rješenje iz stava 1. ovog člana sud će na prijedlog protivnika osiguranja donijeti i u sljedećim slučajevima:

1) ako su se okolnosti zbog kojih je mjera određena kasnije promijenile tako da više nije potrebna;

2) ako protivnik osiguranja položi sudu dužni iznos potraživanja koje se osigurava sa kamatama i troškovima;

3) ako protivnik osiguranja učini vjerovatnim da je potraživanje u vrijeme donošenja rješenja o određivanju mjere osiguranja već bilo naplaćeno ili dovoljno osigurano;

4) ako je pravomoćno utvrđeno da potraživanje nije nastalo ili je prestalo.

(3) U slučajevima iz stava 1. i stava 2. tač. 3.i 4. ovog člana troškove prouzrokovane određivanjem i provođenjem mjere osiguranja predlagač osiguranja dužan je nadoknaditi protivniku osiguranja.

Član 286

(1) Troškove nastale u toku postupka osiguranja prethodno podmiruje predlagač osiguranja.

(2) Ako je prijedlog za određivanje mjere osiguranja podnesen tokom parničnog ili drugog sudskog postupka, sud nadležan za odlučivanje o tužbenom ili drugom zahtjevu će odlučiti ko podmiruje troškove izdavanja i provođenja mjera osiguranja.

Član 287

Predlagač osiguranja ima po općim pravilima imovinskog prava pravo na naknadu štete koja mu je nanesena nepostupanjem osoba koje su bile dužne postupiti po rješenju o određivanju mjere osiguranja.

Član 288

Protivnik osiguranja ima po općim pravilima imovinskog prava prema predlagaču osiguranja pravo na naknadu štete koja mu je nanesena mjerom osiguranja za koju je utvrđeno da je bila neosnovana ili koju predlagač osiguranja nije opravdao.

Član 289

Potraživanja naknade štete iz čl. 287. i 288. ovog zakona zastarjevaju u roku od godinu dana od prestanka važenja rješenja kojim je mjera osiguranja izrečena.

Član 290

Mjere osiguranja provodi sud koji bi bio nadležan za provođenje izvršenja pravomoćne presude.

Dio četvrti

OPĆE ODREDBE

XI - STRANKE I NJIHOVI ZAKONSKI ZASTUPNICI

Član 291

(1) Stranka u postupku može biti svaka fizička i pravna osoba.

(2) Posebnim propisima može se odrediti ko može biti stranka u postupku osim fizičkih i pravnih osoba.

(3) Parnični sud može, izuzetno, s pravnim učinkom u određenoj parnici, priznati svojstvo stranke i onim oblicima udruživanja koji nemaju stranačku sposobnost prema odredbama st. 1. i 2. ovog člana, ako utvrdi da, s obzirom na predmet spora, u suštini udovoljavaju bitnim uslovima za sticanje stranačke sposobnosti, a osobito ako raspolažu imovinom na kojoj se može provesti izvršenje.

(4) Protiv rješenja iz stava 3. ovog člana, kojim se priznaje svojstvo stranke u parnici nije dopuštena posebna žalba.

Član 292

(1) Stranka koja je potpuno poslovno sposobna može sama obavljati radnje u postupku (parnična sposobnost).

(2) Punoljetna osoba kojoj je djelimično ograničena poslovna sposobnost parnično je sposobna u granicama svoje poslovne sposobnosti.

(3) Maloljetnik koji nije stekao potpunu poslovnu sposobnost parnično je sposoban u granicama u kojima mu se priznaje poslovna sposobnost.

Član 293

(1) Stranku koja nema parničnu sposobnost zastupa njen zakonski zastupnik.

(2) Zakonski zastupnik određuje se zakonom ili aktom nadležnog organa vlasti donesenim na osnovu zakona.

(3) U toku cijelog postupka sud će, po službenoj dužnosti, paziti može li osoba koja se pojavljuje kao stranka u postupku biti stranka u postupku i je li parnično sposobna, zastupa li parnično nesposobnu stranku njen zakonski zastupnik i ima li zakonski zastupnik posebna ovlaštenja kad su ona potrebna.

Član 294

(1) Zakonski zastupnik može u ime stranke poduzimati sve radnje u postupku, ali ako je za podnošenje ili povlačenje tužbe, za priznanje odnosno za odricanje od tužbenog zahtjeva, za zaključenje nagodbe ili za poduzimanje drugih radnji u postupku u posebnim propisima određeno da zastupnik mora imati posebna ovlaštenja, on može te radnje poduzimati samo ako ima takva ovlaštenja.

(2) Osoba koja se pojavljuje kao zakonski zastupnik dužna je na zahtjev suda dokazati da je zakonski zastupnik. Kad je za poduzimanje određenih radnji u postupku potrebno posebno ovlaštenje, zakonski zastupnik dužan je dokazati da ima takvo ovlaštenje.

(3) Kad sud ustanovi da zakonski zastupnik osobe pod starateljstvom ne pokazuje potrebnu pažnju u zastupanju, obavijestit će o tome organ starateljstva. Ako bi zbog propuštanja zastupnika mogla nastati šteta za osobu pod starateljstvom, sud će zastati s postupkom i predložiti da se odredi drugi zakonski zastupnik.

Član 295

(1) Kad sud utvrdi da osoba koja se pojavljuje kao stranka ne može biti stranka u postupku, a taj se nedostatak može otkloniti, pozvat će tužioca da izvrši potrebne ispravke u tužbi ili će poduzeti druge mjere da bi se postupak mogao nastaviti s osobom koja može biti stranka u postupku.

(2) Isto tako, kad sud utvrdi da stranka nema zakonskog zastupnika ili da zakonski zastupnik nema posebna ovlaštenja kad su ona potrebna, zatražit će da nadležni organ starateljstva postavi staraoca parnično nesposobnoj osobi, odnosno pozvat će zakonskog zastupnika da pribavi posebna ovlaštenja ili će poduzeti druge mjere koje su potrebne da bi parnično nesposobna strana bila pravilno zastupana.

(3) Sud će odrediti stranci rok za otklanjanje nedostataka iz st. 1. i 2. ovog člana. Dok se ne otklone ti nedostaci, mogu se u postupku poduzimati samo one radnje zbog čije bi odgode mogle nastati štetne posljedice za stranku.

(4) Ako se nedostaci iz st. 1. i 2. ovog člana ne mogu otkloniti ili ako određeni rok bezuspješno protekne, sud će rješenjem ukinuti radnje provedene u postupku ako su zahvaćene tim nedostacima i odbaciti tužbu ako su nedostaci takve prirode da sprečavaju daljnje vođenje parnice.

(5) Protiv rješenja kojim se naređuju mjere za otklanjanje nedostataka nije dopuštena žalba.

Član 296

(1) Ako se tokom postupka pred prvostepenim sudom pokaže da bi redovan postupak oko postavljanja zakonskog zastupnika tuženom trajao dugo, tako da bi zbog toga za jednu ili obje stranke mogle nastati štetne posljedice, sud će tuženom postaviti privremenog zastupnika.

(2) Uz uvjet iz stava 1. ovog člana, sud će postaviti tuženom privremenog zastupnika osobito u slučajevima:

1) ako tuženi nije parnično sposoban, a nema zakonskog zastupnika,

2) ako postoje protivni interesi tuženog i njegovog zakonskog zastupnika,

3) ako obje stranke imaju istog zakonskog zastupnika,

4) ako je prebivalište i boravište tuženog nepoznato, a tuženi nema punomoćnika;

5) ako se tuženi ili njegov zakonski zastupnik, koji nemaju punomoćnika u Federaciji, nalaze u inostranstvu, a dostava se nije mogla obaviti.

(3) O postavljanju privremenog zastupnika, sud će bez odgađanja obavijestiti organ starateljstva, a i stranke kad je to moguće.

(4) Ako se tokom postupka nakon podnošenja tužbe i u odnosu na tužioca ostvare razlozi zbog kojih je prema odredbama iz st. 1. i 2. ovog člana moguće tuženom postaviti privremenog zastupnika, sud će privremenog zastupnika postaviti i tužiocu.

Član 297

(1) Privremeni zastupnik ima u postupku za koji je postavljen sva prava i dužnosti zakonskog zastupnika.

(2) Ta prava i dužnosti privremeni zastupnik obavlja sve dok se tuženi ili njegov punomoćnik ne pojavi pred sudom, odnosno dok organ starateljstva ne obavijesti sud da je postavio staraoca.

Član 298

(1) Ako je privremeni zastupnik postavljen tuženom iz razloga navedenih u članu 296. stav 2. tač. 4. i 5. ovog zakona, sud će u roku od osam dana izdati oglas koji će objaviti u "Službenim novinama Federacije BiH", službenom glasilu kantona i na oglasnoj ploči suda.

(2) Oglas iz stava 1. ovog člana sadrži: naziv suda koji je postavio privremenog zastupnika, zakonski osnov, ime tuženog kojem se postavlja zastupnik, predmet spora, ime zastupnika i njegovo zanimanje i boravište, kao i upozorenje da će zastupnik zastupati tuženog u postupku sve dok se tuženi ili njegov punomoćnik ne pojavi pred sudom, odnosno dok organ starateljstva ne obavijesti sud da je postavio staratelja.

Član 299

Parnična sposobnost u Federaciji procjenjuje se po zakonima Federacije.

XII - PUNOMOĆNICI

Član 300

(1) Stranke mogu poduzimati radnje u postupku osobno ili preko punomoćnika.

(2) Stranka koju zastupa punomoćnik može uvijek doći pred sud i davati izjave pored svog punomoćnika, ali suprotnu stranu, svjedoke i vještake može ispitivati samo preko punomoćnika, ako je on prisutan na glavnoj raspravi.

Član 301

(1) Punomoćnik može biti advokat, advokatsko društvo ili uposlenik službe za besplatnu pravnu pomoć, kao i za pravna lica uposlenik tog pravnog lica, a za fizička lica bračni, odnosno vanbračni drug stranke ili srodnik stranke po krvi po pravoj liniji do bilo kojeg stepena, u pobočnoj do četvrtog stepena zaključno, odnosno srodnik po tazbini zaključno do drugog stepena.

(2) Ako sud utvrdi da punomoćnik koji je advokat ne obavlja svoju dužnost u skladu sa Zakonom o advokaturi, sud će o tome izvijestiti nadležnu advokatsku komoru, i, ako je to moguće, stranku koju advokat zastupa.

(3) U radnim sporovima radnika može, besplatno, zastupati i osoba uposlena za pružanje pravne pomoći pri sindikatu, pod uvjetom da je diplomirani pravnik i ima položen pravosudni ispit.

(4) Ako u punomoći nisu bliže određena ovlaštenja, punomoćnik iz stava 3. ovog člana ima ovlaštenja iz člana 307. ovog zakona.

Član 301a

Ako u parnicama o imovinskopravnim zahtjevima vrijednost predmeta spora prelazi iznos 50.000 konvertibilnih maraka, punomoćnici pravnih lica mogu biti samo osobe koje imaju položen pravosudni ispit.

Član 301b

(1) Stranka može podnijeti reviziju putem punomoćnika koji je advokat.

(2) Izuzetno od stava 1. ovog člana, stranka može sama podnijeti reviziju ako ima položen pravosudni ispit, odnosno za nju može reviziju podnijeti kao punomoćnik osoba koja je prema odredbama ovog ili kojeg drugog zakona ovlaštena zastupati je u tom svojstvu iako nije advokat, ako ima položen pravosudni ispit.

Član 302

Radnje u postupku što ih punomoćnik poduzima u granicama punomoći imaju isti pravni učinak kao da ih je poduzela sama stranka.

Član 303

(1) Stranka može izmijeniti ili opozvati izjavu svog punomoćnika na ročištu na kome je ta izjava data.

(2) Ako je punomoćnik priznao koju činjenicu na ročištu na kojem stranka nije bila prisutna ili je koju činjenicu priznao u podnesku, a stranka to priznanje kasnije izmijeni ili opozove, sud će cijeniti obje izjave prema članu 125. stav 2. ovog zakona.

Član 304

Stranka može ovlastiti punomoćnika da poduzima samo određene radnje ili da poduzima sve radnje u postupku.

Član 305

Ako je stranka izdala advokatu punomoć za vođenje parnice, a nije pobliže odredila ovlaštenja u punomoći, advokat je ovlašten na temelju takve punomoći:

1) obavljati sve radnje u postupku, a osobito podnijeti tužbu, povući je, dati odgovor na tužbu, priznati tužbeni zahtjev ili se odreći tužbenog zahtjeva, zaključiti nagodbu, podnijeti pravni lijek i odreći se ili odustati od njega, te zahtijevati izdavanje mjera osiguranja;

2) stavljati zahtjev za izvršenje ili osiguranje i poduzimati potrebne radnje u postupku, u povodu takvog zahtjeva;

3) od protivne stranke primiti dosuđene troškove;

4) pismeno ovlastiti drugog advokata na poduzimanje samo pojedinih radnji u postupku, osim zastupanja na glavnoj raspravi.

Član 306

Advokata kojem je stranka izdala punomoć može, uz izričito ovlaštenje stranke, zamjenjivati drugi advokat, a pred sudom prvog stepena stručni saradnik i advokatski pripravnik koji je kod njega zaposlen.

Član 307

Ako stranka u punomoći nije pobliže odredila ovlaštenja punomoćnika, punomoćnik koji nije advokat može na osnovu takve punomoći obavljati sve radnje u postupku, ali mu je uvijek potrebno izričito ovlaštenje za povlačenje tužbe, za priznanje ili za odricanje od tužbenog zahtjeva, za zaključenje nagodbe, za odricanje ili odustanak od pravnog lijeka i za prenošenje punomoći na drugu osobu, te za podnošenje vanrednih pravnih lijekova.

Član 308

(1) Stranka izdaje punomoć pismeno ili usmeno na raspravni zapisnik.

(2) Stranka koja nije pismena ili nije u stanju potpisati se stavit će na pismenu punomoć umjesto potpisa otisak prsta. Ako se u tom slučaju punomoć izdaje osobi koja nije advokat, potrebno je prisustvo dvojice svjedoka koji će se potpisati na punomoći.

(3) Ako posumnja u istinitost pismene punomoći, sud može rješenjem odrediti da se podnese ovjerena punomoć. Protiv tog rješenja nije dopuštena žalba.

Član 309

(1) Punomoćnik je dužan pri prvoj radnji u postupku podnijeti punomoć.

(2) Sud može dopustiti da radnje u postupku za stranku privremeno obavi osoba koja nije podnijela punomoć, ali će istovremeno narediti toj osobi da naknadno u određenom roku podnese punomoć ili odobrenje stranke za obavljanje parničnih radnji.

(3) Dok ne protekne rok za podnošenje punomoći, sud će odgoditi donošenje odluke. Ako taj rok bezuspješno protekne, sud će nastaviti postupak, ne uzimajući u obzir radnje koje je obavila osoba bez punomoći.

(4) Sud je dužan tokom cijelog postupka paziti je li osoba koja se pojavljuje kao punomoćnik ovlaštena za zastupanje. Ako sud utvrdi da osoba koja se pojavljuje kao punomoćnik nije ovlaštena za zastupanje, ukinut će parnične radnje što ih je ta osoba poduzela, ako te radnje nije stranka naknadno odobrila.

Član 310

(1) Stranka može punomoć u svako vrijeme opozvati, a punomoćnik je može u svako vrijeme otkazati.

(2) Opozivanje, odnosno otkaz punomoći mora se saopćiti sudu pred kojim se vodi postupak pismeno ili usmeno na raspravni zapisnik.

(3) Opozivanje, odnosno otkaz punomoći važi za protivnu stranku od trenutka kad joj je saopćen.

(4) Poslije otkaza punomoći, punomoćnik je dužan još 30 dana obavljati radnje za osobu koja mu je izdala punomoć, ako je potrebno da od nje otkloni kakvu štetu koja bi u to vrijeme mogla nastati.

Član 311

(1) Punomoć prestaje smrću fizičkog lica, proglašenjem za umrlo i gubitkom poslovne sposobnosti.

(2) Ako je punomoćniku fizičkog lica dato ovlaštenje da može poduzimati sve radnje u postupku a stranka, odnosno njen zakonski zastupnik umre ili postane poslovno nesposoban ili ako zakonski zastupnik bude razriješen dužnosti, punomoćnik je ovlašten poduzimati radnje u postupku koje ne trpe odgađanje.

Član 312

(1) Prestankom pravne osobe prestaje i punomoć koju je ona izdala.

(2) U slučaju stečaja ili likvidacije punomoć koju je izdao stečajni, odnosno likvidacioni dužnik prestaje kada prema važećim propisima nastupe pravne posljedice otvaranja stečajnog postupka, odnosno likvidacije.

(3) Izuzetno od odredaba st. 1. i 2. ovog člana, punomoćnik je dužan još 30 dana obavljati radnje u postupku ako je potrebno da od stranke otkloni štetu.

XIII - JEZIK U POSTUPKU

Član 313

Pozivi, odluke i druga sudska pismena upućuju se strankama i drugim sudionicima u postupku na jednom od jezika iz člana 6. ovog zakona.

Član 314

Stranke i drugi sudionici u postupku pri sudjelovanju u postupku upotrebljavaju jedan od jezika iz člana 6. ovog zakona.

Član 315

(1) Stranke i umješači koji ne poznaju nijedan od jezika iz člana 6. ovog zakona osigurat će o svom trošku usmeno i pismeno prevođenje procesnih radnji koje poduzimaju, kao i druga usmena i pismena prevođenja za svoje potrebe.

(2) Stranke i umješači dužni su osigurati i prevođenje koje se odnosi na izvođenje dokaza koje su predložili.

(3) Prevođenje obavljaju tumači.

XIV - VRIJEDNOST SPORA

Član 316

(1) Tužilac je dužan u tužbi označiti vrijednost predmeta spora.

(2) Kao vrijednost predmeta spora uzima se u obzir samo vrijednost glavnog zahtjeva.

(3) Kamate, ugovorna kazna i ostala sporedna traženja ne uzimaju se u obzir pri određivanju vrijednosti spora ako ne čine glavni zahtjev.

Član 317

Ako se zahtjev odnosi na buduća davanja koja se ponavljaju, vrijednost predmeta spora računa se po njihovom zbiru, ali najviše do iznosa koji odgovara zbiru davanja za vrijeme od pet godina.

Član 318

(1) Ako jedna tužba protiv istog tuženog obuhvata više zahtjeva koji se zasnivaju na istoj činjeničnoj i pravnoj osnovi, vrijednost se određuje po zbiru vrijednosti svih zahtjeva.

(2) Ako zahtjevi u tužbi proizilaze iz raznih osnova, ili su istaknuti protiv više tuženih, vrijednost se određuje prema vrijednosti svakog pojedinog zahtjeva.

Član 319

Kad se spor vodi o postojanju najamnog ili zakupnog odnosa, ili iz odnosa korištenja stana, odnosno poslovnih prostorija, vrijednost se računa prema jednogodišnjoj najamnini, odnosno zakupnini, osim ako je riječ o najamnom ili zakupnom odnosu zaključenom na kraće vrijeme.

Član 320

Ako se tužbom zahtijeva samo davanje osiguranja određenog potraživanja ili ustanovljenje založnog prava, vrijednost predmeta spora određuje se prema iznosu potraživanja koje treba osigurati, ali ako predmet zaloga ima manju vrijednost od potraživanja koje treba osigurati, kao vrijednost predmeta spora uzet će se vrijednost predmeta zaloga.

Član 321

(1) Ako se tužbeni zahtjev ne odnosi na novčani iznos, ali tužilac u tužbi navede da pristaje da umjesto udovoljenja tom zahtjevu primi određeni novčani iznos, kao vrijednost predmeta spora uzet će se taj iznos.

(2) U drugim slučajevima, kad se tužbeni zahtjev ne odnosi na novčani iznos, mjerodavna je vrijednost predmeta spora koju je tužilac u tužbi naznačio.

(3) Ako je u slučaju iz stava 2. ovog člana, tužilac vrijednost predmeta spora suviše visoko ili suviše nisko naznačio, sud će najkasnije na pripremnom ročištu, a ako pripremno ročište nije održano, onda na glavnoj raspravi prije početka rasprave o glavnoj stvari, brzo i na prikladan način provjeriti tačnost naznačene vrijednosti, te rješenjem odrediti vrijednost predmeta spora.

(4) Protiv rješenja iz stava 3. ovog člana nije dopuštena posebna žalba.

Član 322

Ako novčani iznos nije izražen u konvertibilnim markama, već u drugoj valuti, vrijednost predmeta spora se utvrđuje u konvertibilnim markama, po srednjem kursu odnosne valute koji je utvrdila nadležna finansijska organizacija u vrijeme podnošenja tužbe.

XV - ROKOVI I ROČIŠTA

1. Rokovi

Član 323

(1) Ako rok nije određen zakonom, određuje ga sud s obzirom na okolnosti slučaja.

(2) Rok koji sud odredi izuzetno se može produžiti na prijedlog zainteresovane osobe ako za to postoje opravdani razlozi.

(3) Prijedlog za produženje roka se mora podnijeti prije proteka roka čije se produženje traži.

(4) Protiv rješenja o produženju roka nije dopuštena žalba.

Član 324

(1) Rokovi se računaju na dane, mjesece i godine.

(2) Ako je rok određen na dane, u rok se ne uračunava dan kad je dostava ili saopćenje obavljeno, odnosno dan u koji pada događaj otkad treba računati trajanje roka, već se za početak roka uzima prvi idući dan.

(3) Rokovi određeni na mjesece, odnosno na godine završavaju se protekom onog dana posljednjeg mjeseca, odnosno godine, koji po svom broju odgovara danu kad je rok otpočeo. Ako nema tog dana u posljednjem mjesecu, rok se završava posljednjeg dana tog mjeseca.

(4) Ako posljednji dan roka pada na državni praznik ili u nedjelju ili u koji drugi dan kad sud ne radi, rok istječe protekom prvog idućeg radnog dana.

Član 325

(1) Kad je podnesak vezan za rok, smatra se da je podnesen u roku ako je prije nego što rok protekne predan nadležnom sudu.

(2) Ako je podnesak upućen preko pošte preporučenom pošiljkom ili telegrafski, dan predaje pošti smatra se danom predaje sudu kojem je upućen, a ako je podnesak upućen telefaksom, danom predaje smatra se dan prijema telefaksa u sudu.

(3) Ako je podnesak upućen elektronskom poštom, kao vrijeme predaje sudu smatra se vrijeme koje je naznačeno na verifikaciji kvalifikovanog elektronskog potpisa.

(4) Ako je podnesak upućen telegrafski, a ne sadrži sve što je potrebno da bi se po njemu moglo postupiti, smatrat će se da je podnesen u roku ako uredan podnesak naknadno bude predat sudu ili bude upućen sudu preporučenom pošiljkom u roku od tri dana od dana predaje telegrama pošti.

(5) Za osobe koje se nalaze na obaveznoj vojnoj službi u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine, dan predaje podneska vojnoj jedinici, odnosno vojnoj ustanovi smatra se danom predaje sudu.

(6) Odredba stava 5. ovog člana odnosi se i na ostale osobe koje se nalaze u službi u vojnim jedinicama odnosno vojnim ustanovama ili štabovima Oružanih snaga Bosne i Hercegovine u mjestima u kojima ne postoji redovna pošta.

(7) Za osobe lišene slobode dan predaje podneska upravi zatvora, odnosno ustanove za izvršenje krivičnih i prekršajnih sankcija smatra se danom predaje sudu.

(8) Ako je podnesak koji je vezan za rok predan ili upućen nenadležnom sudu prije proteka roka, a stigne nadležnom sudu nakon proteka roka, smatrat će se da je na vrijeme podnesen.

(9) Odredbe st.1. do 7. ovog člana primijenjuju se i na rok u kojem se prema posebnim propisima mora podići tužba, te na rok zastare potraživanja ili nekog drugog prava.

2. Ročište

Član 326

(1) Ročište određuje sud kad je to zakonom propisano.

(2) Sud će na ročište pozvati stranke i ostale osobe čije se prisustvo smatra potrebnim.

(3) U pozivu sud će naznačiti mjesto, prostoriju i vrijeme održavanja ročišta, te navesti stranke i predmet spora.

(4) Sud će u pozivu osobito upozoriti stranke i ostale sudionike u postupku na zakonske posljedice izostanka s ročišta.

Član 327

(1) Ročište se, u pravilu, održava u sudskoj zgradi.

(2) Sud može odlučiti da se ročište održi izvan sudske zgrade kad ustanovi da je to nužno ili da će se na taj način uštedjeti u vremenu ili u troškovima postupka. Protiv takvog rješenja nije dopuštena žalba.

3. Povrat u prijašnje stanje

Član 328

(1) Ako stranka propusti ročište ili rok za poduzimanje neke radnje u postupku i zbog toga izgubi pravo na poduzimanje te radnje, sud će toj stranci na njen prijedlog dopustiti da naknadno obavi tu radnju (povrat u prijašnje stanje) ako ocijeni da je do propuštanja došlo usljed opravdanih razloga koji se nisu mogli predvidjeti niti izbjeći.

(2) Kad se dopusti povrat u prijašnje stanje, parnica se vraća u ono stanje u kojem se nalazila prije propuštanja i ukidaju se sve odluke koje je sud zbog propuštanja donio.

Član 329

(1) Prijedlog za povrat u prijašnje stanje podnosi se sudu kod kojeg je trebalo obaviti propuštenu radnju.

(2) Prijedlog se podnosi u roku od osam dana, računajući od dana kad je prestao razlog koji je uzrokovao propuštanje, a ako je stranka tek kasnije saznala za propuštanje - od dana kad je za to saznala.

(3) Nakon proteka 60 dana od dana propuštanja ne može se tražiti povrat u prijašnje stanje.

(4) Ako se povrat u prijašnje stanje predlaže zbog propuš- tanja roka, predlagač je dužan istovremeno s podnošenjem prijedloga obaviti i propuštenu radnju.

Član 330

(1) Ne može se zahtijevati povrat u prijašnje stanje ako je propušten rok za stavljanje prijedloga da se dopusti povrat u prijašnje stanje, ili ako je propušteno ročište određeno u povodu prijedloga za povrat u prijašnje stanje.

(2) Povrat u prijašnje stanje nije dozvoljen ako se propuštanje stranke može pripisati povredi postupka zbog koje se može izjaviti pravni lijek.

Član 331

Sud će odmah odlučiti o prijedlogu za povrat u prijašnje stanje i nastaviti postupak.

Član 332

(1) Neblagovremene i nedopuštene prijedloge za povrat u prijašnje stanje, odbacit će sud rješenjem.

(2) U vezi s prijedlogom za povrat u prijašnje stanje sud će zakazati ročište, osim ako su činjenice na kojima se prijedlog zasniva općepoznate.

(3) Ako stranka koja je podnijela prijedlog za povrat u prijašnje stanje ne dođe na ročište zakazano povodom prijedloga a uredno je obaviještena, smatrat će se da je prijedlog povučen.

Član 333

(1) Protiv rješenja kojim se usvaja prijedlog za povrat u prijašnje stanje nije dozvoljena žalba, osim ako je usvojen nepravovremeno i nedozvoljen prijedlog.

(2) Protiv rješenja kojim se odbija prijedlog za povrat u prijašnje stanje žalba je dozvoljena.

XVI - PODNESCI

Član 334

(1) Tužba, odgovor na tužbu, protivtužba, odgovor na protivtužbu, pravni lijekovi i druge izjave, prijedlozi i saopćenja koji se daju izvan rasprave, podnose se pismeno (podnesci). Uvjet pismene forme ispunjavaju i podnesci upućeni telegra- mom, telefaksom ili

elektronskom poštom. Ovakvi podnesci se smatraju potpisanim, ako je u njima označen pošiljalac.

(2) Podnesci moraju biti razumljivi i moraju sadržavati sve ono što je potrebno da bi se u vezi s njima moglo postupiti. Osobito trebaju sadržavati: oznaku suda, ime i prezime odnosno naziv pravne osobe, prebivalište ili boravište, odnosno sjedište stranaka, njihovih zakonskih zastupnika i punomoćnika, ako ih imaju, predmet spora, sadržaj izjave i potpis podnositelja.

(3) Ako izjava sadrži kakav zahtjev, stranka mora u podnesku navesti činjenice i dokaze na kojima zasniva svoj zahtjev.

(4) Podnesci koji se dostavljaju elektronskom poštom moraju biti ovjereni kvalifikovanim elektronskim potpisom.

(5) Podnesci sa prilozima koji se dostavljaju protivnoj stranci, predaju se sudu u dovoljnom broju primjeraka za sud i protivnu stranku.

Član 335

(1) Isprave koje se prilažu podnesku podnose se u izvorniku, prepisu ili fotokopiji.

(2) Ako stranka priloži ispravu u izvorniku, sud će takvu ispravu zadržati, a protivnoj stranci dopustiti da je razgleda. Kad prestane potreba da se takva isprava drži u spisima predmeta, vratit će se podnositelju na njegov zahtjev, ali sud može tražiti od podnositelja da spisima priloži prepis ili fotokopiju isprave.

(3) Ako je isprava priložena u prepisu ili fotokopiji, sud će na zahtjev protivne stranke pozvati podnositelja da podnese sudu ispravu u izvorniku, a protivnoj stranci dopustiti da je pregleda. Sud će odrediti rok u kojem se isprava ima predati odnosno pregledati.

(4) Protiv tih rješenja nije dopuštena žalba.

Član 336

(1) Ako je podnesak nerazumljiv ili ne sadrži sve što je potrebno da bi se po njemu moglo postupiti, sud će podnositelju vratiti podnesak radi ispravke ili dopune, uz navode šta treba ispraviti ili dopuniti i

odredit će rok za ispravku ili dopunu podneska, koji ne može biti duži od osam dana.

(2) Ako podnesak vezan za rok bude ispravljen odnosno dopunjen i predan sudu u roku određenom za dopunu ili ispravku, smatrat će se da je podnesen sudu onog dana kad je prvi put bio podnesen.

(3) Smatrat će se da je podnesak povučen ako ne bude vraćen sudu u određenom roku, a ako bude vraćen bez ispravke odnosno dopune, odbacit će se.

(4) Ako podnesci ili prilozi nisu podneseni u dovoljnom broju primjeraka, sud će pozvati podnositelja da ih u određenom roku podnese. Ako podnosilac ne postupi po tom nalogu, sud će podnesak odbaciti.

XVII - DOSTAVA PISMENA

1. Opće odredbe

**a) Način dostave pismena**

Član 337

(1) Pismena se dostavljaju preko pošte, preko ovlaštene pravne osobe registrovane za obavljanje poslova dostavljanja ili preko ovlaštene službene osobe suda.

(2) Osoba koja vrši dostavljanje dužna je na zahtjev osobe kojoj se dostavljanje vrši dokazati svojstvo osobe ovlaštene za dostavljanje.

(3) Osobe koje dostavljač zatekne na mjestu na kojem treba da se izvrši dostavljanje dužne su na njegov zahtjev pružiti podatke o svom identitetu.

(4) Nadležni organ sudske policije dužan je da na zahtjev suda pomogne prilikom obavljanja poslova dostavljanja.

Član 337a

(1) Ako se tuženi prije podnošenja tužbe sudu u pisanom sporazumu sklopljenom sa tužiocem saglasio da mu se dostava u sporovima na koje se sporazum odnosi vrši na određenoj adresi u Federaciji ili putem određene osobe u Federaciji, tužba i druga pismena u postupku tuženom će se, na prijedlog tužioca, dostavljati na tu adresu

ili toj osobi. Smatrat će se da je dostava tuženom obavljena kada je pismeno dostavljeno osobi naznačenoj u sporazumu.

(2) Ako se dostava iz stava 1. ovog člana nije mogla izvršiti, sud će odrediti da se daljnje dostave tuženom vrše stavljanjem pismena na oglasnu ploču suda. Smatrat će se da je dostava izvršena istekom 15 dana od dana stavljanja pismena na oglasnu ploču suda.

(3) Tužilac je dužan uz tužbu priložiti sporazum iz stava 1. ovog člana, ako u njoj predlaže da se dostava vrši na adresu ili putem osobe iz tog sporazuma. Tužilac koji u tužbi nije predložio da se dostava vrši na adresu ili putem osobe iz sporazuma može i kasnije tokom postupka predložiti da se tuženom dostava vrši na tu adresu ili putem te osobe ako mu se nije mogla uredno obaviti na adresi naznačenoj u tužbi.

(4) Sporazum iz stava 1. ovog člana može se sklopiti u pogledu određenog spora koji je već nastao ili u pogledu budućih sporova koji mogu nastati iz određenog pravnog odnosa.

(5) Ako je tuženi fizičko lice koje ne obavlja registriranu djelatnost, sporazum iz stava 1. ovog člana valjan je samo ako je na njemu potpis tuženog javno ovjeren. Ako tuženo fizičko lice obavlja registriranu djelatnost, sporazum iz stava 1. ovog člana u vezi sa sporovima koji se ne tiču te djelatnosti pravno je valjan samo ako je na njemu potpis tuženog javno ovjeren.

Član 337b

(1) Ako se određenim osobama na osnovu njihovog zahtjeva i odobrenja predsjednika suda dostava vrši u sudu, pismena koja im upućuje sud, osim prvostepene presude, polažu se za njih u posebne pretince u za to određenoj prostoriji suda. Dostavu vrši službena osoba suda.

(2) Predsjednik suda može rješenjem odrediti da svi advokati koji imaju kancelariju na području njegovog suda sudska pismena, osim prvostepene presude, primaju putem pretinaca iz stava 1. ovog člana. Protiv tog rješenja advokat ima pravo žalbe predsjedniku neposredno višeg suda u roku osam dana.

(3) Pismena koja se dostavljaju putem pretinca ne smiju biti dostupna osobama kojima se dostavljaju prije nego što potpišu dostavnicu. Pismena se dostavljaju u zatvorenim omotnicama u kojima se dostava vrši putem pošte. Prilikom uzimanja pismena moraju se preuzeti sva pismena položena u pretinac.

(4) Na svako pismeno koje se dostavlja na način predviđen u st. 1. i 2. ovog člana naznačit će se dan kada je položeno u pretinac osobe kojoj se dostava tako obavlja.

(5) U slučajevima iz st. 1. i 2. ovog člana, osobe iz st. 1. i 2. ovog člana dužne su pismeno podići iz pretinca u roku osam dana na način određen st. 3. i 4. ovog člana. Ako pismeno ne bude podignuto u tom roku, dostava će se obaviti stavljanjem pismena na oglasnu ploču suda. Smatrat će se da je dostava obavljena istekom 15 dana od dana stavljanja pismena na oglasnu ploču suda.

(6) Dostava u slučajevima iz st. 1. i 2. ovog člana uredna je i ukoliko umjesto putem pretinca bude obavljena na drugi zakonom predviđen način.

(7) Predsjednik suda stavit će van snage odobrenje iz stava 1. ovog člana ako utvrdi da osoba kojoj je ono dato, neredovno preuzima pismena ili pokušava zloupotrijebiti takav način dostave.

Član 338

(1) Kad dostavu treba obaviti osobama ili ustanovama u inostranstvu ili strancima koji uživaju pravo imuniteta, dostava će se obaviti diplomatskim putem, ako u međunarodnom ugovoru ili u ovom zakonu nije što drugo određeno.

(2) Državljanima Bosne i Hercegovine u inostranstvu dostava se obavlja putem pošte ili preko nadležnog konzularnog, odnosno diplomatskog predstavništva Bosne i Hercegovine u toj državi.

**b) Dostava fizičkim i pravnim osobama**

Član 339

(1) Dostava fizičkim licima obavlja se predajom pismena osobi kojoj se dostava ima obaviti na adresu označenu u tužbi, odnosno na adresu prebivališta ili boravišta upisanu kod organa nadležnog za

vođenje evidencije o ličnim kartama, ako ovim zakonom nije drugačije određeno.

(2) Ako ovim zakonom nije drugačije određeno, dostava organima vlasti i pravnim osobama obavlja se predajom pismena osobi ovlaštenoj za primanje pismena, ili, ako se takva osoba ne zatekne u uredu odnosno poslovnoj prostoriji, zaposleniku koji se tu zatekne.

Član 340

(1) Kad stranku zastupa zakonski zastupnik, odnosno punomoćnik, dostava se obavlja zakonskom zastupniku odnosno punomoćniku.

(2) Kad organi vlasti ili pravne osobe za svog punomoćnika odrede osobu koja je njihov radnik, dostava se može obaviti i u skladu s odredbom člana 339. stav 2. ovog zakona.

(3) Ako stranka ima više zakonskih zastupnika, odnosno punomoćnika, dovoljno je dostavu obaviti jednom od njih.

(4) Dostava advokatu kao punomoćniku može se obaviti i predajom pismena osobi koja je zaposlena u njegovoj advokatskoj kancelariji.

Član 341

(1) Vojnim osobama, pripadnicima policije i pripadnicima kopnenog, riječnog, pomorskog i vazdušnog prometa dostava se može obaviti i preko njihovog zapovjedništva, odnosno neposrednog starješine.

(2) Osobama lišenim slobode dostava se obavlja preko uprave zatvora, odnosno uprave ustanove za izvršenje krivičnih i prekršajnih sankcija.

Član 342

(1) Dostava pravnoj osobi može se obaviti i putem njene poslovne jedinice, ako spor proizlazi iz pravnog odnosa te jedinice.

(2) Dostava pravnoj osobi koja ima sjedište u inostranstvu, može se obaviti i putem njenog zastupništva, odnosno predstavništva u Bosni i Hercegovini ili Federaciji.

**c) Vrijeme i mjesto dostave**

Član 343

(1) Dostava se obavlja svakim danom, u bilo koje vrijeme, u stanu ili na radnom mjestu fizičke osobe, u sjedištu organa vlasti, u uredu odnosno poslovnim prostorijama pravne osobe kojoj se dostava ima obaviti, ili u sudu kad se osoba kojoj se dostava ima obaviti tamo zatekne.

(2) Dostava se može obaviti na bilo kojem mjestu, ako se obavlja osobnim uručenjem pismena osobi kojoj se dostava ima obaviti.

Član 344

(brisano)

3. Dostava preko ovlaštene pravne osobe ili ovlaštene službene osobe suda

**a) Dostava fizičkim osobama**

Član 345

(1) Dostavljanje fizičkim licima po pravilu se vrši predajom pismena osobi kojoj se dostava ima obaviti.

(2) Ako se osoba kojoj se pismeno ima dostaviti ne zatekne u svom stanu, dostava se obavlja predajom pismena nekome od njenih odraslih članova domaćinstva koji je dužan primiti pismeno, a ako se oni ne zateknu u stanu, pismeno će se predati susjedu ako on na to pristane.

(3) Ako se dostava obavlja na radnom mjestu osobe kojoj se pismeno ima dostaviti, a ta osoba se tu ne zatekne, dostava se može obaviti osobi koja na istom mjestu radi, ako ona pristane da primi pismeno.

(4) Ako je predaja pismena obavljena drugoj osobi koja učestvuje u parnici kao protivnik osobe kojoj se dostavljanje ima obaviti, dostava će se smatrati neurednom.

(5) Osobe kojima se prema odredbama st. 2. i 3. ovog člana dostava obavi umjesto osobi kojoj se pismeno ima dostaviti, dužne su pismeno predati toj osobi, na što će ih dostavljač i upozoriti prilikom uručenja pismena.

(6) Kad se dostava obavi prema odredbama st. 2. ili 3. ovog člana, osoba kojoj se pismeno imalo dostaviti o tome će biti obaviještena slanjem pismene obavijesti preko pošte, običnom pismonosnom

pošiljkom. U pismenoj obavijesti navodi se predmet spora, vrsta pismena koje se ima dostaviti, datum, sat i mjesto dostave pismena, te ime i prezime osobe koja je primila pismeno. Obavijest se mora poslati tokom istog dana ili slijedećeg radnog dana nakon obavljene dostave.

Član 346

(1) Ako se pismeno ne može dostaviti na način previđen u članu 345. ovog zakona, a dostavljač utvrdi da osoba kojoj se pismeno ima dostaviti stanuje na adresi na kojoj se dostava pokušava obaviti, ostavit će u stanu ili u prostorijama gdje ta osoba radi, ili pribiti na vrata stana ili prostorije, pismenu obavijest da će pismeno biti ostavljeno u sudu i da ga ta osoba tamo može preuzeti u roku od 15 dana od dana pokušaja dostave. U pismenoj obavijesti navodi se i predmet spora, vrsta pismena koje se ima dostaviti, datum i sat kada je obavijest ostavljena, te naziv i adresa suda gdje se pismeno može preuzeti.

(2) Dostava će se smatrati obavljenom na dan kada osoba kojoj se pismeno ima dostaviti preuzme pismeno u sudu, a ako pismeno ne bude preuzeto, istekom roka iz stava 1. ovog člana.

Član 347

(1) Ako se dostavlja tužba, a tuženi kojem se tužba ima dostaviti se ne zatekne tamo gdje se dostavljanje ima obaviti, dostavljač će se obavijestiti kad bi i na kojem mjestu mogao tuženog zateći, te će mu kod jedne od osoba navedenih u članu 345. st. 2. i 3. ovog zakona ostaviti, ili, ako to nije moguće, na vrata stana ili prostorije gdje se dostava obavlja pribiti, pismenu obavijest da radi primanja tužbe bude u određeni dan i sat u svom stanu, odnosno na svom radnom mjestu.

(2) Ako dostavljač, i nakon što je postupio na način predviđen u stavu 1. ovog člana, u vrijeme određeno u obavijesti ne zatekne tuženog kojem se tužba ima dostaviti, dostava će se obaviti prema odredbama čl. 345. i 346. ovog zakona.

(3) Druga pismena, osim tužbe, mogu se dostaviti prema odredbama st. 1. i 2. ovog člana, ako je to ovim zakonom izričito određeno ili

ako sud smatra da je prilikom dostave potrebna veća opreznost.

Član 348

(1) Ako se utvrdi da je osoba kojoj se pismeno ima dostaviti privremeno odsutna i da joj osobe navedene u članu 345. st. 2. i 3. ovog zakona ne mogu pismeno na vrijeme predati, vratit će pismeno sudu uz naznaku gdje se odsutni nalazi, a dostava će ponovo biti pokušana u odgovarajuće vrijeme.

(2) Ako dostavljač utvrdi da osoba kojoj se pismeno ima dostaviti ne stanuje na adresi na kojoj se dostava pokušava obaviti, ali istovremeno utvrdi tačnu adresu te osobe, dostava će se obaviti na naknadno utvrđenoj adresi. Ako dostavljač ne može utvrditi tačnu adresu osobe kojoj se pismeno ima dostaviti, pismeno će vratiti sudu, a sud će od stranke koja je prvobitno sud obavijestila o adresi te osobe, zatražiti da dostavi tačnu adresu, odnosno adresu njenog prebivališta u Federaciji prema podacima o njenom prebivalištu, koji će se pribaviti iz evidencije nadležnog organa.

(3) Ako je utvrđeno da tuženi kojem se dostava pismena ima obaviti ne stanuje na adresi svog posljednjeg poznatog prebivališta a njegovo sadašnje boravište ili radno mjesto se ne mogu utvrditi, dostava pismena obavit će se objavljivanjem pismena na oglasnoj ploči suda, a u slučaju da se dostavlja tužba, i u najmanje jednim dnevnim novinama koje se distribuiraju u Federaciji.

(4) Dostava se smatra obavljenom istekom roka 15 dana od dana objavljivanja.

(5) U objavi se, osim pismena koje se ima dostaviti, navodi i ime i prezime osobe kojoj se dostava obavlja, predmet spora i obavijest o tome kada se dostava pismena smatra obavljenom. Prilikom objave u dnevnim novinama, ako je pismeno koje se dostavlja predugo da bi bilo objavljeno u cijelosti, objavljuje se samo kratak sadržaj pismena.

(6) Troškove objave u dnevnim novinama predujmljuje tužilac.

(7) Ako u roku koji odredi sud tužilac ne predujmi troškove objavljivanja tužba će se odbaciti.

**b) Dostava pravnim osobama**

Član 349

(1) Dostava organima vlasti i pravnim licima, po pravilu, vrši se predajom pismena jednom od lica iz člana 339. stav 2. ovog zakona.

(2) Pravnom licu koje je upisano u određeni sudski ili drugi upisnik dostava se vrši na adresu navedenu u tužbi predajom pismena jednom od lica iz člana 339. stav 2. ovog zakona.

(3) Ako dostavljanje na adresu navedenu u tužbi ne uspije, dostavljanje će se obaviti na adresu sjedišta te osobe upisane u sudski registar - upisnik. Ako dostava ne uspije ni na toj adresi, obavit će se stavljanjem pismena na oglasnu ploču suda. Smatrat će se da je dostava obavljena istekom 15 dana od dana stavljanja pismena na oglasnu ploču suda.

(4) Ako je adresa upisanog sjedišta pravnog lica iz stava 1. ovog člana adresa navedena u tužbi, dostava iz stava 1. ovog člana neće se ponoviti na tu adresu, već će se obaviti stavljanjem pismena na oglasnu ploču suda.

(5) Odredbe st. 1. i 2. ovog člana primjenjuju se i na fizička lica koja obavljaju određenu registriranu djelatnost kada se tim licima dostava obavlja u vezi sa tom djelatnošću.

**c) Odbijanje prijema pismena**

Član 350

Kad osoba kojoj je pismeno upućeno, odnosno odrasli član njenog domaćinstva, odnosno ovlaštena osoba ili zaposlenik organa vlasti ili pravne osobe odbije da primi pismeno, dostavljač će pismeno ostaviti u prostoriji gdje se dostava obavlja ili će ga pribiti na vrata te prostorije. Na dostavnici će zabilježiti dan, sat i razlog odbijanja prijema, kao i mjesto gdje je pismeno ostavljeno, i time se smatra da je dostava obavljena.

**d) Dostavnica**

Član 351

(1) Potvrdu o obavljenoj dostavi (dostavnicu) potpisuju primalac i dostavljač. Primalac će na dostavnici čitko, slovima, napisati dan prijema, svoje ime i prezime i u kom svojstvu prima pismeno.

(2) Ako je primalac nepismen ili se nije u stanju potpisati, dostavljač će postupiti kao u stavu 1. ovog člana, te staviti napomenu zašto primalac nije stavio svoj potpis.

(3) Ako primalac odbije potpisati dostavnicu, dostavljač će to zabilježiti na dostavnici i ispisati slovima dan predaje i time se smatra da je dostava obavljena.

(4) Ako je dostava obavljena prema odredbi člana 347. stav 1. ovog zakona, na dostavnici će se pored potvrde o prijemu pismena naznačiti da je prethodila pismena obavijest.

(5) Kad je prema odredbama ovog zakona pismeno predato drugoj osobi, a ne onoj kojoj se pismeno imalo dostaviti, na dostavnici će dostavljač naznačiti odnos tih dviju osoba.

(6) Ako se dostava obavlja prema odredbama člana 346. ovog zakona, dostavljač će to naznačiti na dostavnici, kao i dan i sat kada je dostava pokušana i mjesto gdje je ostavljena pismena obavijest.

(7) Ako je na dostavnici netačno ili nečitko naznačen datum dostave ili je dostavnica nestala, dostava se može dokazivati i na drugi način.

4. Promjena adrese

Član 352

(1) Ako stranka ili njen zastupnik u toku postupka ili prije isteka roka od šest mjeseci nakon pravomoćnog okončanja postupka promijene adresu na koju se dostava obavlja, dužni su o tome odmah obavijestiti sud.

(2) Ako protiv pravomoćne odluke, unutar roka iz stava 1. ovog člana bude izjavljena revizija, taj se rok produžava sve dok ne istekne šest mjeseci od dostave stranci odluke povodom revizije kojom se revizija odbacuje ili odbija ili pobijana odluka preinačuje.

(3) Ako je protiv pravomoćne odluke unutar roka iz stava 1. ovog člana, podnesen prijedlog za ponavljanje postupka, taj se rok produžava do isteka roka od šest mjeseci nakon pravomoćnosti prvostepene odluke u tom postupku protiv kojeg nije izjavljena žalba, odnosno do isteka roka od šest mjeseci od dostave stranci odluke o

žalbi kojom se postupak za ponavljanje postupka pravomoćno završava.

(4) Ako povodom vanrednog pravnog lijeka pravomoćna odluka bude ukinuta i predmet vraćen na ponovno suđenje, smatrat će se da rok iz stava 1. ovog člana, nije ni počeo teći.

(5) Ako stranka ili njen zastupnik ne obavijeste odmah sud o promjeni adrese, sud će odrediti da se daljnje dostave u parnici obavljaju objavljivanjem pismena na oglasnoj ploči suda, sve dok stranka ili njen zastupnik ne obavijeste sud o svojoj novoj adresi.

(6) Dostava iz stava 5. ovog člana smatra se obavljenom nakon proteka 15 dana od dana objavljivanja pismena na oglasnoj ploči suda.

(7) Kad punomoćnik za primanje pismena do isteka rokova iz st. 1. do 3. ovog člana promijeni svoju adresu, a o tome ne obavijesti sud, sud će stranci na njen trošak imenovati zastupnika za primanje pismena preko kojeg će obavljati sve dostave, dok ne primi obavijest stranke o postavljanju novog punomoćnika.

5. Punomoćnik i zastupnik za primanje pismena

Član 353

(1) Tužilac ili njegov zastupnik koji se nalaze u inostranstvu, a nemaju punomoćnika u Bosni i Hercegovini, dužni su već prilikom podnošenja tužbe imenovati punomoćnika za primanje pismena u Bosni i Hercegovini. Ako oni tako ne postupe, sud će ih pozvati da u određenom roku imenuju punomoćnika za primanje pismena, uz upozorenje da će u suprotnom sud tužbu odbaciti.

(2) Tuženog ili njegovog zastupnika koji se nalaze u inostranstvu, a nemaju punomoćnika u Bosni i Hercegovini, sud će već prilikom dostave prvog pismena pozvati da u primjerenom roku postave punomoćnika za primanje pismena u Bosni i Hercegovini, uz upozorenje da će u suprotnom sud tuženom na njegov trošak postaviti zastupnika za primanje pismena i preko toga zastupnika obavijestiti tuženog odnosno njegovog zastupnika o tom postavljanju.

(3) Stranci koja opozove punomoć punomoćniku za primanje pismena i istovremeno ne postavi drugog takvog punomoćnika, sud će dostavu obavljati objavljivanjem pismena na oglasnoj ploči suda, sve dok ta stranka ne postavi drugog punomoćnika za primanje pismena.

(4) Ako punomoćnik za primanje pismena otkaže punomoć, a stranka ne imenuje drugog takvog punomoćnika u roku od 30 dana od dana kada je sud obaviješten o otkazu punomoći, sud će stranci na njen trošak imenovati zastupnika za primanje pismena, te obavljati sve dostave preko imenovanoga zastupnika dok ne primi obavijest stranke o postavljanju novog punomoćnika.

(5) Sredstva za pokriće troškova postavljenoga zastupnika tuženog za primanje pismena dužan je predujmiti tužilac.

Član 354

(1) Ako više osoba zajednički tuže, a nemaju zajedničkog zakonskog zastupnika, odnosno punomoćnika, sud ih može pozvati da u određenom roku imenuju zajedničkog punomoćnika za primanje pismena. Ako sami tužioci u ostavljenom roku ne imenuju takvog punomoćnika, sud će jednog od njih odrediti za zajedničkog punomoćnika za primanje pismena i o tome obavijestiti stranke.

(2) Odredbe stava 1. ovog člana primjenjivat će se i kad je više osoba tuženo, kao jedinstveni suparničari.

6. Dostava od strane stranaka

Član 355

(1) Dostavu podneska protivnoj strani, osim tužbe, protiv- tužbe i pravnih lijekova, može obaviti i sama stranka.

(2) U slučaju iz stava 1. ovog člana, stranka će jedan primjerak dostaviti osobno protivnoj stranci, odnosno njenom zakonskom zastupniku, odnosno punomoćniku, a jedan primjerak će predati sudu uz napomenu i dokaz da je dostava drugoj strani već izvršena.

(3) Na dostavu iz stava 2. ovog člana na odgovarajući način se primjenjuju odredbe čl. 337. do 354. ovog zakona, osim odredbi

člana 345. st. 2. do 6., čl. 346. do 348, člana 349. st. 2. i 3., člana 350. i člana 351. st. 2. do 6. ovog zakona.

(4) Dostava izvršena na način iz stava 2. ovog člana smatra se urednom dostavom.

XVIII - PREGLEDANJE I PREPISIVANJE SPISA

Član 356

(1) Stranke imaju pravo pregledati i prepisivati spise parnice u kojoj sudjeluju.

(2) Ostalim osobama koje imaju opravdan interes može se dopustiti pregledanje i prepisivanje pojedinih spisa.

(3) Kad je postupak u toku, dopuštenje za pregledanje i prepisivanje spisa daje sudija, a kad je postupak završen - predsjednik suda, odnosno zaposlenik u sudu koga odredi predsjednik suda.

XIX - ISKLJUČENJE I IZUZEĆE

Član 357

(1) Sudija ne može vršiti sudijsku dužnost (isključenje):

1) ako je sam stranka, zakonski zastupnik ili punomoćnik stranke, ako je sa strankom u odnosu saovlaštenika, saobveznika ili regresnog obveznika ili ako je u istom predmetu saslušan kao svjedok ili vještak;

2) ako mu je stranka ili zakonski zastupnik ili punomoćnik stranke srodnik po krvi u pravoj liniji a u pobočnoj liniji do četvrtog stepena ili mu je bračni, odnosno vanbračni supružnik srodnik po tazbini do drugog stepena, bez obzira na to da li je brak prestao ili nije;

3) ako je staratelj, usvojitelj ili usvojenik stranke, njenog zakonskog zastupnika ili punomoćnika ili ako između njega i stranke, njenog zakonskog zastupnika ili punomoćnika stranke postoji zajedničko domaćinstvo;

4) ako između sudije i stranke teče neka druga parnica;

5) ako je u istom predmetu učestvovao u postupku medijacije, ili u zaključenju sudske nagodbe koja se pobija u parnici, ili je donio odluku koja se pobija, ili je zastupao stranku kao advokat;

6) ako je u stečajnom postupku učestvovao u donošenju odluke povodom koje je došlo do spora.

(2) Sudija može biti izuzet ako postoje okolnosti koje dovode u sumnju njegovu nepristrasnost (izuzeće).

Član 358

(1) Stranka podnosi zahtjev za isključenje, odnosno izuzeće sudije čim sazna da postoji neki od razloga za isključenje, odnosno izuzeće, a najkasnije do završetka rasprave, a ako nije bilo rasprave, do donošenja odluke.

(2) Stranka može u pravnom lijeku ili u odgovoru na pravni lijek poimenično navesti sudiju koji ne bi mogao učestvovati u donošenju odluke zbog razloga iz člana 357. ovog zakona.

(3) U zahtjevu se mora navesti zakonski razlog zbog kojeg se traži isključenje ili izuzeće, okolnosti iz kojih proizilazi da je prijedlog pravovremeno podnijet i činjenice na kojima se zasniva postojanje razloga za isključenje ili izuzeće.

(4) Stranka može tražiti isključenje ili izuzeće samo poimenično određenog sudije koji u predmetu postupa.

Član 358a

(1) Nepravovremen, nepotpun i nedozvoljen zahtjev za isključenje ili izuzeće odbacit će sudija ili vijeće pred kojim se postupak vodi.

(2) Nije dozvoljen zahtjev za isključenje ili izuzeće:

1) kojim se uopćeno traži isključenje ili izuzeće svih sudija nekog suda ili svih sudija koji bi mogli učestvovati u nekom postupku;

2) o kojem je već odlučeno;

3) u kojem nije obrazložen zakonski razlog zbog kojeg se isključenje ili izuzeće traži;

4) ako stranka zahtijeva isključenje, odnosno izuzeće sudije koji ne postupa u tom predmetu;

5) ako stranka zahtijeva isključenje, odnosno izuzeće predsjednika suda, izuzev kada postupa u tom predmetu.

(3) Ako je zahtjev iz stava 1. ovog člana podnijet na ročištu, sudija će ga odbaciti i nastaviti ročište.

(4) Protiv rješenja iz stava 1. ovog člana nije dozvoljena posebna žalba.

Član 359

(1) O zahtjevu za isključenje ili izuzeće sudije odlučuje predsjednik suda.

(2) Ako stranka traži isključenje ili izuzeće predsjednika suda, odluku o isključenju ili izuzeću donosi predsjednik neposredno višeg suda.

(3) O zahtjevu za isključenje ili izuzeće predsjednika Vrhovnog suda Federacije odlučuje se na općoj sjednici ovog suda.

(4) Prije donošenja odluke o isključenju ili izuzeću uzet će se izjava sudije čije se isključenje ili izuzeće traži, a po potrebi obavit će se i drugi izviđaji.

(5) Protiv rješenja kojim se usvaja zahtjev za isključenje ili izuzeće nije dozvoljena žalba, a protiv rješenja kojim se zahtjev odbija nije dozvoljena posebna žalba.

Član 360

(1) Kada sazna da postoji neki od razloga za isključenje iz člana 357. stav 1. ovog zakona ili čim sazna da je stavljen zahtjev za njegovo isključenje, sudija je dužan prekinuti svaki rad na tom predmetu i o razlozima za isključenje odmah obavijestiti stranke i predsjednika suda koji će odlučiti o isključenju.

(2) Do donošenja rješenja o zahtjevu za isključenje sudija će poduzimati samo one radnje za koje postoji opasnost od odgađanja.

(3) Kad sudija sazna da je stavljen zahtjev za njegovo izuzeće ili čim sazna da postoji neki od razloga za izuzeće iz člana 357. stav 2. ovog zakona, dužan je odmah o tome obavijestiti predsjednika suda, a postupak nastaviti bez odgađanja do donošenja odluke o izuzeću. Ako se radi o izuzeću predsjednika suda, on će sebi odrediti zamjenika iz reda sudija tog suda, a ako to nije moguće, postupit će po članu 49. ovog zakona.

Član 360a

(1) Ako zahtjev za isključenje bude usvojen, sud će ukinuti sve radnje koje je poduzeo isključeni sudija.

(2) Ako zahtjev za izuzeće bude usvojen, sud će ukinuti radnje koje su bile poduzete poslije podnošenja zahtjeva, osim ako se stranke ne saglase da se poduzete radnje ne ukidaju.

(3) U slučaju podnošenja zahtjeva za isključenje ili izuzeće u toku rasprave pred drugostepenim sudom primjenjuju se odredbe iz st. 1. i 2. ovog člana.

Član 361

(1) Odredbe ovog zakona o izuzeću sudija, primjenjivat će se na odgovarajući način i na zapisničare.

(2) O izuzeću zapisničara odlučuje sudija.

XX - SUPARNIČARI

Član 362

(1) Više osoba mogu jednom tužbom tužiti, odnosno biti tuženi (suparničari):

1) ako su u pogledu predmeta spora u pravnoj zajednici ili ako njihova prava, odnosno obaveze proističu iz iste činjenične i pravne osnove (materijalni suparničari);

2) ako su predmet spora zahtjevi, odnosno obaveze iste vrste koji se temelje na bitno istovrsnoj činjeničnoj i pravnoj osnovi, te ako postoji stvarna i mjesna nadležnost istog suda za svaki zahtjev i za svakog tuženog (formalni suparničari);

3) ako je to drugim zakonom određeno.

(2) Do zaključenja pripremnog ročišta, može, uz uvjete iz stava 1. ovog člana, uz tužioca pristupiti novi tužilac, ili tužba može biti proširena na novog tuženog s njegovim pristankom.

(3) Nakon što se tuženi upustio u raspravljanje o glavnoj stvari, bez njegovog pristanka ne može uz tužioca pristupiti novi tužilac.

(4) Osoba koja pristupa tužbi, odnosno na koju se tužba proširuje, mora primiti parnicu u onom stanju u kojem se ona nalazi kad ona u nju stupa.

Član 363

(1) Tužilac može tužiti dva ili više tuženih i tako što će tražiti da tužbeni zahtjev bude usvojen prema slijedećem tuženom u slučaju da bude pravomoćno odbijen prema onome koji je u tužbi naveden prije njega.

(2) Na način predviđen u stavu 1. ovog člana tužilac može tužbom obuhvatiti dva ili više tuženih samo ako prema svakom od njih ističe isti zahtjev ili ako prema pojedinom od njih ističe različite zahtjeve koji su u međusobnoj vezi, te ako je isti sud stvarno i mjesno nadležan za svaki od zahtjeva.

Član 364

Osoba koja u cijelosti ili djelimično traži stvar ili pravo o kojem između drugih osoba već teče parnica, može pred sudom pred kojim ta parnica teče tužiti obje stranke jednom tužbom, sve dok se postupak pravomoćno ne završi.

Član 365

Svaki je suparničar u parnici samostalna stranka i njegove radnje ili propuštanja niti koriste niti štete drugim suparničarima.

Član 366

Ako se prema zakonu ili zbog prirode pravnog odnosa spor može riješiti samo na jednak način prema svim suparničarima (jedinstveni suparničari) smatraju se oni kao jedna parnična stranka, tako da ako pojedini suparničari propuste koju parničnu radnju učinak parničnih radnji koje su poduzeli drugi suparničari proteže se i na one koji te radnje nisu poduzeli.

Član 367

Ako rokovi za izvršenje određene parnične radnje za pojedine jedinstvene suparničare ističu u razno vrijeme, tu parničnu radnju može svaki suparničar poduzeti sve dok ma i za jednog od njih još teče rok za poduzimanje te radnje.

Član 368

Svaki suparničar ima pravo podnositi prijedloge koji se tiču toka parnice.

## XXI - SUDJELOVANJE TREĆIH OSOBA U PARNICI

### 1. Sudjelovanje umješača

Član 369

(1) Osoba koja ima pravni interes da u parnici koja teče među drugim osobama jedna od stranaka uspije, može se pridružiti toj stranci.

(2) Umješač može stupiti u parnicu u toku cijelog postupka sve do pravomoćnosti odluke o tužbenom zahtjevu, te u toku postupka nastavljenog podnošenjem vanrednog pravnog lijeka.

(3) Izjavu o stupanju u parnicu umješač može dati na ročištu ili pismenim podneskom.

(4) Podnesak umješača dostavlja se objema parničnim strankama, a ako je izjava umješača data na ročištu, prepis tog dijela zapisnika dostavit će se samo onoj stranci koja je s ročišta izostala.

Član 370

(1) Svaka stranka može osporiti umješaču pravo da sudjeluje u postupku i predložiti da se umješač odbije.

(2) Do pravomoćnosti rješenja kojim se odbija sudjelovanje umješača, umješač može sudjelovati u postupku i njegove parnične radnje ne mogu se isključiti.

(3) Protiv odluke suda kojom se usvaja sudjelovanje umješača nije dopuštena posebna žalba.

Član 371

(1) Umješač mora primiti parnicu u onom stanju u kakvom se nalazi u trenutku kad se umiješa u parnicu. U daljem toku parnice on je ovlašten stavljati prijedloge i poduzimati sve ostale parnične radnje u rokovima u kojima bi te radnje mogla poduzimati stranka kojoj se pridružio.

(2) Ako je umješač stupio u parnicu do pravomoćnosti odluke o tužbenom zahtjevu, ovlašten je podnijeti i vanredni pravni lijek.

(3) Ako umješač podnese pravni lijek, primjerak njegovog podneska dostavit će se i stranci kojoj se pridružio. Pravni lijek je dozvoljen ukoliko mu se stranka izričito ne protivi.

(4) Parnične radnje umješača imaju za stranku kojoj se pridružio pravni učinak ako nisu u protivnosti s radnjama stranke.

(5) Nakon pristanka svih parničnih stranaka, umješač može stupiti u parnicu kao stranka umjesto stranke kojoj se pridružio.

1a. Intervencijsko dejstvo presude

Član 371a

(1) U parnici između stranke i umješača koji joj se pridružio umješač ne može osporavati utvrđeno činjenično stanje, kao i pravne kvalifikacije sadržane u obrazloženju pravomoćne presude (intervencijsko dejstvo presude).

(2) Izuzetno od stava 1. ovog člana, stranka koja je bila umješač ima pravo istaći prigovor da je stranka iz ranije parnice kojoj se pridružio kao umješač pogrešno vodila prethodnu parnicu ili da je sud propustio dostaviti joj pozive, podneske ili odluke.

(3) Sud može usvojiti prigovore iz stava 2. ovog člana samo ako stranka iz stava 1. ovog člana koja je bila umješač dokaže da:

1) u vrijeme stupanja u prethodnu parnicu nije pravovremeno bila obaviještena o parnici koja je prethodno vođena i time bila spriječena poduzimati radnje koje bi dovele do povoljnijeg ishoda te parnice;

2) stranka iz parnice kojoj se pridružila kao umješač, namjerno ili iz grube nepažnje, propustila je poduzimati parnične radnje koje bi dovele do povoljnijeg ishoda prethodne parnice, a za mogućnost njihovog poduzimanja ranije umješač nije znao ili nije mogao znati;

3) stranka iz prethodne parnice svojim parničnim radnjama sprečavala je da nastupi dejstvo radnji njenog umješača.

(4) Ako stranka iz stava 1. ovog člana koja je bila umješač uspije sa prigovorom iz stava 2. ovog člana, sud će dozvoliti da stranke ponovo raspravljaju o činjeničnim i pravnim pitanjima o kojima je raspravljano u prethodnoj parnici.

2. Obavijest treće osobe o parnici

Član 372

(1) Ako tužilac ili tuženi treba treću osobu obavijestiti o otpočetoj parnici, da bi se time zasnovalo određeno građansko-pravno djelovanje, oni mogu, sve dok se parnica pravomoćno ne dovrši, to učiniti podneskom preko parničnog suda, u kojem će navesti razlog obavijesti i u kakvom se stanju nalazi parnica.

(2) Stranka koja je treću osobu obavijestila o parnici ne može zbog toga tražiti prekid otpočete parnice, produženje rokova, odgodu ili odlaganje ročišta.

(3) Odredbe člana 371a. ovog zakona na odgovarajući način se primjenjuju i na treću osobu koja je obaviještena o otpočetoj parnici.

XXII - ZAPISNICI

Član 373

(1) Zapisnik se sastavlja o radnjama poduzetim na ročištu.

(2) Zapisnik se sastavlja i o važnijim izjavama ili saop- ćenjima koje stranke ili drugi sudionici daju izvan ročišta. O manje važnim izjavama ili saopćenjima neće se sastavljati zapisnik nego će se samo staviti službena bilješka u spisu.

(3) Zapisnik piše zapisničar.

Član 374

(1) U zapisnik se unosi: naziv suda, mjesto gdje se obavlja radnja, dan i sat kad se obavlja radnja, naznaka predmeta spora i imena prisutnih stranaka, odnosno trećih osoba, i njihovih zakonskih zastupnika odnosno punomoćnika.

(2) Zapisnik treba da sadržava bitne podatke o sadržaju poduzete radnje. U zapisnik o glavnoj raspravi, osobito će se unijeti: je li rasprava bila javna ili je javnost bila isključena, sadržaj izjava stranaka, njihovi prijedlozi, dokazi koje su ponudile, dokazi koji su izvedeni, uz navođenje sadržaja iskaza svjedoka i vještaka, odluke suda donesene na ročištu, odnosno izvornik odluke nakon zaključenja glavne rasprave.

(3) Zapisnik se mora voditi uredno, u njemu se ne smije ništa brisati, dodati ili mijenjati. Prekrižena mjesta moraju ostati čitljiva.

Član 375

(1) Zapisnik se sastavlja tako da sudija kazuje glasno zapisničaru što će se unijeti u zapisnik, a po ovlaštenju sudije, stranka ili njen punomoćnik glasno kazuju što će se unijeti u zapisnik.

(2) Stranke imaju pravo pročitati zapisnik ili zahtijevati da im se pročita, te staviti svoje prigovore na sadržaj zapisnika.

(3) To pravo imaju i druge osobe čija je izjava unesena u zapisnik, u vezi s onim dijelom zapisnika koji sadrži njihovu izjavu.

(4) Ispravci ili dodaci u pogledu sadržaja zapisnika koje treba obaviti u povodu prigovora stranaka ili drugih osoba ili po službenoj dužnosti unijet će se na kraju zapisnika. Na zahtjev tih osoba unijet će se i prigovori koji nisu usvojeni.

Član 375a

(1) Ročišta pred sudom mogu se tonski snimati.

(2) O tonskom snimanju rješenjem odlučuje sud sam ili na prijedlog stranke.

(3) Protiv tog rješenja žalba nije dozvoljena.

(4) Tonski snimak ročišta dostavlja se strankama.

Član 375b

(1) Tonski snimak ročišta dio je spisa sudskog predmeta.

(2) Način pohranjivanja i prijenosa tonskog snimka, tehnički uvjeti i način snimanja uređuju se sudskim poslovnikom.

Član 375c

(1) Tonski snimak prenijet će se i u pisani oblik u roku osam dana od dana snimanja.

(2) Tonski snimak u pisanom obliku sačinjava se u skladu sa odredbama člana 374. ovog zakona mora sadržavati sve što je snimljeno u tonskom snimku.

(3) Stranke mogu tražiti prijepis tonskog snimka u skladu sa odredbama ovog zakona.

(4) Prijepis tonskog snimka stranke mogu zatražiti u roku osam dana od dana kada je tonski snimak sačinjen.

(5) Ako se prijepis tonskog snimka i tonski snimak u bitnom razlikuju, stranka ima pravo podnijeti prigovor u roku osam dana od dana dostave prijepisa. Prigovor mora biti obrazložen.

(6) Sud će po prigovoru stranke iz stava 5. ovog člana u roku tri dana rješenjem prihvatiti i izmijeniti prijepis tonskog snimka ili prigovor odbiti. Protiv tog rješenja nije dozvoljena posebna žalba.

Član 376

(1) Zapisnik potpisuju sudija, zapisničar, stranke, odnosno njihovi zakonski zastupnici ili punomoćnici, kao i tumači.

(2) Svjedok i vještak potpisuju svoj iskaz na zapisniku kad se saslušavaju pred zamoljenim sudom.

(3) Nepismena osoba ili osoba koja se ne može potpisati stavit će na zapisnik otisak prsta, a zapisničar će ispod otiska upisati njeno ime i prezime.

(4) Ako se koja stranka, njen zakonski zastupnik ili punomoćnik, svjedok ili vještak udalji prije potpisivanja zapisnika ili ne želi potpisati zapisnik, zabilježit će se to u zapisnik i navesti razlog koji je iznesen.

Član 377

(1) Ako se odluka donosi u vijeću, o vijećanju i glasanju sastavlja se poseban zapisnik. Ako je kod višeg suda u postupku u vezi s pravnim lijekom odluka donesena jednoglasno, neće se sastaviti zapisnik, nego će se u izvorniku odluke staviti bilješka o vijećanju i glasanju.

(2) Zapisnik o vijećanju i glasanju sadrži tok glasanja i odluku koja je donesena.

(3) Zapisnik potpisuju svi članovi vijeća i zapisničar. Zapisnik o vijećanju i glasanju zatvorit će se u poseban omot. Taj zapisnik može razgledati samo viši sud kad rješava o pravnom lijeku i u tom slučaju zapisnik će se ponovo zatvoriti u poseban omot i na omotu naznačiti da je zapisnik razgledan.

(4) Bilješku o glasanju potpisuju svi članovi vijeća.

XXIII - PREKID, ZASTOJ I OBUSTAVA POSTUPKA

Član 378

Postupak se prekida:

1) kad stranka umre ili izgubi parničnu sposobnost;

2) kad zakonski zastupnik stranke umre ili prestane njegovo ovlaštenje za zastupanje;

3) kad stranka koja je pravna osoba prestane postojati, odnosno kad nadležni organ pravomoćno odluči o zabrani rada;

4) kad nastupe pravne posljedice otvaranja stečajnog postupka;

5) kad zbog rata ili drugih uzroka prestane rad u sudu;

6) kad je to drugim zakonom određeno.

Član 379

(1) Osim slučajeva posebno predviđenih u ovom zakonu prekid postupka sud će odrediti:

1) ako je odlučio da sam ne rješava o prethodnom pitanju;

2) ako se stranka nalazi na području koje je zbog izvanrednih događaja, kao što su poplave i slično, odsječeno od suda.

(2) Sud može odrediti prekid postupka ako se odluka o tužbenom zahtjevu ne može donijeti prije nego što bude donesena odluka u postupku povodom privrednog prestupa ili u krivičnom postupku.

Član 380

(1) Za vrijeme trajanja prekida postupka prestaju teći svi rokovi određeni za obavljanje parničnih radnji.

(2) Za vrijeme trajanja prekida postupka sud ne može poduzimati nikakve radnje u postupku, ali ako je prekid nastupio poslije zaključenja glavne rasprave, sud može na osnovu te rasprave donijeti odluku.

(3) Parnične radnje koje je stranka poduzela dok traje prekid postupka nemaju prema drugoj stranci nikakav pravni učinak. Njihov učinak počinje tek nakon što postupak bude nastavljen.

Član 381

(1) Postupak koji je prekinut iz razloga navedenih u članu 378. tač. 1. do 4. ovog zakona nastavit će se kad nasljednik ili staralac ostavštine, novi zakonski zastupnik, stečajni upravitelj ili pravni sljedbenici pravne osobe preuzmu postupak ili kad ih sud na prijedlog protivne strane pozove da to učine.

(2) Ako je sud prekinuo postupak iz razloga navedenih u članu 379. stav 1. tačka 1. i stav 2. ovog zakona, postupak će se nastaviti kad se pravomoćno završi postupak pred sudom ili drugim nadležnim organom ili kad sud ustanovi da više ne postoje razlozi da se čeka na njegov završetak.

(3) U svim ostalim slučajevima prekinuti postupak nastavit će se na prijedlog stranke čim prestanu razlozi prekida.

(4) Rokovi koji su zbog prekida postupka prestali teći počinju za zainteresovanu stranku teći u cijelosti iznova od dana kada joj sud dostavi rješenje o nastavljanju postupka.

(5) Stranci koja nije stavila prijedlog za nastavljanje postupka, rješenje o nastavljanju postupka dostavlja se prema odredbama člana 347. ovog zakona.

Član 382

(1) Žalba protiv rješenja kojim se utvrđuje (član 378.) ili određuje (član 379.) prekid postupka ne zadržava izvršenje rješenja.

(2) Ako je sud na ročištu odbio prijedlog za prekid postupka i odlučio da se postupak odmah nastavi, protiv tog rješenja nije dopuštena posebna žalba.

Član 382a

(1) Sud će zastati sa postupkom kada je to propisano zakonom.

(2) Rješenjem o zastoju postupka sud određuje vrijeme trajanja zastoja.

(3) Protiv rješenja o zastoju postupka nije dozvoljena posebna žalba.

(4) Sud nastavlja postupak po službenoj dužnosti čim prestanu razlozi koji su izazvali zastoj postupka.

(5) Kada sud zastane sa postupkom, može poduzimati samo one radnje za koje postoji opasnost od odgađanja.

(6) Zastoj postupka ne utiče na rokove za poduzimanje parničnih radnji.

Član 382b

(1) Postupak se obustavlja kada umre ili prestane postojati stranka u postupku o pravima koja ne prelaze na njezine nasljednike, odnosno pravne sljednike.

(2) U slučajevima iz stava 1. ovog člana, sud će rješenje o obustavi postupka dostaviti protivnoj stranci, te nasljednicima, odnosno pravnim sljednicima stranke nakon što oni budu utvrđeni.

(3) Sud će nasljednicima umrle stranke, na prijedlog protivne stranke ili po službenoj dužnosti, postaviti privremenog zastupnika kojem će dostaviti rješenje o obustavi postupka ako ocijeni da bi ostavinski postupak mogao duže trajati.

(4) Rješenje o obustavi postupka doneseno iz razloga što je pravno lice prestalo postojati dostavit će se protivnoj stranci i njenom pravnom sljedniku nakon što on bude utvrđen, a ako pravno lice nema pravnog sljednika sud će na prijedlog protivne stranke ili po službenoj dužnosti rješenje o obustavi postupka dostaviti pravobranilaštvu.

(5) U rješenju o obustavi postupka sud će odlučiti da svaka stranka snosi svoje troškove u postupku koji je prethodio donošenju rješenja o obustavi.

(6) Na postupak o obustavi na odgovarajući način primjenjivat će se odredbe ovog zakona o prekidu postupka.

XXIV - TROŠKOVI POSTUPKA

1. Parnični troškovi

Član 383

(1) Parnične troškove čine izdaci učinjeni u toku ili u povodu postupka.

(2) Parnični troškovi obuhvaćaju i nagradu za rad advokata i drugih osoba kojima zakon priznaje pravo na nagradu.

Član 384

Svaka stranka prethodno sama podmiruje troškove koje je prouzrokovala svojim radnjama.

Član 385

(1) Kad stranka predloži izvođenje dokaza, dužna je po nalogu suda unaprijed položiti iznos potreban za podmirenje troškova koji će nastati u povodu izvođenja dokaza.

(2) Kad izvođenje dokaza predlože obje stranke, sud će odrediti da iznos potreban za podmirenje troškova polože obje stranke na jednake dijelove.

(3) Sud će odustati od izvođenja dokaza ako iznos potreban za podmirenje troškova ne bude položen u roku koji odredi sud.

(4) Izuzetno od odredbe stava 3. ovog člana, ako sud po službenoj dužnosti odredi izvođenje dokaza radi utvrđivanja činjenica u vezi s primjenom člana 3. stav 2. ovog zakona, a stranke ne polože određeni iznos, predujam troškova za izvođenje dokaza isplatit će se iz sredstava suda.

Član 386

(1) Stranka koja u cijelosti izgubi parnicu dužna je protivnoj stranci nadoknaditi troškove.

(2) Ako stranka djelimično uspije u parnici, sud može s obzirom na postignuti uspjeh, odrediti da svaka stranka podmiruje svoje troškove ili da jedna stranka nadoknadi drugoj razmjeran dio troškova.

(3) Sud može odlučiti da jedna stranka naknadi sve troškove koje je druga stranka imala, ako protivna stranka nije uspjela samo u razmjerno neznatnom dijelu svog zahtjeva, a zbog toga dijela nisu nastali posebni troškovi.

(4) Prema rezultatu dokazivanja sud će odlučiti hoće li troškove iz člana 385. stav 4. ovog zakona, podmiriti jedna ili obadvije stranke ili će ti troškovi pasti na teret troškova suda.

Član 387

(1) Pri odlučivanju koji će se troškovi stranci nadoknaditi, sud će uzeti u obzir samo troškove koji su bili potrebni radi vođenja parnice. O tome koji su troškovi bili potrebni, te o visini troškova odlučuje sud ocjenjujući brižljivo sve okolnosti.

(2) Ako je propisana tarifa za nagrade advokata ili za druge troškove, odmjerit će se takvi troškovi prema tarifi.

Član 388

Stranka je dužna neovisno o ishodu parnice nadoknaditi protivnoj stranci troškove koje je prouzročila svojom krivnjom ili slučajem koji se njoj dogodio.

Član 389

Ako nije bilo povoda za podnošenje tužbe, zbog toga što je tuženi već priznao svoju obavezu i bio je spreman ispuniti, ili zbog drugih razloga, tužilac će nadoknaditi tuženom parnične troškove.

Član 390

(1) Tužilac koji povuče tužbu dužan je protivnoj stranci nadoknaditi parnične troškove, osim ako je povlačenje tužbe uslijedilo nakon udovoljenja zahtjevu od tuženog.

(2) Stranka koja odustane od pravnog lijeka dužna je protivnoj stranci nadoknaditi troškove nastale u povodu pravnog lijeka.

Član 391

(1) Svaka stranka podmiruje svoje troškove ako je parnica završena sudskom nagodbom, a u nagodbi nije drugačije ugovoreno.

(2) Troškovi nagodbe koja je pokušana, ali nije uspjela, ulaze u parnične troškove.

Član 392

Ako u izlučnoj parnici bude usvojen tužbeni zahtjev za izlučenje stvari, a sud utvrdi da je tuženi kao vjerovnik u izvršnom postupku imao opravdanih razloga da smatra da ne postoje prava trećih osoba na tim stvarima, odredit će da svaka stranka podmiruje svoje troškove.

Član 393

(1) Suparničari podmiruju troškove na jednake dijelove.

(2) Ako postoji znatna razlika u pogledu njihovog udjela u predmetu spora, sud će prema razmjeru tog udjela odrediti koliki će dio troškova nadoknaditi svaki od suparničara.

(3) Suparničari koji su solidarno odgovorni u glavnoj stvari, odgovaraju solidarno i za troškove dosuđene protivnoj strani.

(4) Za troškove prouzrokovane posebnim parničnim radn- jama pojedinih suparničara, ostali suparničari ne odgovaraju.

Član 394

Kad ombudsman sudjeluje u postupku kao stranka, on ima pravo na naknadu troškova prema odredbama ovog zakona, ali ne i pravo na nagradu.

Član 395

Odredbe o troškovima primjenjuju se i na stranke koje zastupa javno pravobranilaštvo. U tom slučaju troškovi postupka obuhvataju i iznos koji bi se stranci priznao na ime nagrade advokatu.

Član 396

(1) O naknadi troškova odlučuje sud na određen zahtjev stranke bez raspravljanja.

(2) Stranka je dužna u zahtjevu određeno navesti troškove za koje traži naknadu. Zahtjev za naknadu troškova stranka je dužna staviti najkasnije do završetka raspravljanja koje prethodi odlučivanju o troškovima, a ako je riječ o donošenju odluke bez prethodnog raspravljanja, stranka je dužna zahtjev za naknadu troškova staviti u prijedlogu o kojem sud treba odlučiti.

(3) O zahtjevu za naknadu troškova sud će odlučiti u presudi ili rješenju kojim se završava postupak pred tim sudom.

(4) U toku postupka sud će posebnim rješenjem odlučiti o naknadi troškova samo kad pravo na naknadu troškova ne zavisi o odluci o glavnoj stvari.

(5) U slučaju iz člana 390. ovog zakona, ako povlačenje tužbe ili odustanak od pravnog lijeka nisu obavljeni na raspravi, zahtjev za naknadu troškova može se staviti u roku od 15 dana nakon prijema obavijesti o odustanku, odnosno povlačenju tužbe.

Član 397

(1) Kad sud odbaci ili odbije pravni lijek, odlučit će i o troškovima nastalim u postupku u povodu tog pravnog lijeka.

(2) Kad sud preinači odluku protiv koje je podnesen pravni lijek ili ukine tu odluku i odbaci tužbu, odlučit će o troškovima cijelog postupka.

(3) Kad se ukine odluka protiv koje je podnesen pravni lijek i predmet vrati na ponovno suđenje, ostavit će da se o troškovima postupka u povodu pravnog lijeka odluči u konačnoj odluci.

(4) Sud može postupiti prema odredbi stava 3. ovog člana i kad odluku protiv koje je podnesen pravni lijek samo djelimično ukine.

Član 398

Odluka o troškovima sadržana u presudi može se napadati samo žalbom na rješenje ako se istovremeno ne napada i odluka o glavnoj stvari.

2. Troškovi u postupku za osiguranje dokaza

Član 399

(1) Troškove postupka za osiguranje dokaza podmiruje stranka koja je podnijela prijedlog za osiguranje dokaza. Ona je dužna nadoknaditi i troškove protivnoj stranci odnosno postavljenom privremenom zastupniku.

(2) Te troškove stranka može naknadno ostvarivati kao dio parničnih troškova, prema uspjehu u parnici.

3. Oslobođenje od plaćanja troškova postupka

Član 400

(1) Sud će osloboditi plaćanja troškova postupka stranku koja prema svom općem imovnom stanju ne može podmiriti te troškove bez štete za nužno izdržavanje svoje i svoje porodice.

(2) Oslobođenje od plaćanja troškova postupka obuhvaća oslobođenje od plaćanja taksa i oslobođenje od polaganja predujma za troškove svjedoka, vještaka, uviđaja, prevođenja i sudskih oglasa. Sud može osloboditi stranku plaćanja svih troškova ili jednog dijela troškova postupka.

Član 401

Pri donošenju odluke o oslobođenju od plaćanja troškova postupka sud će brižljivo ocijeniti sve okolnosti, a osobito će uzeti u obzir vrijednost predmeta spora, broj osoba koje stranka izdržava i prihode koje imaju stranka i članovi njene porodice.

Član 402

(1) Odluku o oslobođenju od plaćanja troškova postupka donosi prvostepeni sud na prijedlog stranke.

(2) Stranka je dužna uz prijedlog podnijeti dokaze o imovnom stanju.

(3) Kad je to potrebno, sud može po službenoj dužnosti pribaviti potrebne podatke i obavijesti o imovnom stanju stranke koja traži oslobođenje, a može o tome saslušati i protivnu stranku.

(4) Protiv rješenja suda kojim se usvaja prijedlog stranke za oslobođenje od plaćanja troškova postupka nije dopuštena žalba.

Član 403

Predujam za troškove od čijeg je plaćanja stranka oslobođena isplatit će se iz sredstava suda.

Član 404

(1) Rješenje o oslobođenju od plaćanja troškova postupka prvostepeni sud može tokom postupka ukinuti ako utvrdi da je stranka u stanju podmirivati troškove postupka. Tom prilikom sud će riješiti hoće li stranka potpuno ili djelimično nadoknaditi i one troškove i takse od kojih je prije bila oslobođena.

(2) U prvom redu imaju se nadoknaditi iznosi isplaćeni iz sredstava suda.

Član 405

(1) Takse i troškovi isplaćeni iz sredstava suda čine dio parničnih troškova.

(2) O naknadi tih troškova od strane protivnika stranke koja je oslobođena plaćanja troškova postupka sud će odlučiti prema odredbama o naknadi troškova.

(3) Takse i troškove isplaćene iz sredstava suda naplaćuje po službenoj dužnosti prvostepeni sud od stranke koja je dužna nadoknaditi te troškove.

(4) Ako je protivnik stranke koja je oslobođena plaćanja troškova postupka odlukom suda obavezan da nadoknadi parnične troškove, a utvrdi se da on nije u stanju te troškove platiti, sud može naknadno odrediti da troškove iz stava 1. ovog člana plati u cijelosti ili djelimično stranka koja je oslobođena plaćanja troškova postupka iz onog što joj je dosuđeno. Time se ne dira u pravo te stranke da za ono što je platila traži naknadu od protivnika.

XXV - NEPOŠTIVANJE SUDA

Član 406

Sud će u toku postupka kazniti novčanom kaznom od 100 do 1.000 KM stranku, zakonskog zastupnika, punomoćnika ili umješača koji su svojim parničnim radnjama teže zloupotrijebili prava priznata ovim zakonom.

Član 407

(1) Novčanom kaznom od 100 do 1.000 KM sud će kazniti osobu koja u podnesku vrijeđa sud, stranku ili drugog sudionika u postupku.

(2) Ako osoba koja sudjeluje u postupku ili osoba koja je kao slušatelj prisutna raspravi vrijeđa sud ili druge sudionike u postupku, ometa rad ili se ne pokorava naredbama suda za održavanje reda, sud će je opomenuti. Ako opomena bude bezuspješna, sud će opomenutu osobu udaljiti iz sudnice ili kazniti novčanom kaznom od 100 do 1.000 KM, a može je i udaljiti i kazniti novčanom kaznom.

(3) Ako stranka bude udaljena iz sudnice, ročište će se održati i bez njenog prisustva.

(4) Ako iz sudnice bude udaljen punomoćnik, sud će na zahtjev stranke odložiti ročište, a ako stranka nije prisutna na ročištu, sud će uvijek odložiti ročište i obavijestiti stranku da je njen punomoćnik udaljen s ročišta zbog narušavanja reda.

(5) Kad sud kazni novčanom kaznom ili udalji iz sudnice advokata ili advokatskog pripravnika kao punomoćnika, obavijestit će o tome advokatsku komoru.

Član 408

(1) Sud će novčanom kaznom od 100 do 1.000 KM kazniti punomoćnika za primanje pismena koji protivno odredbama člana 352. stav 7. ovog zakona ne obavijesti sud o promjeni adrese.

(2) Sud će na zahtjev stranke narediti punomoćniku za primanje pismena da nadoknadi troškove koje je prouzrokovao neopravdanim nedostavljanjem obavijesti o promjeni adrese.

Član 409

(1) Osobu koja neosnovano odbije primiti pismeno, te osobu koja na koji drugi način ometa dostavu pismena, svjesno onemogućavajući ili otežavajući primjenu odredaba ovog zakona o dostavi, sud će kazniti novčanom kaznom od 100 do 1.000 KM.

(2) Sud će na zahtjev stranke narediti osobi iz stava 1. ovog člana, da naknadi troškove što ih je svojim ponašanjem opisanim u stavu 1. ovog člana prouzrokovala.

Član 410

(1) Ako svjedok koji je uredno pozvan ne dođe, a izostanak ne opravda ili se bez odobrenja ili opravdanog razloga udalji s mjesta gdje treba da bude saslušan, sud će narediti da se prisilno dovede i podmiri troškove dovođenja i kazniti ga novčanom kaznom od 100 do 1.000 KM.

(2) Ako svjedok dođe i nakon što je upozoren na posljedice uskrati svjedočenje ili odgovor na pojedino pitanje, a sud ocijeni da su razlozi uskraćivanja neopravdani, kaznit će ga novčanom kaznom od 100 do 1.000 KM, a ako i poslije toga odbije da svjedoči, može ga

zatvoriti. Zatvor traje sve dok svjedok ne pristane svjedočiti ili dok njegovo saslušanje ne postane nepotrebno, ali najduže 15 dana.

(3) Sud će na zahtjev stranke narediti svjedoku da nadoknadi troškove što ih je uzrokovao svojim neopravdanim izostankom odnosno neopravdanim odbijanjem da svjedoči.

(4) Ako svjedok naknadno opravda svoj izostanak sud će opozvati svoje rješenje o kazni, a može svjedoka sasvim ili djelimično osloboditi naknade troškova. Sud može opozvati svoje rješenje o kazni i kad svjedok naknadno pristane svjedočiti.

Član 411

(1) Sud će novčanom kaznom od 100 do 1.000 KM kazniti vještaka koji ne dostavi nalaz i mišljenje u ostavljenom roku ili ne dođe na ročište iako je uredno pozvan, a izostanak ne opravda.

(2) Sud će novčanom kaznom iz stava 1. ovog člana, kazniti i vještaka koji bez opravdanog razloga odbije vještačiti.

(3) Sud će na zahtjev stranke narediti vještaku da nadoknadi troškove što ih je uzrokovao svojim neopravdanim nedostavljanjem nalaza i mišljenja, neopravdanim izostankom, odnosno neopravdanim odbijanjem da vještači.

(4) Rješenje o kazni sud može opozvati uz uvjete iz člana 410. stav 4. ovoga zakona.

(5) Odredbe ovog člana na odgovarajući se način primijenjuju i na tumače.

Član 412

Ako osoba koja je novčano kažnjena po odredbama ovog zakona ne plati tu kaznu u određenom roku, ona će se zamijeniti kaznom zatvora, čije trajanje odmjerava sud srazmjerno visini izrečene kazne u skladu s odredbama Krivičnog zakona, ali koje ne može biti duže od 15 dana.

Član 413

(1) Žalba protiv rješenja iz čl. 406., 407., člana 408. stav 1., člana 410. stav 1. i člana 411. stav 1. ovog zakona ne odlaže izvršenje rješenja.

(2) Žalba protiv rješenja iz člana 410. stav 2. i člana 411. stav 2. ne zadržava izvršenje rješenja, osim ako se u toj žalbi pobija i odluka suda kojom nisu usvojeni razlozi svjedoka za uskraćivanje svjedočenja ili odgovora na pojedino pitanje, odnosno razlozi vještaka za uskraćivanje vještačenja.

XXVI - PRAVNA POMOĆ

Član 414

(1) Sudovi u Federaciji dužni su u parničnom postupku pružati pravnu pomoć svim sudovima u Bosni i Hercegovini.

(2) Ako zamoljeni sud nije nadležan da obavi radnju za koju je zamoljen, ustupit će molbu nadležnom sudu, odnosno drugom organu vlasti i o tome obavijestiti sud od koga je primio molbu, a ako mu nadležni sud, odnosno organ vlasti nije poznat, vratit će molbu sudu koji je podnio molbu.

(3) Ako u jednom mjestu postoji više sudova stvarno nadležnih za davanje pravne pomoći, molba za davanje pravne pomoći može se podnijeti bilo kojem od tih sudova.

Član 415

(1) Sudovi će ukazivati pravnu pomoć inostranim sudovima u slučajevima predviđenim međunarodnim ugovorom, kao i kad postoji uzajamnost u ukazivanju pravne pomoći. U slučaju sumnje o postojanju uzajamnosti objašnjenje daje Federalno ministarstvo pravde.

(2) Sud će uskratiti pravnu pomoć inostranom sudu ako se traži izvršenje radnje koja je protivna javnom poretku Bosne i Hercegovine, odnosno Federacije. U takvom će slučaju sud nadležan za davanje pravne pomoći po službenoj dužnosti dostaviti predmet Vrhovnom sudu Federacije, radi donošenja konačne odluke.

(3) Odredbe člana 414. st. 2. i 3. ovog zakona važe i za postupanje s molbom inostranog suda.

Član 416

Sudovi ukazuju pravnu pomoć inostranim sudovima na način predviđen u domaćem zakonu. Radnja koja je predmet molbe

inostranog suda može se obaviti i na način koji zahtijeva inostrani sud, ako takav postupak nije protivan javnom poretku Bosne i Hercegovine, odnosno Federacije.

Član 417

Ako međunarodnim ugovorom nije što drugo određeno, sudovi će uzimati u postupak molbe za pravnu pomoć inostranih sudova samo ako su molba i prilozi sastavljeni na jeziku u službenoj upotrebi u Federaciji, ili ako je priložen ovjereni prijevod na tom jeziku.

Član 418

Ako međunarodnim ugovorom nije što drugo određeno, molbe sudova iz Federacije za pravnu pomoć dostavljaju se inostranim sudovima diplomatskim putem preko organa uprave nadležnog za inostrane poslove Bosne i Hercegovine. Molbe i prilozi moraju biti sastavljeni na jeziku zamoljene države ili uz njih mora biti priložen njihov ovjereni prijevod na tom jeziku.

Dio peti

POSEBNI POSTUPCI

XXVII - POSTUPAK U PARNICAMA IZ RADNIH ODNOSA

Član 419

Ako u glavi XXVII ovog zakona ne postoje posebne odredbe, u parnicama iz radnih odnosa primjenjivat će se ostale odredbe ovog zakona.

Član 420

U postupku u parnicama iz radnih odnosa, a osobito pri određivanju rokova i ročišta, sud će uvijek obraćati osobitu pažnju na potrebu hitnog rješavanja radnih sporova.

Član 421

Sud će u presudi kojom nalaže izvršenje neke činidbe odrediti rok od 15 dana za njeno izvršenje.

Član 422

Rok za podnošenje žalbe na presudu odnosno rješenje iz radnih odnosa je 15 dana.

## XXVIII - POSTUPAK U PARNICAMA ZBOG SMETANJA POSJEDA

### Član 423

Ako u glavi XXVIII ovog zakona ne postoje posebne odredbe, u parnicama zbog smetanja posjeda primjenjivat će se ostale odredbe ovog zakona.

### Član 424

Pri određivanju rokova i ročišta po tužbama zbog smetanja posjeda sud će uvijek obraćati osobitu pažnju na potrebu hitnog rješavanja prema prirodi svakoga pojedinog slučaja. Pri tome, sud može odrediti i rokove kraće od onih predviđenih odredbama ovog zakona o redovnom postupku.

### Član 425

Raspravljanje o tužbi zbog smetanja posjeda ograničit će se samo na raspravljanje i dokazivanje činjenica posljednjeg stanja posjeda i nastalog smetanja. Isključeno je raspravljanje o pravu na posjed, o pravnoj osnovi, savjesnosti ili nesavjesnosti posjeda ili o zahtjevima za naknadu štete.

### Član 426

(1) Rok za udovoljenje dužnostima koje su naložene strankama sud će odrediti prema okolnostima pojedinog slučaja.

(2) Rok za podnošenje žalbe je 15 dana.

(3) U izuzetnim okolnostima sud može odlučiti da žalba ne zadržava izvršenje rješenja.

(4) Protiv rješenja donesenih u parnicama zbog smetanja posjeda revizija nije dopuštena.

### Član 427

Tužilac gubi pravo da u izvršnom postupku zahtijeva izvršenje rješenja kojim se tuženom po tužbi zbog smetanja posjeda nalaže izvršenje određene radnje, ako nije zahtijevao izvršenje u roku od 60

dana nakon proteka roka koji je rješenjem određen za izvršenje te radnje.

## XXIX - POSTUPAK U SPOROVIMA MALE VRIJEDNOSTI

### Član 428

Ako u glavi XXIX ovog zakona ne postoje posebne odredbe, u postupku u sporovima male vrijednosti primjenjivat će se ostale odredbe ovog zakona.

### Član 429

(1) Sporovi male vrijednosti, u smislu odredaba ovog zakona, jesu sporovi u kojima se tužbeni zahtjev odnosi na potraživanje u novcu koje ne prelazi iznos od 5.000 KM.

(2) Sporovima male vrijednosti smatraju se i sporovi u kojima se tužbeni zahtjev ne odnosi na potraživanje u novcu, a tužilac je u tužbi naveo da pristaje da umjesto udovoljenja određenom zahtjevu primi određeni novčani iznos koji ne prelazi iznos iz stava 1. ovog člana. (član 321. stav 1.).

(3) Sporovima male vrijednosti smatraju se i sporovi u kojima predmet tužbenog zahtjeva nije novčani iznos, već predaja pokretne stvari čija vrijednost, koju je tužilac u tužbi naveo, ne prelazi iznos iz stava 1. ovog člana. (član 321. stav 2.).

### Član 430

Ne smatraju se sporovima male vrijednosti, u smislu odredaba ovog zakona, sporovi o nekretninama, sporovi iz radnih odnosa i sporovi zbog smetanja posjeda.

### Član 431

(1) U postupku u sporovima male vrijednosti dopuštena je posebna žalba samo protiv rješenja kojim se završava postupak.

(2) Ostala rješenja protiv kojih je po ovom zakonu dopuštena žalba mogu se pobijati samo žalbom protiv odluke kojom se postupak završava.

(3) Rješenja iz stava 2. ovog člana ne dostavljaju se strankama već se objavljuju na ročištu.

Član 432

(1) Ako tužilac preinači tužbeni zahtjev tako da vrijednost predmeta spora prelazi iznos od 5.000 KM, postupak će se dovršiti prema odredbama ovog zakona o redovnom postupku.

(2) Ako tužilac do zaključenja glavne rasprave koja se vodi prema odredbama ovog zakona o redovnom postupku smanji tužbeni zahtjev tako da više ne prelazi iznos od 5.000 KM daljnji postupak provest će se prema odredbama ovog zakona o postupku u sporovima male vrijednosti.

Član 433

(1) Presuda ili rješenje kojim se završava spor male vrijednosti može se pobijati samo zbog povrede odredaba parničnog postupka i zbog pogrešne primjene materijalnog prava.

(2) U presudi odnosno rješenju iz stava 1. ovog člana, sud je dužan navesti razloge iz kojih se može izjaviti žalba.

(3) Protiv prvostepene presude odnosno rješenja iz stava 1. ovog člana, stranke mogu podnijeti žalbu u roku od 15 dana.

(4) U postupku u sporovima male vrijednosti, rok iz člana 179. stav 2. i člana 192. stav 1. ovog zakona, je 15 dana.

XXX - POSTUPAK PRED ARBITRAŽOM

Član 434

Stranke se mogu sporazumjeti da rješavanje spora povjere arbitraži, osim ako se radi o zahtjevu kojim stranke ne mogu raspolagati u smislu člana 3. stav 2. ovog zakona.

Član 435

(1) Ugovor o arbitraži može se sklopiti u pogledu određenog spora i u pogledu budućih sporova koji mogu proizaći iz određenog pravnog odnosa. Ugovor o arbitraži pravovaljan je samo ako je sklopljen u pismenom obliku i ako su ga potpisale sve stranke.

(2) Ugovor o arbitraži sklopljen je u pismenom obliku i kada je sklopljen razmjenom pisama, telegrama, telexa ili drugih

telekomunikacijskih sredstava koja omogućuju pisani dokaz o sklopljenom ugovoru.

(3) Ugovor o arbitraži sklopljen je u pismenom obliku i kada je sklopljen razmjenom tužbe u kojoj tužilac navodi postojanje tog ugovora i odgovora na tužbu u kojem tuženi to ne osporava.

(4) Ugovor o arbitraži može se dokazivati samo ispravama.

Član 436

Ugovor o arbitraži pravovaljano je sklopljen i kad je odredba o nadležnosti arbitraže sadržana u općim uvjetima za sklapanje pravnog posla.

Član 437

(1) Broj arbitara arbitraže mora biti neparan.

(2) Ako ugovorom stranaka nije određen broj arbitara, svaka stranka postavlja po jednog arbitra, a oni biraju predsjednika.

Član 438

(1) Ako su stranke za rješavanje određenog spora ugovorile nadležnost arbitraže, sud kojem je podnesena tužba u istom sporu i među istim strankama, na prigovor tuženog oglasit će se nenadležnim, ukinuti provedene radnje u postupku i odbaciti tužbu.

(2) Prigovor iz stava 1. ovog člana, tuženi može staviti najkasnije u odgovoru na tužbu.

Član 439

(1) Stranku koja na temelju ugovora o arbitraži treba da postavi arbitra može pozvati protivna stranka da u roku od 15 dana obavi to postavljanje i da je o tome obavijesti.

(2) Poziv prema stavu 1. ovog člana pravovaljan je samo ako je stranka koja ga upućuje postavila svog arbitra i o tome obavijestila protivnu stranku.

(3) Kad na temelju ugovora o arbitraži postavljanje arbitra treba obaviti treća osoba, svaka stranka može uputiti poziv iz stava 2. ovog člana toj osobi.

(4) Osoba koja je pozvana da postavi arbitra arbitraže vezana je za postavljanje koje je obavljeno čim je to postavljanje saopćeno protivniku, odnosno jednoj od stranaka.

Član 440

(1) Ako arbitar ne bude na vrijeme postavljen, a iz ugovora ne proizilazi što drugo, arbitra će na prijedlog stranke postaviti sud.

(2) Ako se arbitri ne mogu složiti o izboru predsjednika, a iz ugovora ne proizilazi što drugo, predsjednika će na prijedlog svakog arbitra ili stranke, postaviti sud.

(3) Za postavljanje arbitra, odnosno predsjednika arbitraže, nadležan je sud koji bi za spor bio nadležan u prvom stepenu da nije sklopljen ugovor o arbitraži.

(4) Protiv rješenja suda nije dopuštena žalba.

(5) Stranka koja se ne želi koristiti ovlaštenjem iz stava 1. ili stava 2. ovog člana može tužbom zahtijevati da sud nadležan za postavljanje proglasi prestanak važenja ugovora o arbitraži.

Član 441

(1) Osim slučaja iz člana 440. ovog zakona, svaka stranka može tužbom zahtijevati da sud proglasi prestanak važenja ugovora o arbitraži:

1) ako se stranke ne mogu složiti o izboru arbitara koje one zajednički trebaju postaviti;

2) ako osoba koja je u samom ugovoru o arbitraži postavljena za arbitra arbitraže neće ili ne može obavljati tu dužnost.

(2) O zahtjevu odlučuje sud predviđen u članu 440. stav 3. ovog zakona.

(3) Na ročište za raspravljanje po zahtjevu sud će pozvati stranke.

Član 442

(1) Arbitar arbitraže dužan je da se izuzme kad postoje razlozi za izuzeće iz člana 357. ovog zakona. Iz istih razloga mogu stranke zahtijevati izuzeće arbitra arbitraže.

(2) Stranka koja je sama ili zajedno s protivnom strankom postavila arbitra može zahtijevati njegovo izuzeće samo ako je razlog za izuzeće nastao ili je stranka za njega saznala nakon što je arbitar postavljen.

(3) Ako se stranke nisu drugačije sporazumjele, o izuzeću odlučuje sud predviđen u članu 440. stav 3. ovog zakona.

Član 443

Ako se stranke nisu drugačije sporazumjele, arbitri arbitraže će odrediti postupak pred arbitražom.

Član 444

(1) Prema svjedocima, strankama i drugim osobama koje sudjeluju u postupku, arbitraža ne može upotrijebiti prisilna sredstva niti izricati kazne.

(2) Arbitraža može zatražiti od suda mjesno nadležnog za davanje pravne pomoći da se pred njim izvedu pojedini dokazi koji se pred arbitražom ne mogu izvesti.

(3) Na postupak za izvođenje dokaza primjenjivat će se odredbe ovog zakona o izvođenju dokaza pred zamoljenim sudom.

Član 445

Arbitraža može donijeti presudu po pravičnosti samo ako su joj stranke dale takvu ovlast.

Član 446

(1) Kad se arbitraža sastoji od više od jednog arbitra, presuda se donosi većinom glasova, ako u ugovoru o arbitraži nije drugačije određeno.

(2) Ako se ne može postići potrebna većina glasova, arbitraža je dužna o tome obavijestiti stranke.

(3) Ako se za slučaj iz stava 2. ovog člana stranke nisu drugačije sporazumjele, svaka od stranaka može tužbom zahtijevati da sud predviđen u članu 440. stav 3. ovog zakona, izrekne prestanak važenja ugovora o arbitraži.

Član 447

(1) Presuda arbitraže mora biti obrazložena, ako stranke nisu što drugo ugovorile.

(2) Izvornik presude i sve prepise potpisuju svi arbitri. Presuda važi i kad koji arbitar uskrati da je potpiše, ako je presudu potpisala većina arbitara i na presudi utvrdila to uskraćivanje potpisa.

(3) Strankama se dostavljaju prepisi presude preko suda predviđenog u članu 440. stav 3. ovog zakona.

Član 448

Izvornik presude i potvrde o obavljenoj dostavi čuvaju se kod suda predviđenog u članu 440. stav 3. ovog zakona.

Član 449

(1) Presuda arbitraže ima prema strankama snagu pravo- moćne presude, ako ugovorom nije predviđena mogućnost pobijanja presude pred arbitražom višeg stupnja.

(2) Na zahtjev stranke sud predviđen u članu 440. stav 3. ovog zakona, stavit će na prepisu presude potvrdu o pravomoćnosti i izvršnosti.

Član 450

(1) Presuda arbitraže može se poništiti po tužbi stranke.

(2) Za rješavanje o tužbi nadležan je sud predviđen u članu 440. stav 3. ovog zakona.

Član 451

Poništaj presude arbitraže može se zahtijevati:

1) ako uopće nije sklopljen ugovor o arbitraži ili ako taj ugovor nije pravovaljan;

2) ako je u pogledu sastava arbitraže ili u vezi s odlučivanjem povrijeđena koja odredba ovog zakona ili ugovora o arbitraži;

3) ako presuda nije obrazložena prema članu 447. stav 1. ovog zakona ili ako izvornik i prepisi presude nisu potpisani na način određen u članu 447. stav 2. ovog zakona;

4) ako je arbitraža prekoračila granicu svog zadatka;

5) ako je izreka presude nerazumljiva ili je sama sebi protivrječna;

6) ako je presuda arbitraže u protivnosti s Ustavom Bosne i Hercegovine ili Ustavom Federacije Bosne i Hercego- vine;

7) ako postoji koji od razloga za ponavljanje postupka iz člana 255. ovog zakona.

Član 452

(1) Tužba za poništaj presude arbitraže može se podnijeti nadležnom sudu u roku od 30 dana.

(2) Ako se poništaj presude zahtijeva iz razloga navedenih u članu 451. tač. 1. do 6. ovog zakona, rok za tužbu se računa od dana kada je presuda dostavljena stranci, a ako je stranka za razlog saznala kasnije, rok se računa od dana saznanja.

(3) U pogledu računanja roka, kad se poništaj zahtijeva iz razloga navedenog u članu 451. tačka 7. ovog zakona, primjenjivat će se odgovarajuće odredbe člana 257. st. 1. i 2. ovog zakona.

(4) Nakon proteka jedne godine od pravomoćnosti presude arbitraže ne može se zahtijevati poništaj presude.

Član 453

Stranke se ne mogu sporazumno odreći primjene odredbi člana 442. st. 1. i 2., člana 447. st. 2. i 3. i čl. 450. do 452. ovog zakona.

XXXa - TUŽBA ZA ZAŠTITU KOLEKTIVNIH INTERESA

Član 453a

(1) Udruženja, tijela, ustanove ili druge organizacije osnovane u skladu sa zakonom, koje se u sklopu svoje registrirane ili propisom određene djelatnosti bave zaštitom zakonom utvrđenih kolektivnih interesa i prava građana, mogu, kada je takvo ovlaštenje posebnim zakonom izričito predviđeno i uz uvjete predviđene tim zakonom, podnijeti tužbu (tužba za zaštitu kolektivnih interesa i prava) protiv fizičkog ili pravnog lica koje obavljanjem određene djelatnosti ili uopćeno radom, postupanjem, uključujući i propuštanjem, teže povrjeđuje ili ozbiljno ugrožava takve kolektivne interese i prava.

(2) Interesi iz stava 1. ovog člana mogu biti interesi koji se tiču čovjekove okoline i životne sredine, zatim moralni, etnički, potrošački, antidiskriminacijski i drugi interesi koji su zakonom zagarantovani i koji moraju biti teže povrijeđeni ili ozbiljno ugroženi djelatnošću, odnosno uopće postupanjem lica protiv kojeg se tužba podnosi.

(3) U parnicama po tužbi za zaštitu kolektivnih interesa primjenjivat će se ostale odredbe ovog zakona, ukoliko ovim članom i čl. od 453b. do 453h. ovog zakona ne postoji posebna odredba.

(4) Ukoliko je nekim posebnim zakonom, kojim je propisano pravo na podnošenje tužbe za zaštitu kolektivnih interesa, predviđeno nešto drugo, odredbe ovog člana i čl. od 453b. do 453h. ovog zakona neće se primjenjivati.

Član 453b

(1) Podnosilac tužbe iz člana 453a. stav 1. ovog zakona može, ako posebnim zakonom nije drugačije propisano, zatražiti:

1) da se utvrdi da su određenim postupanjem, uključujući i propuštanjem tuženog, povrijeđeni ili ugroženi zakonom zaštićeni kolektivni interesi i prava lica koje je tužilac ovlašten štititi;

2) da se zabrani poduzimanje radnji kojima se povrjeđuju ili ugrožavaju interesi ili prava lica koje je tužilac ovlašten štititi, uključujući i korištenje određenih ugovornih odredaba ili poslovne prakse;

3) da se tuženom naloži poduzimanje radnji radi otklanjanja nastalih ili mogućih općih štetnih posljedica nastalih nedozvoljenim postupanjem tuženog, uključujući i uspostavu prijašnjeg stanja ili stanja koje će po mogućnosti najviše odgovarati tom stanju ili stanju u kojem moguća povreda zaštićenih kolektivnih interesa ili prava ne bi mogla nastupiti;

4) da se presuda kojom će biti prihvaćen neki od zahtjeva iz tač. od 1. do 3. ovog stava objavi na trošak tuženog u medijima.

(2) Postupanja tuženog iz stava 1. tačka 1. ovog člana, kojima mogu biti povrijeđeni ili ugroženi interesi i prava lica koje je tužilac

ovlašten štititi, mogu biti i donošenje određenih pravila o uvjetima i načinu obavljanja djelatnosti tuženog ili odgovarajuća njegova praksa, izgradnja određenih objekata, propuštanje ugradnje propisanih zaštitnih ili drugih uređaja, imisije i drugo.

Član 453c

Fizička i pravna lica mogu se u posebnim parnicama za naknadu štete pozvati na pravno utvrđenje iz presude kojom će biti prihvaćeni zahtjevi iz tužbe iz člana 453a. stav 1. ovog zakona da su određenim postupanjem, uključujući i propuštanjem tuženog, povrijeđeni ili ugroženi zakonom zaštićeni kolektivni interesi i prava lica koje je tužilac ovlašten štititi. U tom slučaju sud će biti vezan uz ta utvrđenja u parnici u kojoj će se to lice na njih pozvati.

Član 453d

U postupku koji je pokrenut određenom tužbom iz člana 453a. stav 1. ovog zakona mogu se kao umješači sa položajem jedinstvenog suparničara na strani tužioca, ako se on sa tim saglasi, umiješati i drugi ovlašteni podnosioci takve tužbe. U taj postupak mogu se umiješati kao umješači i fizička i pravna lica radi zaštite čijih je kolektivnih interesa tužba iz člana 453a. stav 1. ovog zakona podnesena.

Član 453e

O tužbi iz člana 453a. stav 1. ovog zakona u prvom stepenu odlučuje sud opće mjesne nadležnosti za tuženog ili mjesta na kojem je počinjena radnja kojom se povrjeđuju kolektivni interesi ili prava radi zaštite kojih je ta tužba podnesena, ako posebnim propisom nije drugačije određeno.

Član 453f

U presudi kojom prihvaća zahtjev iz tužbe iz člana 453a. stav 1. ovog zakona sud može odlučiti da žalba ne zadržava izvršenje ili odrediti kraći rok od propisanog za ispunjenje činidbi koje su naložene tužbom.

Član 453g

(1) Prije pokretanja ili tokom postupka pokrenutog tužbom iz člana 453a. stav 1. ovog zakona sud može, na prijedlog tužioca, odrediti sudske mjere osiguranja predviđene ovim zakonom, ako tužilac učini vjerovatnim:

1) da je tuženi postupao na način kojim je povrijedio ili ozbiljno ugrozio kolektivne interese ili prava čija se zaštita tužbom traži i

2) da je određivanje mjere potrebno radi otklanjanja opasnosti nastupanja nenadoknadive štete ili sprečavanja nasilja.

(2) Sudskom mjerom osiguranja iz stava 1. ovog člana može se zatražiti od suda da privremeno utvrdi pravila po kojima će tuženi u obavljanju svoje djelatnosti postupiti u skladu sa zatraženom izmjenom, odnosno dopunom njegovih pravila ili prakse.

Član 453h

(1) Fizičko ili pravno lice koje obavlja određenu djelatnost u vezi sa kojom osobe ovlaštene za podnošenje tužbe iz člana 453a. stav 1. ovog zakona iznose tvrdnje da se njome povrjeđuju ili ugrožavaju kolektivni interesi ili prava lica koje je taj podnosilac ovlašten štititi takvom tužbom, ovlaštena je podnijeti tužbu kojom će zatražiti da se utvrdi da određenim postupanjem, uključujući i propuštanjima, ne povređuje, odnosno da ne ugrožava te kolektivne interese ili prava, odnosno da ih ne povrjeđuje ili ugrožava na nedozvoljen način. Tužilac u toj parnici može zatražiti da osobi ovlaštenoj za podnošenje tužbe iz člana 453a. stav 1. ovog zakona zabrani određeno ponašanje, naročito određeno istupanje u javnosti, naknadu štete te objavu presude na trošak tuženog u sredstvima javnog informiranja.

(2) Tužbom iz stava 1. ovog člana tužilac može obuhvatiti kao tužene i osobe koje su ovlaštene zastupati ovlaštenika za podnošenje tužbe iz člana 453a. stav 1. ovog zakona ili su članovi njegovih tijela, ali može i bitne članove koji u njegovo ime istupaju u javnosti.

(3) Tužilac iz stava 1. ovog člana može zahtjeve iz st. 1. i 2. ovog člana istaknuti i protivtužbom u parnici pokrenutoj protiv njega tužbom iz člana 453a. stav 1. ovog zakona.

(4) Tužilac iz stava 1. ovog člana može zatražiti da se podnosilac tužbe iz člana 453a. stav 1. ovog zakona i osobe koje su ga ovlaštene zastupati osude na naknadu posebne štete čiju visinu će sud utvrditi po slobodnoj ocjeni ako se pokaže da je tužba iz člana 453a. stav 1. ovog zakona bila očito neosnovana i da su vođenjem parnice u povodu te tužbe, a naročito njenim praćenjem u sredstvima javnog informiranja, teže povrijeđeni ugled i poslovni interesi tog tužioca.

Dio šesti

## XXXI - PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

### Član 454

(1) Ako je prije dana stupanja na snagu ovog zakona započet postupak pred prvostepenim sudom, daljnji postupak provest će se prema odredbama ovog zakona.

(2) U predmetima iz stava 1. ovog člana u kojima je već zakazano pripremno ročište ili ročište za glavnu raspravu, ali rasprava još uvijek nije otvorena, sud će opozvati svoje rješenje o određivanju ročišta i o tome obavijestiti stranke, a tuženog pozvati da dostavi odgovor na tužbu u skladu s odredbama ovog zakona.

(3) U predmetima iz stava 1. ovog člana u kojima je već otvorena glavna rasprava, sud je dužan na prvom slijedećem ročištu za glavnu raspravu provesti sve radnje koje bi prema odredbama ovog zakona bio dužan provesti na pripremnom ročištu. Održavanje tog ročišta imat će, u pogledu prava i obaveza stranaka, sve pravne posljedice koje, prema odredbama ovog zakona, ima održavanje pripremnog ročišta.

(4) Sud će upozoriti stranke u postupku da nakon održavanja ročišta iz stava 3. ovog člana neće moći poduzimati radnje za koje je odredbama ovog zakona predviđeno da se mogu poduzeti najkasnije do zaključenja pripremnog ročišta.

### Član 455

U predmetima u kojima je do dana stupanja na snagu ovog zakona nastupilo mirovanje postupka, istekom mirovanja nastupaju pravne

posljedice iz člana 201. stav 3. Zakona o parničnom postupku ("Službene novine Federacije BiH", br. 42/98 i 3/99).

Član 456

(1) Ako je prije stupanja na snagu ovog zakona donesena prvostepena odluka kojom se postupak pred prvostepenim sudom završava, daljnji postupak provest će se prema dosadašnjim propisima.

(2) Izuzetno od odredbe stava 1. ovog člana, u postupku po pravnim lijekovima u predmetima u kojima je donesena prvostepena odluka prije stupanja na snagu ovog zakona, umjesto odredbi čl. 344. do 346, čl. 351. do 355. i čl. 377. do 379. Zakona o parničnom postupku ("Službene novine Federacije BiH", br. 42/98 i 3/99) primjenjivat će se odredbe čl. 217. do 220., čl. 227. do 229. i čl. 249. do 251. ovog zakona.

(3) Ako nakon stupanja na snagu ovog zakona bude ukinuta prvostepena odluka iz stava 1. ovog člana, daljnji postupak provest će se prema ovom zakonu.

Član 457

Odredbe člana 86. ovog zakona počet će se primjenjivati nakon stupanja na snagu posebnog zakona kojim se uređuje postupak medijacije.

Član 458

(1) Do dana donošenja posebnog zakona sudovi će u parničnom postupku primjenjivati odredbe čl. 46. do 68 i čl. 79. do 101. Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima ("Službeni list SFRJ", br. 43/82 i 72/82) preuzetog Uredbom sa zakonskom snagom o preuzimanju i primjenjivanju saveznih zakona koji se u Bosni i Hercegovini primjenjuju kao republički propisi ("Službeni list R BiH", broj 2/92).

(2) U odredbama članova navedenih u stavu 1. ovog člana riječi: "Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija" zamjenjuju se riječima "Bosna i Hercegovina" u odgovarajućem padežu.

Član 459

Danom stupanja na snagu ovog zakona prestaje važiti Zakon o parničnom postupku ("Službene novine Federacije BiH", br. 42/98 i 3/99), osim odredbi čl. 404. do 424. tog zakona, koje će se nastaviti primjenjivati do donošenja posebnog zakona.

Član 460

U periodu od tri mjeseca nakon stupanja na snagu ovog zakona, rokovi iz člana 75. stav 4., člana 94. stav 2. i člana 217. stav 3. ovog zakona, mogu se izuzetno produžiti za najduže 30 dana, ako, s obzirom na postojeći raspored ročišta svakog pojedinačnog sudije, zakazivanje ročišta u navedenim rokovima ne bi bilo moguće.

Član 461

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenim novinama Federacije BiH".

Samostalni član Zakona o dopunama
Zakona o parničnom postupku

("Sl. novine FBiH", br. 73/2005)

Član 3

Ovaj Zakon stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u "Službenim novinama Federacije BiH".

Samostalni član Zakona o izmjeni
Zakona o parničnom postupku

("Sl. novine FBiH", br. 19/2006)

Član 2

Ovaj Zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenim novinama Federacije BiH", a primjenjivat će se u svim predmetima u kojima nije donesena pravosnažna presuda.

Samostalni članovi Zakona o izmjenama i dopunama
Zakona o parničnom postupku

("Sl. novine FBiH", br. 98/2015)

Član 106

(1) Postupci u predmetima u kojima do dana stupanja na snagu ovog zakona ne bude donesena prvostepena odluka suda provest će se prema odredbama ovog zakona.

(2) Postupci u predmetima u kojima do dana stupanja na snagu ovog zakona bude donesena prvostepena odluka suda provest će se prema ranije važećim odredbama ovog zakona.

Član 107

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenim novinama Federacije BiH".